

NÁŠ PATRÓN SVÄTÝ JÁN PAVOL II.

Pavol Zemko

Vydavateľ: Ivona Matúšová, Trnava, 2016
ISBN 978-80-89413-56-0

VALNÉ ZHROMAŽDENIE DIVADELNO – SPEVÁCKEHO SÚBORU JÁNA PALÁRIKA V MAJCICHOVE¹

Trnava, Katedrálly chrám sv. Jána Krstiteľa – 8. októbra
v Roku Trnavskej Panny Márie 2011

Vážení členovia DSSJP, drahí hostia, bratia a sestry!

Mojej generácii by sa spokojne mohol dať aj prívlastok, že sme generáciou Jána Pavla II. (1978-2005). Bol som na základnej škole, keď sa stal pápežom a zomrel, keď som bol už dávno po vysokej škole a na piatej farnosti.

Teda nie je nejako zvláštne, že keď bol 1. mája 2010 vyhlásený svojím nástupcom Benediktom XVI. za blahoslaveného, navrhol som, aby sme si ho v našom združení – Divadelno – speváckom súbore Jána Palárika vzali za svojho patróna.

Viedli ma k tomu hneď tri dôvody:

- a) ako študent a neskôr ako robotník počas Druhej svetovej vojny bol ochotníckym divadelníkom
- b) ako vysokoškolský učiteľ a neskôr biskup a pápež bol literárne činný
- c) ako pápež sa často stretával s umelcami akéhokoľvek druhu a v Jubilejnom roku 2000 vydal pre nich aj svoj list. V ňom píše: „*Spoločnosť potrebuje vskutku umelcov práve tak, ako potrebuje vedcov, technikov, robotníkov, odborníkov, svedkov viery, učiteľov, otcov a matky. Pomocou veľmi vznešenej formy umenia, ktorá sa nazýva **umením výchovy** – majú tieto povolania zabezpečovať rast osoby a rozvoj spoločnosti. V obsiahlej kultúrnej panoráme každého národa majú umelci svoje vlastné miesto. Pokiaľ sledujú svoje nadanie pri uskutočňovaní pravdivo hodnotných a krásnych diel, obohacujú nielen kultúrne dedičstvo jednotlivého národa a celého ľudstva, lež poskytujú aj kvalifikovanú sociálnu službu na osoh spoločného dobra.*“²

A toto je i naša úloha, drahí členovia Divadelno – speváckeho súboru Jána Palárika: Vždy byť na osoh spoločnému dobru.

Ako bol Ján Palárik. Nebol typom kňaza, čo by sedel na fare a plnil si len príkladne svoje kňazské povinnosti. O nich v konečnom dôsledku máme záznamy vo farských matrikách – koľkých pokrstil, zosobášil či pochoval (uchovával sa v Štátnom archíve v Bratislave) – ale to, že písal básne, uverejňoval homílie a novinové články – tak cirkevné, politické ale i o spisovnom jazyku, stál pri založení Spolku sv. Vojtecha v Trnave a Matice slovenskej v Martine, pričom najznámejší je dodnes svojimi divadelnými prácami a stojí tak na počiatku slovenskej dramatickej literatúry. Nerobil len čo mal, ale robil aj to, k čomu mu Pán Boh nadelil hojnosť svojich darov. Tie náš Pán dáva aj každému jednému z nás.

Bratia a sestry, správne využívajme svoje dary a talenty k spoločnému dobru. Amen.

¹ ZEMKO, P.: *Naším patrónom je svätý Ján Pavol II. Zborník z vedeckej konferencie k tretiemu výročiu povýšenia Jána Pavla II. na oltár Katolíckej cirkvi a prijatie za svojho nebeského patróna, Trnava 22. októbra 2014.* Trnava: Haulikov inštitút, 2014, 44 s. ISBN 978 – 80 – 89413 – 39 – 3.

² Porov. JÁN PAVOL II. *List umelcom*, 4. In: Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1999, s. 8 – 9.

NÁŠ A V NÁS JÁN PAVOL II.

Hru venujem pamiatke
otca biskupa **Rudolfa Baláža**,
patrí k jej zamlčaným hrdinom,
mal byť na znievскеj premiére,
ale zosnul v deň sv. Gorazda,
keď sa začínal festival kresťanského divadla
Gorazdov Močenok.

*Bojovník boží, bez zbraní,
(kdeže bezbranný,
slovom i činom v zbroji)
padol v Tvojom boji,
Pane,
o nás...
Zaklopal si nečakane.*

*Hrmel hlasom zvona.
Jeho srdce dotĺklo ho?
Aj svet! Už len mlčí?
Ešte toľko mohol?
Aj odchodom ide učiť
prijímať skúšky
i dary...*

27. 7. 2011

Prečo názov hry Náš a v nás Ján Pavol II.? Lebo sa takým stal, nielen pôvodom, že je Poliak, nuž Slovan. Rodom aj vzťahom v prepojení.

Narodený neďaleko od našich hraníc. (Sused je vždy náš. Aj keď sa s ním prieme. Tým viac, keď si s ním rozumieme.) Aj obdivovateľ našich hôr.

Voňajúci človečinou, nielen duchovnosťou a ľudskosťou, ale aj hravosťou a tvorivosťou, od malička.

Prežívajúci tie isté vonkajšie ohrozenia ako súčasné staršie pokolenia, v útokoch a skrivodlivostiach fašizmu i komunizmu, čo mladosť neprežila, ale môže a má aspoň prostredníctvom hrového sprítomnenia.

Vzdelanec, inklinujúci k literárnej a divadelnej tvorbe. Štúdiom i prispievaním do nich. Nuž ako nie náš? Veď v mladosti hral divadlo tiež na *Zebridowickej kalvárii*.

Najviac však náš ako svätý otec, ktorý pohol vedomím i svedomím sveta a mimoriadne sa pričínal o pád červenej totality. Bol pápež nášho času a máme ho radi a za svojho, nie?

Taký je i v nás...

Aj v predstavení. Aby – pripamätovaním a sprítomnením hrou – nám aj naďalej zostával čím bol i je...

PS: Nemôžem sa nevyznať, že je aj „mojím.“ (Nuž nemohol som nevypočúť výzvu duchovného otca Štefana Hýrošša v Kláštore pod Znievom, či by som nenapísal hru o ňom, ktorú by stvárnil domáci súbor počas augustovej púte na Kláštorskoznievskej kalvárii.) Nielen preto, že obaja sme májoví. On však o desať rokov starší. I mňa od mlada zaujalo, čo jeho. Literatúra a divadlo. Ale ako sa zrovnávať s ním? (Hovorím o zhodách, nie o totožnosti.) On a jeho spolubratia našej katakombálnej duchovnej skupine Michala Fedora (tiež už nebohého a zamlčaného hrdinu hry) potajme sprostredkoval i styk so zahraničím, najmä literatúrou odtiaľ. A my ju zasa všetkým, kto o ňu prejavil záujem. Bola našou potrebou pre duchovný život. Ba, on si zo mňa s úsmevom „vystrelil“, keď pri audienčnej návšteve, počas inaugurácie kardinála Korca, ma ten predstavil Jánovi Pavlovi II.: „A tu máme námestníka ministra kultúry Miška Kováča.“ Na to mierne odstúpil, ústa sa mu zaokrúhlili do úsmevu a povedal: „Námestník? Téz?“ Okolie sa smialo a vo mne preletela myšlienka „Ale komu si ty námestník a komu ja?“ Aj to dosvedča o jeho vtipnosti a pohotovosti. Nuž ako som mohol nepriať zápas o sprítomnenie takej osobnosti? Aj ako zostáva náš a v nás. Veď i jeho „Totus Tuus“ – Celý Tvoj, je významovo viacznačné, že patrí Panne Márii, Bohu, ale i cirkvi, nuž môže a má i mne (osobne), tebe (každému) i nám (všetkým).

Autorské zretele a postupy

Autor predlohy (dramatiky faktu) prijal zložitú úlohu, aspoň v náznaku obsiahnuť bohatu zmnoženú skutočnosť zo života a pôsobenia Karola Wojtyły - Jána Pavla II. Z pohľadu úsmevného (aký bol) i v dramatických svároch (v ktorých sa ocital). A ich striedaním. (Už to dvojmenie naznačuje možnosť dvoj pohľadov). Jeho ľudské vkorenenie do poľskej kultúry, cez krajinu mladosti a následne i bohatu rozvetvenú pápežské účinkovanie v Ríme i vo svete. Kým mladosť akoby bola spoločná nám všetkým. Aj ťažkosti prekonáva hravejšie a úsmevne. Druhý pól záberu stvárnenia kňaza, biskupa, kardinála i pápeža je však nad silu a možnosti divadelného stvárnenia v jednej hre. (Ešte menej pri stvárnení silami ochotníckeho súboru.) Predpokladá výrazného charakterného herca, aspoň trochu sa mu podobajúceho, aby vedel plnohodnotne spodobiť postavu pápeža.

Preto som zvolil viachľadiskový prístup k životu a dielu Karola Wojtyły i Jána Pavla II. Pričom vychádzam aj z možnej „ponuky“ dvoch účinkujúcich súborov. Detského, ktorému pririekam, prirodzene, rozohrať mládežnícko-uvoľnene detstvo a vyspievanie mladého Karola. Dospelého, teda pápeža, však nie priamym spodobením účinkovania (ak, nuž len v náznaku modlitby, čiže monodramaticky), ale **z pohľadu (nás) prijímateľov pôsobenia Jána Pavla II.** . „Zdola“ dosahu i ohlasu Pastiera. Ako sme ho za života vnímali a reagovali na jeho posolstvá. Hrový náznak postavy pápeža tvorí len spájajúci stred, medzi spomenutým výjavmi, vo vhrúženej modlitbe. (Nemusí sa uvádzať.) Buď počas alebo po konkláve (popríade aj požehnaním).

„Reál“ uvádzania buď pod voľnou Božou oblohou, alebo v Chráme zdôrazňujem vzhlľadom na reálnu osobnosť dodnes už blahoslaveného Jána Pavla II., čo však neznamená, že sa hra nemôže či nemá hrať aj na javisku. Naopak. Hra pre „divadlo faktu“ (čím literárna predloha hry je), ponúka sa i na arénové, alebo priamo na scéne umiestnené inscenovanie. Prirodzene, vzhlľadom na možnosti javiska. Čo predpokladá „kondenzovanú“ náznakovú scénografiu.

Podstatou sprítomnenia hrou je čím a ako obohatil Ján Pavol II. naše vedomie, vieru, cirkev, ba i dejiny ľudstva, v náznaku postupnosti spoznávania tohto pričinenia. Prístup pohľadu zároveň umožňuje vyjadriť náš vzťah k nemu našimi ľudskými a dnešnými hrovými pričineniami. Kolážovým komponovaním výjavov. A úsmevným nadhľadom, ktorý bol Jánovi Pavlovi II. tak vlastný.

Zároveň tým naznačujem aj výzvu uskutočňovateľom inscenácie zapojiť sa nielen do prípravy a stvárnenia predstavenia pripraveného textu, ale aj do jeho dotvárania. Osobným pričinením. Zvlášť vzhľadom na prijaté úlohy.

Za pomoc pri tvorbe hry zvlášť ďakujem obetavo spolupracujúcej prepisovateľke textu hry Martinke Božekovej.

INSCENAČNÉ POZNÁMKY

Dramaturgická poznámka

Dramaturgia nie je len výber predlohy do repertoáru súboru, vhodnej pre jeho zámery, ale aj dourčovanie i zladovanie jej výkladu. Nakoľko všetci zúčastnení prípravy hry môžu sa zmocňovať jej zámeru i dopovedávania osobným doplnením zo svojho podielu, čo v nej uskutočňujú. Pri zachovaní motívov i charakteru osôb, čiže podstaty a zmyslu predlohy. Zvlášť individualizovaním, buď výkladu, alebo pováh svojich postáv. Spoločovanie je najvyššia ľudská kultúra. A divadlo nielen spája účinkujúcich v hre, ale aj hrajúcich s divákmi. Nuž prečo nie aj s pôvodcom predlohy hry? Ale v zjednotení práve dramaturgom, spolu s režisérom.

Druhý a štvrtý obraz sa môžu rozohrávať i samostatne, alebo prvý a tretí vynechávať. (Najmä pri javiskovom uvedení.) Záleží na súbore, či je detský, vtedy si volí II. obraz – Hravý. Ak chce uvádzať predlohu súbor dospelých, patrí mu IV. obraz – Oddaná. Keď sa spoja oba súbory – detský i dospelých, môžu hrať spoločne. Predlohu však načim upravovať vzhľadom na priestorové umiestnenie, buď von, či v kostole alebo aréne, či na javisku.

Režijná poznámka

Réžia, vieme, pripravuje scénický výklad hry a zladuje herecké výkony. Z tejto stránky je na nej, ako osobito dotvorí ponúkanú predlohu. Nejednodušiť interpretáciu buď do krajnice vážnosti či sentimentu, alebo iba na humornú zábavu, ale dať ju do súladu plnosti, striedaním polôh (lyrických, dramatických i humorných). Autor má skúsenosti z predvádzaním divadla v každodennom životnom prostredí, pod voľnou božou oblohou, alebo v iných nejaviskových priestoroch, chrámoch a historických budovách. Nuž z tohto pohľadu sa delí s týmito poznatkami a pripomína, že inscenácia hry Náš a v nás predpokladá pri uvedení vonku iné herectvo, než vyžaduje javiskové podanie. Civilné a kontaktné. S väčším dôrazom na hlasnosť. S možnosťou aj zapájania sa bezprostredne do jej diania. Najmä vzhľadom na divákov. Zvlášť v častiach, kde načim vyznačovať plynutie času. Zdôrazňujem, že kompozíciu výjavov naznačovať slovesne (moderovaným komentárom, či konferenciarsky) nie je divadelné. Účinnejšie včlenenie je buď ruchmi (zvonce, rapkáče, veľkonočné „klepáče“ a pod.), hudobnými vyjadreniami a vstupmi, (cez dobové a duchovné piesne), či doplnujúcim výtvarným naznačením (nosením záhlaví) výjavov a pod. Najdivadelnejšie je nasvietenie (ak sa hrá večer, alebo v priestoroch chrámu či javiska). Na réžii a scénografii zostáva ich voľba i kombinovanie. Aby sa nekonalo pri skĺbovaní jednotlivých segmentov, cez vonkajšie informovanie, ale dialo sa divadelnému vyjadrovaniu príbuznými umeleckými druhmi. Celok „strihať“ kolážovo a komponovať nimi. Pričom sa k tomu ponúka, prirodzene, v istých častiach i dobová „svetská“ a najmä sakrálna pieseň (naživo spevokolom) i reprodukované hudobné skladby venované Jánovi Pavlovi II., alebo inšpirované Bibliou. Priznaním zdroja, či nosiča zvuku. (V našom prípade rozhlasu.)

Mimoriadne dôležitá je pri príprava (nácviak a aranžovanie) nástupov, aby herci vstupovali do širšieho mimojaviskového priestoru skôr, nespomaľovali temporytmus hry a

„zapadali“ do prehovorov. Zachovávať temporytmus a striedanie nálad. Dramatické situácie úsmevnými alebo lyrickými.

Réžia (pri uvedení v dvojhre) sa môže aj rozčleniť na jej dvoch režijných interpretov, či súborov inscenátorov, podľa dominácie veku prevažne hrajúcich, aby sa tak mohli pripravovať v dvoch skupinách. Zlad'ovanie celku výkladu a výrazu prvého i druhého vstupu však má byť jeden z nich.

Možné je aj javiskové uvedenie. Rešpektujúce jeho danosti a vyžadujúce scénografické dourčenie.

Scénografická poznámka

Divadelné predstavenie hry Náš a v nás ako divadlo faktu nemôže nevyužívať poetiku mimojaviskového divadla pod voľnou božou oblohou (alebo v nepriaznivom počasí, v inom každodennom životnom prostredí ako aréne, poprípade hrané v chráme). Každodenné prostredie, alebo posvätné miesto, mu „pasuje“ rovnako obsahove ako aj tvarove. Vzťahuje sa na život, myslenie i konanie, či životné dielo skutočnej osobnosti, ktorá sa divadelnou postavou stáva na základe množiny jestvujúcich životopisných prameňov (publikácií a elektronicky zaznamenaných doložení i iných dokumentov). Ako diereitné (vecné). Preto umiestňuje, od prípravy inscenácie počnúc i jej hrové predvádzanie do hornej časti kalvárie, alebo iného priestoru, kde kaplnka je kostol alebo kríž. (Odkiaľ si vynáša Karol sošku Panny Márie a do hry vstupuje hrajúci pápeža.) Hracím priestorom je reál, v ktorom sa bude rozvíjať hra, pričom sa scénograficky doň vstupuje len náznakovou, obytnou miestnosťou a zopár predmetmi jej vybavenia. Alebo využitím daností prostredia.

Ak sa inscenuje na javisku, v náznaku sa pripravuje reálom podmienené hracie prostredie. Kaplnku nahrádza kríž, alebo soška Panny Márie. Tak, aby scéna bola „kompaktná“, pre všetky výjavy a nevnucovala prerušovanie „toku“ predstavenia jej predstavovaním. Pravda, ak javisko má na prudké scény vybavenie (točňu, ťahy a pod.), môže sa využiť aj striedanie scén.

Odev

Civilný dospelých hercov – každodenný.

Deti nenačím zvlášť kostýmovať. Priznať tak, že sa hrajú – vo svojom.

Iba postava meditujúceho pápeža si vyžaduje jemu zodpovedajúce rúcho. (Znova odkazujem na fotografie.) A asistujúci sú v miništrantskom.

Rekvizity

Soška, lopta, rebrík, plachta, kľakátko, stolička, chrámové textílie, kufrík, hrnčeky na kávu a čaj, sekera, klát, rozhlas, taška, papiere.

Rozmiestnenie

Vľavo od divákov – bude voľný priestor pre hru prvého a druhého výjavu, spoločný vstup a hra na hru mladých;

pred kaplnkou (či krížom) v strede – umiestniť kľakátko na rozjímanie a motlitbu Jána Pavla II. tak, že ten je vhrúžený obrátením ku kaplnke a diváci ho vnímajú od chrbta (inšpiráciu poskytujú mnohé fotografie jeho modlenia sa);

vpriamo od divákov – náznak izby, mierne zvýšené pódium so stolom, lavicou a stoličkami, posteľou i rozhlasovým prijímačom a potrebnými predmetmi (rekvizitami). Pre vecné konanie s nimi.

V prípade náhradného uvádzania v chráme by sa prvá (po upravení textu, že ide o chrám) i druhá časť hrala v strede medzi lavicami, tretia a štvrtá meditačná a izbová (po vykrytí oltára plachtou) vpredu kostola.

Obdobné rozmiestnenie sa uplatňuje aj pri javiskovom uvádzaní. Vtedy načim predstavenie náležite nasvietiť a zdôrazniť tak zmeny nálad v jednotlivých mizanscénach.

Zvuková poznámka

Ako sa to uvádza už v režijnej poznámke, najvhodnejšími zvukovými komponentmi, či predelmi jednotlivých výjavov sú reálne zvuky a hudba. Čo inscenácii je zvlášť podstatné, sú reprodukovania homílií a prejavov Jána Pavla II. V druhom výjave sú najvhodnejšie predelenia zvuky zvoncov, píšťal a rapkáčov. Vo štvrtom dobové piesne za totality a po jej prípade odporúčam skladbu – Piotr Rubik: Oratórium Jána Pavla II. – uvádzanú aj u nás. (Vydavateľstvo Don Bosco jeho 22 piesní zverejnilo na 2 CD pod názvom Santo Subito.)

Z uvedených navodení vyplýva, že z hľadiska zvukového, vonkajšia inscenácia potrebuje vybavenie rozhlasovou aparátúrou na snímanie i reprodukovanie a zabezpečenie hudobných vstupov i citácií z prejavov Jána Pavla II. (Majú ich zaznamenané v rádiu Lumen a sú vydané aj na CD nosičoch.)).

Divadlu najvlastnejšia je však „živá pieseň“, preto načim pripraviť, alebo priamo včleniť do inscenovania, aj domáci chrámový spevokol, poprípade doplnený aj spriatelenými obdobnými telesami. Ich členovia sú zároveň aj herci či stvárňovatelia občanov. A správajú sa individuálne. V zmysle hry.

Herecká poznámka

Už sme naznačili, hra predpokladá, či priam vyžaduje civilný prejav, nakoľko sa koná jej predstavenie v reálnom prostredí, v priamom styku, ba i zapojení s divákmi. Herec pri takomto podaní, v každodenných priestoroch, je aj nimi podmienený. Keďže môže využívať svoje osobné danosti. Na divadelnú premenu mu stačia práve takéto osobné „vybavenia“. Nijaký odstup sa nekoná. Herec postavy sa v takomto stvárnení javí akoby tým čo predstavuje aj v skutočnosti bol. Nuž preto aj odznela výzva spolupracovať i na prehovoroch, úpravou „na svoj spôsob“.

Pri uvedení na javisku predpokladá istú mieru štylizácie, ale nie odtážitú nadsádzku.

Technická poznámka

Realizáciu pri uvedení nejaviskovo vyžaduje domyslieť a zabezpečiť a aj vyskúšať ozvučenie, čo vyplýva z hudobných a zvukových nárokov na jej interpretovanie. Okrem fóniky, druhú vrstvu tvoria rélie, ktoré potrebuje inscenácia. Ich vyhotovenie i dovezenie, zvlášť náznaku bytovej scény a jej nožnej obmeny v prípade zlého počasia.

Ak sa bude hrať predstavenie večer, treba zabezpečiť aj náležité osvetlenie a nasvietenie výjavov.

Pamätať treba aj na obecnosť, aby bolo dosť miest na sedenie a divák mohol vidieť z každého sedacieho zariadenia (lavíc a pre hostí poprípade stoličiek).

Všetky tieto i ďalšie požiadavky, ktoré vzniknú pri príprave, načim prichystať včas, aby boli súčasťou aj priamo prípravy inscenácie, aspoň v jej finálnych častiach, pred premiérou. Nuž skúšať nielen variant pod voľnou božou oblohou, ale aj v chráme.

Pri uvádzaní na javisku využitím všetkej jeho výbavy. Zvlášť svetelnej.

Usporiadateľské služby vonku

Treba ustanoviť tiež. Pri nich pamätať aj na zdravotnícke, hasičské, hygienické a bezpečnostné záležitosti aj propagácia vonkajšieho podujatia. (Najvhodnejšie určením samostatnej skupiny pre ich realizovanie.)

POSTAVY

Sú rozpísané podľa štyroch súčastí – obrazov – hrovej predlohy. V druhom a štvrtom obraze sa rozvrstvuje aj na výjavy. (Nie výstupy, lebo sleduje námetové okruhy, sústredenie na isté okolnosti a nie obmenu hercov, ktorých nástupy sa dejú bez samostatného vyčleňovania.)

Každá staršia postava má v hre svoj vývinový oblúk (okrem málo premenlivých zloduchov – ŠTB-ákov), povahu i vlastnosti. Načim sledovať aj ich postupné, či zvrtné premeny.

Mladšie postavy sa tak výraznejšie neuplatňujú. Ich povahy sa ešte len rodia. U nich prevažuje viac stránka záujmová a záľubová, než aj z toho prameniaca istá typovosť. Starší už aj schopnosť charakterizovať. O to viac majú väčšiu schopnosť hravosti, uvoľnenosti a uplatňovať tak predstavivosť i výmyselníctvo. Réžia ich spontaneitu vyvoláva prostredníctvom metódy detskej dramatickej výchovy a improvizácií.

V I. obraze - Vstup

STARŠIA MLAĎ

RÁZNY – sprítomňujúci vedomie súboru

FRFLOŠ

VÁHAJÚCI

ZADIERAČ

PANOVAČNÁ – súťažiaca o vedenie

HAŠTERIVÁ

VESELÁ

MLADŠÍ – deti s výraznejšou vlastnosťou

HRAVÝ – prirodzený vodca

PIŠŤAVÁ – chce to isté, ale nevie

SPOLUHRÁČI:

- DIEVČATÁ

- CHLAPCI

V II. obraze - Hravý

DOSPELÍ

KAROL WOJTYLA – otec (starší, rozvážny)

KAZIMIERZ FIGLEWICZ - mladší kňaz, katecheta (usmievavý a starostlivý)

CWIŠK – mestský žandár (trochu ľarbavý a pomalší)

MLAĎ

KAROL WOJTYLA ml. – Lolek (zrelší, usmievavý, hravý)

JERZY KLUGER – židovský priateľ (utiahnutý a ustráchaný)

BOGUSŁAW BANAS – spolužiak a sused (tvrdý a útočný)

JASEK – sirota (tichý a priateľský)

CYPRIÁN – kamarát Bogusława (zádrapčivý, vytáhovačný)
MIECZYŚLAW KOTLARCZYK (starší a rozvážny)
HALINA KOTLARCZYKOWA (uvážlivá a priateľská)
DANUTA – priateľka Haliny (mierne žiarlivá a kritická)
SOFIA – priateľka Danuty (veselá a doberačná, šibalka)
DIEVČATÁ – z Wadowic
CHLAPCI – spolužiaci

V III. obraze – **Vhrúžený**
JÁN PAVOL II.
MINIŠTRANTI (dvaja)

Vo IV. obraze – **Oddaná**
MÁRIA – matka (zbožná, sprvu rázna, roztúžená po zmysluplnom živote a do činností zaujatá, postupne nadobúda vyrovnanosť, dospejúc až k zmiereniu s neľahkým údelom)
PETER – otec (do seba vonkajšími postihmi zahnaný, ale vnútorne bažiaci po uplatnení, sprvu hľadajúci únik v pijanstve, ktoré opúšťa, ale v nepokoji tak urobí aj voči rodine)
MARTINA – dcéra (povahove kritická, ale okolnosťami zakríknutá do utiahnutia, že sa zdá akoby sa s ňou viac narábalo, než sa sama presadzuje, ale vývinom sa všetko obracia)
PAVOL – syn (vyrastajúci z mladíka v zrelého muža, sprvu značne závislého na matke, s vyústením do osobnej rozhodnosti)
TEREZA – sestra muža (sekera, tvrdá, ale citlivá náture, slúžiaca moci, nakoniec sa spamätávajúca, že podľahla zlým silám)
IGNÁC – nápadník (povaha požívačnika a násilníka, ale aj prispôsobivca zmeneným situáciám, naoko bezbrehá, ale v skutočnosti akoby nemenná, len v spôsoboch nadobúdajúca isté zmiernenie)
EŠTEBÁK (v civile, krikľúň, bez výrazu a vývinu, služobník zlobe)
PRÍSLUŠNÍČKA SNB (v uniforme, miernejšia, uvážlivejšia, ale o nič lepšia od veliteľa, len „spôsobnejšia“)
DORA – priateľka Márie (ubolená, ustaraná a tajne postonkávajúca vdovica, lebo sa chce javiť silná)
DANA - priateľka Dory (jazyčná, rozlietaná, zvedavá, ale aj váhavá a osamotená)
ŽIGO – priateľ Petra (sprvu bezstarostný veselo šantiaci požívačnik, útekem do krčiem sa vymaňujúci „spod papuče“, neskôr „slobodný“ vdovec, ale priateľský človek, ktorý sa chce prispôbiť vzdelanejšiemu priateľovi, nakoniec ho prerastie citlivou starostlivosťou voči verejným záležitostiam i svojej rodine)
SPEVÁCKY ZBOR
OBČANIA

I. Obraz - Vstup

- DIANIE - Prichádzajú dve skupiny z dvoch strán (kalvárie, alebo iného hrového priestoru). Teda sprava i zľava, pred kostol, alebo kríž. Každá sa zabáva po svojom. Náznak hry pri príchode improvizujú, aby navodzovali chaos a ten sa „dal do súladu“ následnou hrou. Najprv snahou o presadenie hrového zámeru, a potom fragmentov zo života pápeža, zastupujúcich celok, či odkazujúcich naň. (Poetikou Pars pro toto). Sprítomnením účinkovania a účinkov Karola Wojtyły i Jána Pavla II. Zároveň sa navodzuje tak aj interpretácia inscenácie. „Hra na hru,“ v osobnom stotožnení s predstavovanými postavami v reále. Preto sa aj nositelia navodených možných prehovorov nepomenúvajú (na rozdiel ďalších súčastí hrovej predlohy, kde ich už majú určené), ale predznačujú sa len dominujúcou povahovou vlastnosťou. Aby si ju herec, za účasti zosúladijúceho a vykladajúceho režiséra, aj sám dourčil. Vstup nerozvíja príliš jednotlivé povahy, ale napovedáva, čo i ako sa bude hrať a prečo „skladačkov“. Aj s úsmevným nadhľadom. (Nemusí sa konať. Záleží na dramaturgickom a režijnom zámere, či je potrebný.)
- FRFLOŠ (rozhliada sa po priestore a mračno-pochybovačne rozhodí rukami): **To tu máme hrať?! Kto to videl? A či sa to dá?**
- HAŠTERIVÁ (posmešne): **Trepeš! Ty si toho koľko vykukal? A kde? V krčme?**
- VŠETCI (smiech).
- VÁHAJÚCI (v rozpakoch): **No také, máš pravdu, sme nevideli. Ale či sa to (zamĺka) pýtať nedá? No, môžeme?**
- VESELÁ (rozosmeje sa): **Ani sme nezačali a už budeme končiť? Vidí sa mi. Divadlo je dohoda a súhra. Kto to neuznáva, tomu sa nič nepodarí. Nehnevajte sa. Vy ste ale... (Smiech.)**
- RÁZNY (pokojne dôvodí): **Tak je! Všetko sa dá, čo vieme a môžeme spraviť. Ak nechceme zle. A sa nám chce. A nenarazíme na druhých.**
- FRFLOŠ (už tvrdo): **Ale dá sa tu a nám sprítomniť život a dielo takej osobnosti? Pápeža!**
- ZADIERAČ (opatrne, ale s vyústením do spochybnenia): **Ani futbal sa tu nedá zahrať! No, kde?**
- HRAVÝ (zasmeje sa): **Tu!** (Hodí loptu, ktorú si priniesol.)
- MLAĎ (doteraz reč viedli starší, ktorých obklopila a počúvala, zrazu sa niektorí z nich zapojili, nuž môže vstúpiť do diania i ona, a tak sa aj prejaví až útočným): **Hurá!** (Vrhá sa na hru s loptou. Chlapci chcú kopáť do nej. Dievčatá ju zas chytajú a hádžu rukami.)
- RÁZNY (kričí): **Hej, decká, tak prrrr! Už s tým aj prestaňte! Či je toto priestor na hru?**
- PANOVAČNÁ: **Preto sme sem prišli? Hej, hej. Prestaňte!** (Naháňa šantiacich, chce ich zastaviť.)
- MLAĎ (je rozpráchnutá a rozjarená, nechce zastat', smeje sa dospelým, keď ich chytajú a uhýňa).
- PIŠŤAVÁ (kričí): **Do toho. Nedajte sa.**
- PLAČKA (sa rozreve po zrážke, padá na zem): **Ty si ma tresla. To bolí.**
- PANOVAČNÁ: **Nerev!**
- VESELÁ (skríkne): **Na nich!**
- STARŠÍ (rozbehnú sa k deťom a chytajú ich, aby tak zastavili hru, kričia tiež): **- Stoj! - Netrep sa. - Už dost!**

VÁHAJÚCI (keď už mladý zmlkne a starší ju zahnali ako do košiara, obklopiac ich akoby do múrov): **Ale kto zahrá pápeža!**

KLEBETIVÁ: **Predsa ty, vieš všetko.** (Smeje sa.)

PANOVAČNÁ: **A čo my? Ženy a dievčatá? Čo si zahráme? V Ríme sú samí chlapi.**

VŠETCI (smiech).

FRFLOŠ: **Ako predstaviť celý život pápeža? Aj Karola Wojtylu, aj svätého otca?**

VESELÁ: **Budeme to hrať celý týždeň?**

VŠETCI (smiech).

PLAČKA: **Prečo tu?**

RÁZNY: **Všetci len proti a proti.**

PIŠTAVÁ: **Vadiť sme sa sem prišli? (Kričí.) – Nie hľadať riešenie?**

PANOVAČNÁ: **Ale ako? Povedz ako?**

RÁZNY: **A čo tak z podhl'adu? Ako sme ho prijali, jeho...**

ZADIERAČ: **A to je čo? Z podhl'adu.**

PANOVAČNÁ: **To je to. My a tu. Ako sme ho prijímali.**

PLAČKA: **Ale veď, my mladí, čo deti, my sme vtedy ešte neboli ani na svete.**

RÁZNY: **Tak to zahráme ako ho teraz vnímame. A čo o ňom vieme, nie?**

HRAVÝ: **Hurá! Zahráme sa, zahráme.**

MLAĎ (opakuje, čo zakričal hravý chlapec).

PANOVAČNÁ: **Dobre, vy tu (ukazuje na ľavú časť od divákov) a my tam! (Odkazuje na pravú časť od divákov.) Ideme zariadiť izbu. Ako to ináč naskúšať? Ba čo. Prežiť!**

MLAĎ (zostáva na mieste a pozerá sa na starších).

STARŠÍ (idú napravo a znášajú na nachystané pódium stôl, lavicu a ostatné vybavenie na hru, ktorá sa od scény rodí priamo pred divákmi).

MLADŠÍ (sa pridávajú aspoň obskakovaním okolo a občas podpichujú): **Do toho! Do toho!** (Uhýňajú odháňaniu.)

ZADIERAČ (ich naháňa čiapkou).

ZVUK – ruch zábavy prekrýva súčasná hudba.

II. obraz - HRAVÝ

POZNÁMKA – výjav sprítomňuje skutočné udalosti zo života mladého Karola Wojtylu. Možno a načim ho však doplniť aj prípadnými drobnosťkami, či bežárstvami jeho priateľov, aby dostal náladu mladistvého šantenia, že ide o chlapca ako ostatní.

DIANIE – niektorí z mladých aj pomáhali dospelým prinášať hracie znaky – výpravu na pódium. Druhá časť sa utiahla do pozadia. Keď ruch prípravy scény skončí, musí byť krátky, všetci sa presunú na svoje stanoviská, priestor ostane nachvíľu voľný a v tichosti. (Ak sa obraz uvádza samostatne, môže ho predchádzať Chopinova hudba.)

1. výjav – Strel'ba

ZVUK - do ticha zaznie zvonček.

OTEC (vstupuje do priestoru z domu a hlasno volá): **Lolek! Kde si?**

KAROL (pribieha s priateľom): **Hráme sa, ocko, s Jerzym a Bogusławom.**

OTEC (vracia sa do domu).

JERZY A BOGUSŁAW (prichádzajú za Karolom).

KAROL (vyčítavo): **Bogusław, nemal si to. Zbraň brat' otcovi.** (Ukazuje na zbraň v rukách Bogusława.)

JERZY (rovnako vyčítavo) - **Karol má pravdu. Zanes to hneď domov. Zbraň nie je pre nás.**

BOGUSŁAW (posmešne): **No a čo? Ty si len židko ustráchaný.**
 KAROL (prísne): **Už sa mu aj ospravedlň, lebo...**
 JERZY (naplašený): **Nemier na Karola!**
 BOGUSŁAW (posmešne): **No čo, dobráčik. Lolek – Bolek. Strelíš mi? Aha, synáčik poľského dôstojníka a má strach z takejto malej zbrane. No pozri sa.** (Namieri na Karola a zbraň mu vystrelí.)
 ZVUK - výstrelu.
 VŠETCI (stúpnu, krvi by si sa nedorezal, sú ticho.)
 JERZY (s hrôzou, ale zároveň aj s hnevom): **Ty trúba jerichova! Mohol si ho zabiť.** (Zafiká, utajuje plač.) **Čo by sme potom...**
 OTEC (pribehne, díva sa na ruku Bogusława, ktorý drží v ruke zbraň): **Čo si to?**
 BOGUSŁAW (zbraň odhodí na zem).
 OTEC (jednou rukou sa drží za hlavu a druhou dvíha zbraň, zadržuje hrôzu z toho, čo sa mohlo stať, potom objíma Karola): **Syn môj, syn môj. Ved' som ťa mohol stratiť.** (Pozrie sa na Bohusława.) **Bogusław, idem ju odniesť tvojmu otcovi.** (Odchodí.)
 JERZY A BOGUSŁAW (s hlavami sklonenými, odchádzajú).

2. výjav - Žandárov meč

ZVUK - detskej hrkálky.
 KAROL (stretá sa s Jaškom): **Čo hľadáš, Jašek? (Dáva mu krajec chleba.) Iste si hladný.**
 JAŠEK: **Ďakujem ti, ďakujem.** (A ihneď zahryzá do krajca chleba.) **Chutí!**
 DANUTA (prichádza spolu so Sofiou): **Vidiš to? Lolek zase kŕmi tú sirotu, ten má srdce! (Vzdychne si.) Len nie pre mňa. A mohlo puknúť. To srdce. Počula si? (Zafiká.) Ten blázon ho mohol zabiť.**
 SOFIA (so smiechom a vyrývačne): **Aha, buchnutá si. Doňho. Bolo by po nádeji.** (Zamyslí sa, priam zarehoce.) **Ty, Danuta, ale on sa priateli s Halinou, s tou herečkou a recitátorkou.**
 DANUTA: **Čoby! Aký priateľ? To oni súťažia medzi sebou. Kto je lepší.**
 CYPRIÁN (prikradol sa počas rozhovoru dievčat, zarehoce sa): **Klebetnice, klebetnice, len o zaľúbení pletú. Kto by s takými.**
 JAŠEK: **Karol, ale ty budeš teraz hladný. Dal si mi svoj olovrant.**
 CYPRIÁN: **Neboj sa. Toho syti jeho láska ku každému. Aj k tomu, čo ho chcel zabiť. Aha, už sem beží. Tak musím byť ticho. Ved' sme, vraj, kamaráti. (Smeje sa.)**
 BOGUSŁAW (pribieha): **Ide sem žandár. Nejde ku nám, Karol? Povedal si mi, že tvoj otec môjmu nežaloval.**
 KAROL: **Ved' ani nie!**
 BOGUSŁAW: **Tak on rovno bezpečnosti? Preto sem ide, isto. Čo budem robiť? Ja ujdem do sveta. Ak ostanem, otec ma zabije.**
 KAROL (pokojne): **Má ťa len jedného, čo by ťa zabíjal. Vyhreší, potresce. No a? Zaslúžiš si. Nechod' nikde, neutekaj. Môj ocko nikomu nežalovať. Len sa modlil. Ďakoval Bohu, že si ma netrafil. Aj ja ľutujem, čo sa stalo. (Zasmeje sa.) A náš žandár je len spiace strašidlo. Pozri, aj ten jeho úradný meč je drevený.**
 ŽANDÁR (prišiel už skôr, popozeral sa na skupinku mlade a neďaleko od nej si sadol na klát, o chvíľu zaspí).
 CHLAPCI (sa v tichu dívajú na žandára, kým nezdriemne).

CYPRIÁN: **Kdeže drevený! Zo švédskej ocele. Ten aj Turkov hnal pri Viedni. Hovorí sa.**

JAŠEK: **Aký si ty vzdelaný, Cyprián. Odkedy?**

CYPRIÁN: **Ticho buď, ty pankhart, nikoho.**

KAROL: **No tak, zatvor si ústa! Neurážaj chudobnú sirotu. Nik nevie, aj tebe sa to môže stať.**

JAŠEK (dojatý): **Ty ma vždy brániš. Prečo? Ved' ja ti nič nemôžem dať. Nič nemám, len biedu.**

DANUTA: **Rozumie ti, Jašek. Ved' aj jemu odišla mamička. Polosirota je a dobrý človek, nie?**

SOFIA: **Nešmajchluj sa. Smiešne, ako mu nadbiehaš.**

BOGUSŁAW (rázne): **Vy pochybujete o mojom priateľovi?! Tak je, ako Cyprián hovorí. Karol sa mýli. Z ocele je!**

KAROL (trošku trucovito): **Drevený, drevený.**

CYPRIÁN: **Tak sa na ten meč pozri. Žandár si už hovie. Spinká, aha.**

KAROL (ide opatrne k spiacemu žandárovi, chce sa pozrieť na meč, skúša ho vytiahnuť, ale pri naklonení nad spiaceho žandára stratí rovnováhu a spadne na neho.) **Jaj.**

ŽANDÁR (spadne tiež na zem, vzápätí vyskočí a kričí): **Ja vám dám, lotri lotrovskí! Čo ste chceli, živáni? Brat' môj znak? (Pyšne.) Dejiny sú v ňom! (Vytáhuje meč a oháňa sa ním.)**

KAROL (tiež vyskočil, spolu so žandárom, zo zeme a odskakuje na bok, aby ho ten mečom nezasiahol).

VŠETCI (so smiechom sa rozutekajú).

CYPRIÁN (zastavuje sa a kričí): **Bojíte sa? (Ironicky.) Ved' je drevený.**

BOGUSŁAW: **Čo to táraš? Nevidíš?**

KAROL (smeje sa tiež):

VŠETCI (miznú). **Drevený, drevený. Ale žandár. Nedobehne nás!**

ŽANDÁR (beží za nimi s vytaseným mečom. Zastane, zasmeje sa): **A vojna sa nekonala. (Mizne z dohľadu tiež.)**

3. výjav - Škriepny futbal

ZVUK – rozhodcovskej píšťalky.

DIEVČATÁ (celá skupina prichádzajú ku kaplnke, veselé, rozprávajú sa po dvojiciach, tie najmladšie poskakujú, pred ňou zvažnejú, zastanú a začnú spievať náboženskú pieseň, nezladene).

SOFIA (nahnevane): **Nepočujete sa? Spievame falošne. Halina, nože sa toho chyt'! Ty to vieš.**

DANUTA: (ostro): **Odkedy ty Halinu uznávaš?**

SOFIA: **Čo teba do toho?**

HALINA: **Tak ticho, hašterice, ak máme spievať. (Diriguje dievčatá.)**

DIEVČATÁ (spev im už ladí).

BOGUSŁAW (kričí): **Cyprián, prihraj!**

CHLAPCI (prirútia sa do spevu dievčat i priestoru ako povodeň, naháňajú loptu, zúrive do nej kopú, pokrikujú).

KAROL: (do hry vložený Karol zápasí o ňu s Cypriánom, namiesto do lopty kopne Karolovi do nohy, nikto to ani nezbadal).

SOFIA (zapája sa do hry): **Prihrajte mi. Prihrajte! To ste parta! Sebecká!**

CYPRIÁN (v zápale hry): **Tu máš! Bogusław, ber ju!**

KAROL (kopnutý padne na zem). **Jaj!**

CHLAPCI (kopú ďalej, akoby sa nič nestalo).

HALINA (keď chlapci pribehli s krikom, chvíľu sa ho usilovala prehlušiť spevom, čo sa jej nedarilo, prestala dirigovať, pokrčí plecami, rozhodí rukami, že sa to nedá. Zbadá ležať Karola, beží k nemu): **Lolek, Lolek, čo ti je? Ach Bože, čo?** (Chce ho zdvihnúť.)

CHLAPCI (prestanú hrať, stúpnu.)

KAROL (s úsmevom, ešte na zemi): **Ale, noha. Trocha bolí. Cyprián ma. To sa stáva.** (Chce bolesť rozchodiť, vstáva a chce kráčať, ide mu to ťažšie, zafrfle.)

HALINA (drží ho pod pazuchu, kráčajú spolu). **To je tak, keď drží hrajú bez rozhodcu. Kto ich môže skrotiť?**

SOFIA (kričí): **Aha, pozrite, aký pekný párik. Kukajte na nich. Jeden na zem padá a tá druhá nos do neba dvíha.**

DANUTA (fíká). Bud', bud' ticho! **Nejač. Nevidíš, že ho noha bolí.**

CHLAPCI (po jačaní Sofie sa dívajú na párik).

SOFIA (nahnevane): **Čo treštíte okále? Kopli ste ho.** (Pomáha mu.)

HALINA (uvoľňuje si ruku z podpazušia Karola a hrozí ňou na dievčatá): **Ja vám dám, klebetnice.**

VŠETCI (stíchnu).

DANUTA: **Čo nám dáš? Čo ty máš?!**

SOFIA: **Hubovú omáčku v peknom recitačnom balení.**

KAROL (pokojne): **Ale veď ich nechaj. Tak, čo s nimi? V rečiach ľudí sme ako v daždi. Každý.** (Krivkajúc odchádza domov, teda napravo.)

SOFIA (parodicky): **Aké múdre.** (A opakuje Karolov výrok.) **V rečiach ľudí sme ako v daždi. Každý.**

VŠETCI (odchodia tiež, ale naľavo).

4. výjav - V náručí

ZVUK - skúšanie hrania na flautu.

KAROL (chvíľu sedí na zemi, rozhliada sa, vzdychne, potom vstáva a ide do kaplnky. Vynáša z nej sošku Panny Márie, drží ju v náručí, nie ako keď sa nosí dieťa, ale dáva si ju pred seba, díval sa na ňu zoči-voči): **Chudák ocko. Asi sme ho strašne nastrašili, matička naša, Bohorodička. Vieš to, ja už matku nemám. Odišla do nebička. Ale ty si tu, ty si moja matka a ja som tvoj. Chýba mi mamička.** (Rozplače sa.) **Už ani neviem ako vyzerala. To je zlé. Stráca sa mi.**

KAZIMIERZ (prišiel už skôr, pozoruje svojho žiaka náboženstva, keď ten plača prichádza k nemu a pohladí ho po hlave): **Áno, Karol, to je teraz tvoja matka. Navždy. A tá, čo ťa porodila, iste je u nej. Neplač. Máš dobrého otca. Stará sa.**

KAROL (utiera si oči): **Ďakujem, otče, pán katechéta. Veď som mu aj vd'ačný. Najlepší otec na svete.**

KAZIMIERZ: **A bol vojak. Vie, čo je disciplína. Tak sa jej drž.**

KAROL: **Som hrdý. Dôstojník bol. Bránil Poľsko. Našu vlasť.**

KAZIMIERZ: **Neboj sa, aj ty budeš.**

KAROL: **Vojakom? Ja? Nie, nie! Zabíjať by som nemohol.**

KAZIMIERZ: **Potom by si mal byť kňazom. Ale aj na to pripraveným!** (Usmeje sa.)

Tak poďme na náboženstvo. Už nás čakajú.

OBAJA (odchodia).

5. výjav – Spoved'

ZVUK - bubienka, ako keď trepe srdce.
KAZIMIERZ (prichádza ku kaplnke, otvára ju, vynáša von stoličku a kľakátko, dáva naň sušiť obradové vybavenie – superpelíciu a ornát).
KAROL (dívajú sa spredu domu, čo robí ich katechéta, ide k nemu): **Pochválený buď Ježiš Kristus. Môžem vám pomôcť?**
KAZIMIERZ : **Naveky amen. Už som. Čo bolo treba. Nik sa tu o to nestará? A vlhčiny tu veľa.**
KAROL: **Pán katechéta, mohol by som sa tu vyspovedať?**
KAZIMIERZ (sa zasmeje): **Keď sa dá zhrešiť všade, prečo aj nie vyspovedať? Pravda, pokiaľ je tam kňaz. A ja ním som. Ale prečo sa tak náhliš? A ty, čo si spáchal.**
KAROL (skrúšene): **Bol som nahnevanej. Aj som sa chcel s nimi pobiť. Ale tak v sebe som druhom nadával. Hrešil.**
KAZIMIERZ: **Ty, vedúci mariánskej družiny? To je teda vážne. (Smeje sa.) Nuž dobre. Odložíme, čo sa malo sušiť. (Robí, čo hovorí.) Som ti k službám, v duchu Kristovom. (Stále sa usmieva, lebo si Karola váži a rešpektuje jeho túžbu.) Ale máš aj iné? Hriešky. Tie, čo si spáchal už si...**
KAROL: **Ale ja by som predsa.**
KAZIMIERZ (sadá si, dáva na krk stólu.)
KAROL (kľaká si, odrieka spovednú formulu, ticho hovorí previnenia, keď ho spovedník rozhreší, vstáva a ochotne pomáha odnášať usušené veci do kostola a odchádza s katechetom).
KAZIMIERZ (keď prežehnal spovedajúceho, chytí Karola za plecía a odvádza ho.)
ZVUK – chrámová hudba prestupovala už do spovede

6. výjav - Divadlo na Kalvárii

ZVUK - odbíjanie vežových hodín.
DIVADELNÍCI (Mieczysław, Karol, Halina a Danuta prichádzajú z modlitby po zastaveniach kalvárie).
DANUTA (udýchaná): **Nevedela som, že táto naša Zebridovská kalvária je taká úžasná.**
KAROL: **A ktorá nie je?**
MIECZYŚLAW (nadšene, často zdôrazňuje reč rukami ako výkričníkmi): **Tu sa pripomína dráma Krista i celého hriešneho ľudstva, ktoré prišiel zachrániť. Ach, tu sa dá plne zahrať moje „divadlo vnútorného slova“. Ono nám nesie posolstvo Boha. Máme ho od neho. (Rozhodí ruky.) Načo a prečo kúzliť výjavy hier preplnením ilúziou?**
KAROL (opatrne): **Mieczysław, vieš, vážim si tvoju múdrosť. Hovoríš „celé ľudstvo?“ Neišlo a nejde Kristovi o človeka? Každého. A nie je divadlo ním a o ňom? Nie je slovo len jeho nástroj?**
MIECZYŚLAW (najprv zarazený, chvíľu ticho, potom sa rozosmeje): **Ahaho, vrah môj žiak a čo si dovoľuje!**
HALINA (úsmevne): **Nerob sa profesorom. Si len o čosi starší. Iste, vieš viac. No a? Aj my sa učíme.**
DANUTA (podpichovačne): **Prečo brániš Karola? A nie môjho staršieho brata. Ten by ti viac pasoval! Nie?**
VŠETCI (sa smejú).

KAROL (rozhodne): **Pôjdem tiež študovať literatúru a divadlo. Chcem. Tak som sa rozhodol.** (Zamyslí sa). **Ak budem môcť.**

DANUTA: **A ak ťa príjmu.** (Smeje sa.)

HALINA: **Karola by nie?**

MIECZYŚLAW: **Prestaňte sa doberať. Nie preto sme tu. Chceme hrať divadlo?**

VŠETCI: **Chceme.**

MIECZYŚLAW: **A tu?**

VŠETCI: **A tu.**

MIECZYŚLAW: **O tom som chcel. Tu môžeme hrať, ale najmä prežívať, podaním skrze slovo, všetky hodnoty obsiahnuté ním.**

KAROL: **Ako by sme sa ináč dorozumeli?**

DANUTA (rázne): **Už nemudruj. Nechaj brata dohovoriť.**

MIECZYŚLAW: **Tie, ktoré sprítomňujú obrazné zastavenia kalvárie. Aj krížovú cestu našich dejín.**

KAROL (nadšene): **Čo keby sme si tak zdramatizovali Sienkiewiczovu Potopu?**

DANUTA (kriticky): **Zasa len tú svoju lásku predhadzuješ? Potopa. Potopa. A čo tak Slowackého?**

HALINA (dáva si dolu z hlavy šatku a prehadzuje na plecيا ako vlniačik a vhrúžene recituje): **Azda len Boh a Najsvätejšia Matka Božia zoslali slepotu na nepriateľa, aby prekročil mieru svojej bezuzdnosti a nenásytnosti. Inak by sa nikdy neopovážil zdvihnúť meč proti tomuto svätému miestu...**

KAROL (sa pridáva, keď si predtým prehodil kabát na ľavé plece, ako znak mentieky): **Nepriateľ sa nám posmieva, pohŕda nami a pýta sa, čo zostalo z našich niekdajších cností. A ja im odpoviem: stratili sme všetky okrem jednej, a tou je naša viera a úcta, ktorú preukazujeme Najsvätejšej Panne, a to je základ, na ktorom môžeme vybudovať ostatné...**

MIECZYŚLAW: **Naši nepriatelia vedia, o čo tu ide... A preto ak Boh neposlal na nich slepotu zámerne, nikdy sa neodvážia napadnúť sväté miesto Jasna Góra, lebo ten deň by bol začiatkom zvratu ich šťastia a začiatkom nášho spamätania.**

DANUTA (im tlieska): **Bravó, bravó. Za celé budúce obecnstvo.**

HALINA: **Pred chvíľou si do nás vyrývala.**

MIECZYŚLAW:

ZVUK – silné zahrnenie. **Tým sa deje každé divadlo. Rozhodnuté, ideme do toho.**

KAROL (s úsmevom): **Pán Boh, či svätý Peter nám chystá tiež divadlo. A takisto prírodné.**

VŠETCI (sa zasmejú).

DANUTA: **Bežme, lebo zmokneme.**

KAROL: **My že sa bojíme trocha okúpania? To ty, že ti zmoknú tie vybrčkavené vlasy.**

VŠETCI (smiech a bežia preč).

7. výjav - Búry proti Židom

ZVUK - veľkonočných rapkáčov, striedavo s „klepáčmi.“

DAV (mladých ľudí rúti sa od vchodu, huláka a naháňa Jerzyho).

BOGUSŁAW (reve): **Juda – čudák. Chytajte ho!**

JERZY (beží pred davom, je už udýchaný, bezbranne zastáva, skláňa sa, aby nadobudol dych). **Čo som, čo som vám?**

DAV (zastavuje sa tiež).

CYPRIÁN: **Za biedu Poľska sú zodpovední Židia! Nedajme sa im.**

BOGUSŁAW: **Hybajme na nich.** (Kričí). **Na nich!** (Sotí Jerzyho na zem a kope ho do podrážok topánok.)

DAV (reve): **Na nich! Na nich!**

KAROL (keď to vidí, beží od domu. Postaví sa medzi dav a Jerzyho): **Dajte mu pokoj, ani hnúť! Čo ste sa zbláznili? Čo vám urobil Jerzy?** (Podáva mu roku a pomáha vstať.)

OTEC (keď vybehol Lolek ku chlapcom, vyšiel von aj on a pozoruje, čo sa deje, ale nezasahuje).

BOGUSŁAW: **Je Žid!**

KAROL (stojí, tak že i telom bráni Jerzyho): **Ale náš priateľ.**

CYPRIÁN: **Teraz je Žid.**

KAROL: **A čo tebe urobili Židia?**

BOGUSŁAW: **Opíjajú Poliakov. Ožobračujú.**

KAROL: **A kto to pije? Nie naši?!**

CYPRIÁN: **Oni ponúkajú. Na borg či rováš. Potom pýtajú viac ako naši vyslopú.**

VŠETCI (rehot).

CYPRIÁN (útočne): **A ukrižovali Krista.**

KAROL (presvedčivo a pokojne): **Neprekrúcaj. Mal by si prepadnúť z dejín i náboženstva. Krista ukrižovali Rimania.**

BOGUSŁAW: **Ale dali ho odsúdiť Židia.**

KAROL: **Boli tam všetci Židia? Nie taká luza ako ste vy, čo kričí proti Jerzemu? A robí na bezbranného pohon. Nevítali ho pri príchode do Jeruzalema Židia? Nebol sám Kristus Žid?!**

CYPRIÁN (ironicky): **Potom sa báli a nebránili ho!**

KAROL: **Ako vy dnes. Vám je táto búra zábava. Vybúrenie síl, ale Jerzemu nie!**

JAŠEK (dosiaľ sa schovával v dave, ale bol ticho, teraz z neho vystupuje a stavia sa ku Karolovi): **Tak je!**

BOGUSŁAW: **Ty, ty, krpáň, čo sa to opovažuješ, nás zastaviť?**

KAROL (už nahnevaný): **Čo si to dovoľuješ? (Až ho skrúca hnev.) Ja ti, ja ti, neviem...**

CYPRIÁN (sa pridáva k Bogusławovi): **Čo, čo? Ty sa chceš biť! Ty cukormedový?! Ved' to nevieš.**

KAROL a CYPRIÁN (sa pustia do zápasu. Najprv sa len obskakujú, potom aj polapia a padajú na zem.)

CHLAPCI (kričia): **- Do toho! - Daj mu! (Obskakujú okolo zápasiacich.)**

DIEVČATÁ (pištia): **- Netrepte sa! - Nechajte to!**

HALINA (kričí): **Žandár, žandár ide.** (Obracia sa na bijúcich sa.) **Už aj prestaňte! Aj pán katechéta sa blíži.**

ŽANDÁR (beží a kričí): **Čo ste sa zbesneli? Vy junci. Ja Vám dám! (Naháňa mlad'.)**

CYPRIÁN (uteká prvý).

DAV (sa rozprácha, zostávajú len Karol, Jerzy, Jašek a Halina).

HALINA: **To sa nemalo stať! Karol, čo to do teba vošlo? Ved' si Jerzyho tak statočne bránil.**

JERZY: **A ja ti, Karol, ďakujem.** (Skláňa hlavu a odchádza.)

JAŠEK a HALINA (za ním).

OTEC (sa usmeje a vracia do bytu).

KAROL (sa poberá v druhú stranu, domov).

8. výjav – Súťaž

ZVUK - trianguľa.
MLAĎ (prichádza v skupine, ale akosi mlkvo, lebo bez tých, ktorí tak často kričia – Bogusława a Cypriána).

DANUTA: **Kde je Bogusław a Cyprián? Zaslúžili by si!**
SOFIA: **Nevieš? V karcery, no, školník ich zatvoril. Ako to býva, po škole. Za trest, čo vyviedli.**

KAROL (prichádza sám).
SOFIA: **Už nie ste spolu? Čo mlčíš? Ha... ha... s inou? (Smiech.) Tak ako to dopadlo?**

DANUTA: **Čo?**
SOFIA: **Nevieš? Karol bol na recitačnej súťaži, spolu s Halinou.**

DANUTA (nadšene): **A vyhral si?**
KAROL (pokojne): **Čo?**
SOFIA: **No, tú súťaž, čo sa spomína.**
KAROL: **Nie!**
DANUTA: (nespokojná): **Bolo to nespravodlivé!**
KAROL: **Prečo?**
DANUTA: **Ty si bol iste lepší.**
KAROL: **Ako vieš?**
SOFIA (ironicky): **Ako ty hodnotíš súťaž?**
KAROL (pokojne): **Ja sa sám hodnotiť neviem. Ale Halinine podanie Slowackeho bolo skvostné.**

SOFIA (ironicky): **Kuknite sa, aký je skromný? Prečo? Halinku by unížil.**
HALINA (prichádza v čase Karolovho ocenenia): **Ďakujem, Karol, za ohodnotenie. Aj tvoj Miczkiewicz bol skvelý. To ja by som ho tak nezvládla. Tebe sedí epika a dramatika. Mne už len tá lyrika. (Smiech.)**

DANUTA (sa vzoprie): **Nezjednodušuj! Karol Wojtyła je básnik.**
SOFIA (zádrapčivo): **Zatiaľ taký, taký okresný. (Zarehoce sa.)**
JAŠEK (pribieha udýchaný): **Máš, máš ísť na poštu. Dostal si nejaké úradné pismo. Treba ho prevziať osobne.**

KAROL (zvrtné sa na odchod, ale zastane): **Halina, ani som ti ešte nezablahoželal. Gratulujem k prvej cene. (Usmeje sa.) Úprimne, mne to druhé miesto stačí. Keď je po tebe.**

SOFIA: **Ved' som to už povedala.**
VŠETCI (sa smejú).

DANUTA (vyčítavo): **To si taký „galantérny,“ alebo sa jej tak dvoríš?**
SOFIA (hrá zaľúbených, objíma Danutu).
KAROL (smeje sa, hodí rukou, že je s nimi priet' márne): **Aj tak všetko prekrútite!**
HALINA (mierne nahnevaná): **Lolek, ty to pripustíš? Tieto, aby tak do teba? Ech, zadierali?**

KAROL (usmeje sa): **Nie sú tvoje priateľky?**
HALINA: **Danuta, hej. Ale ...**
KAROL: **A Sofii je zasa Danuta. Nie sú tak aj obe naše?**
HALINA: **Zadiera, zapára.**
KAROL: **No a, aspoň čerí hladinu, nestojí. Nezhnije. Je naším vetríkom. A taký usmievavý. A trocha podťatia nám neškodí. Nie? Ved' Sofia nás doberá s dobrým úmyslom. Hoci aj troška škodoradostne. Život nás bude tvrdsie, Hali. Aj nenávistne. Ved' ona nás vlastne pripravuje zničiť to ťažšie.**

VŠETCI (sa smejú)
KAROL (Odchádza).
VŠETCI (idú za ním, každý však po svojom).

9. výjav - Odpor proti vojne

ZVUK - zatrúbenie polnice.
KAROL (prichádza zadumaný).
OTEC: **Lolek, si tak vážny. Stalo sa niečo? Jašek ťa hľadal. Pre nejaké pismo. Čo ti?**
KAROL (smutne): **Mám ísť na to študentské vojenské cvičenie. Novotu zavádzajú. Takú priečnu.**
OTEC (s úsmevom): **No a? Kedy si protestoval, že si syn poľského dôstojníka? Hoci vo výslužbe. Chceš mi urobiť hanbu? Ešte si mi nikdy takto. Neodporoval. (Usmeje sa.) Až na to šarvátstvo, mladé jašenie. Viem, si ako všetci. (Vážne.) Aj keď trochu vážnejší.**
KAROL (vrúcne): **Odpustite, otecko. Viete, ako vás ľúbim. Ved' ste mi aj mamičkou. Ale vojna, voj-na. (Zasekne sa mu hlas.) Ako sa dá strieľať do ľudí?**
OTEC: **Syn môj, poviem ti to takto. Tvojím činom. Netrestal som ťa, ani len nenapomenul, že si sa pobil s Cypriánom.**
KAROL: **Žalovali ti? Kto?**
OTEC: **Môžeš hádať.**
KAROL: **Kto je klebetný? Sofia, nie?**
OTEC: **Bránil si Jerzyho i Jaška. Nechcel si sa biť. Ba viac, bránil si kresťanstvo, ktoré obviňujú z nenávisti voči Židom. Správne si povedal, že Kristus bol Žid. Mohol si, že aj Panna Mária a apoštoli. A prví kresťania boli tiež Židia. My nie sme antisemiti. Nuž preto si sa bil. Možno si ani neuvedomuješ tú podstatu. Aj medzi štátmi je to tak. Dôjde k rozporom.**
KAROL (v rozpakoch): **Ved', ved', neviem, asi, ako hovoríte, otecko, je to tak. Ale keď?**
OTEC (smutný): **Budeš sa musieť rozhodnúť. Vojna je na spadnutie. A Poľsko je v preši. (K ľavej nohe Karola kladie kufrík.) Na jednej strane komunizmus, útočný Stalin. (K pravej nohe Karola kladie stoličku.) Na druhom boku fašizmus, dravý Hitler. Uvedomuješ si to, syn môj?**
KAROL (stojí medzi stoličkou a kufríkom, vážne): **Akoby nie, otecko. Zovretí sme. A voči takej sile, iste, na rozmrvenie.**
OTEC: **Máme sa teda vzdať? Len tak, sami Poliaci sa vydať stelesneniu zloby? Chce sa mi povedať, aj poviem, diablom?!**
KAROL (až zúfalo): **Čo mám robiť, čo? Strieľať neviem, nemôžem.**
OTEC (rázne): **Ale na študentské vojenské cvičenie pôjdeš! Poučíš sa! Vyrastieš, vyspeješ. Možno aj zmúdrieš. Potom sa rozhodneš. Už máš zbalené. (Ukáže na pripravený kufrík.)**
KAROL (skočí do pozoru): **Rozkaz, pán kapitán.**
OTEC (usmeje sa): **Len nadporučík, kapitánom ma spravila ulica.**
KAROL (smutne): **Ďakujem, otecko, za nachystané. (Berie si pripravený kufrík a odchádza. Po pár krokoch zastáva, obráti sa a rozbehne k otcovi.)**
OTEC a KAROL (sa vrúcne objímajú, navzájom si dávajú krížik na čelo).
KAROL (odchodí smutný, pred vystúpením z hracieho priestoru sa obzrie, zakýva otcovi a stráca sa mu z dohľadu).

- OTEC (sa díva za odchádzajúcim Karolom, vzdychne si, utrie oči, zareaguje na jeho posledné zamávanie, keď mu ten zmizne z očí, chvíľu hľadá do prázdneho priestoru, a potom odchodí na opačnú stranu i na večnosť).
- ZVUK - poplachovej sirény vystriedava chorál.

III. obraz – VHRÚŽENÝ

- ZVUK – znie hudba P. Rubika: Oratórium Jána Pavla II. – časť sprítomňujúca zvolenie pápeža
- DIANIE - Ku kostolu prichádzajú dvaja miništranti, otvárajú jeho dvere, vynášajú von kľakátko, rebrík a plachtu, vykrývajú ňou vchod do oblúka tak, aby zakryla aj kľakátko. Keď plachtu chcú napraviť, lezú po rebríku, lebo im „nesedí“, tá spadne. Chlapci ujdú. Spadnutá plachta odhalí kľachiacu postavu vhrúženú do rozjímania a modlitby. Pápeža. Upiera oči do kostola (kde bol dovtedy skrytý) a diváci ho vidia len od chrbta v známom postoji, aké dokladajú aj mnohé fotografie z jeho modlitieb.
- POZNÁMKA – Herec stvárňujúci pápeža na jednej strane sprítomňuje, že sa takto modlieval a meditoval často. Na druhej strane mu umožňuje hovorovo vypovedať slovesnú spoveď pred Bohom, zovnútorneým prejavom. Popríklad ho aj čítať, či pomáhať si napísaným slovom pri spodobení postavy. Tak, aby to nevyznelo ako čítanie, lež priama reč modlitby, či vnútorného monológu. (Poskladaný je citáciou z rozličných textov svätého otca „z okolia“ času jeho zvolenia.)
- JÁN PAVOL II. (vhrúžený do rozjímania): Pane, prijal som, čo si na mňa, nehodného, uložil. Viem, čaká ma veľa skúšok, ktoré musím urobiť. Odpusti mi, že som sa modlil, aby si mi odňal tento kalich (Vzdychne si.) Ťažko sa mi lúči s našim Krakovom. Ty vieš, že sme práve vzdali úctu nášmu prvému biskupovi Stanislavovi. Nech je vôľa Tvoja, tak sa modlíme k Tebe. Všetko zverujem do Tvojich rúk. Tak som. Celý Tvoj. I našej matky Panny Márie. V týchto dňoch často myslím na svojich rodičov a na v mladosti zosnulého brata Mundeka. Ďakujem ti, že si mi dal takého otca, ktorý to všetko uniesol. Rany aj potešenia. Vychoval ma, aký som. On vojak a ja som nebojoval. Prežil vojnu bez pušky, bez strielania. A stal sa tvojim služobníkom. Kňazom. Zápasil o vieru Poliakov s komunizmom. Nuž sa už musím s tým čo bolo, lúčiť. Zostáva, čo je. Úloha. Báľ som sa toho menovania, ale prijal ho v duchu poslušnosti k Tebe, Ježišovi Kristovi a v úplnej dôvere voči Tebe, blahoslavená Panna Mária. Viem, aj som to už vyslovil pri lúčení s Jánom Pavlom I. „...Nástupníctvo po Petrovi, povolanie do pápežského úradu v sebe vždy obsahuje povolanie k tejto najvyššej láske, k veľmi zvláštnej láske. A vždy, keď Kristus vraví človeku: „Poď za mnou“, pýta sa ho na to isté, na čo sa pýtal Šimona: „Miluješ ma väčšmi ako títo?“ Vtedy sa srdce človeka musí zachvieť. Ľudské srdce sa musí zachvieť, pretože v tej otázke je aj príkaz. Musíš milovať! Musíš milovať väčšmi ako druhí, ak ti má byť zverené celé stádo ovečiek, ak má príkaz „pas moje baránky, pas moje ovce“ smerovať k cieľu, ktorý je obsiahnutý v povolaní a poslaní Petra.“ „Otče náš, Ježiše Kriste, daj, prosím, aby som nesklamal v údeli Tvojho nástupníctva.“ (Vstane, obchádza kľakátko tak, aby mu nebolo vidieť tvár a vstupuje späť do kostola.)
- DIANIE - miništranti dajú späť do kostola kľakátko, rebrík i plachtu a zatvárajú jeho dvere.

POZNÁMKA – výjav sa môže konať aj bez hlasového prejavu, len nemoherne, ak má súbor člena, ktorý sa podobá pápežovi, ale monológ modlitby či rozjímania by nezvládol. Vtedy môžeme vstať z kľakátka a prítomných požehnať. (Poprípade zvuk reprodukuje vyhlásenie za pápeža.)

ZVUK – doznieva Oratórium P. Rubika

IV. obraz – ODDANÁ

1. výjav – Nápadník

ZVUK - vystrieda Oratórium (ak sa hrala i III. časť.) Ak sa uvádza len IV. obraz, znie už skôr. Vystriedava ju v dialke vyhrávajúca hudba z konca 70. rokov minulého storočia.

DIANIE - Zbiehanie, či prelínanie dvoch pohybov. Zatiaľ mlčky. Martina prichádza sama. Zľava. Dobieha k nej Ignác. Oproti sprava. Chce ju objasť, ona sa odtiahne, krúti hlavou, že nie, ale sa smeje. Chytá za ruku Ignáca, kráčajú tak spolu k domu. Medzitým prišiel do vnútra domu aj Peter. Vyzlieka si kabát. Púšťa rádio, tichú hudbu. Vychádza von ku menšej skládke popíleného dreva. Na nátoni je zaseknutá sekera, vytrhne ju a začne rúbať. Zbadá bežať okolo Ignáca. Prestáva sekať drevo. Pozoruje, ako sa mu dcéra stretá s nápadníkom, krúti hlavou. Martina s Ignácom prichádzajú k domu. Keď zbadajú Petra, Martina odtiahne ruku z ruky Ignáca a odsakuje od neho.

ZVUK – rúbanie dreva

PETER (keď prišla Martina a Ignác k nemu, drží v ruke sekeru, prísne): Dcéra moja, to som nečakal! (Smutne.) Martina, veď si skoro ešte dieťa. Načo ti to? Frajera. (Sekne sekerou do klátu.) A takého! (Nahnevane k Ignácovi.) Už sa aj prac! Odtiaľto. Nechaj Martinu tak.

MARTINA (ustráchanie): Otecko, prečo?

IGNÁC (vyčítavo): Akého, pán Majerník, akého? Chlapa, čo obdivuje vašu dcéru, odháňate? Ja som vám nie dosť? Jej sa pýtajte, za čo ma má.

PETER (už zmierlivejšie): Dosť – nedosť, ona je ešte skoro dieťa a ty, ty lapikurkár. Viem. Chlapi rozprávali.

IGNÁC (ironicky): Alebo baby, nie. Každá by ma chcela. (Zbadá sa, že sa naparuje.) Ale ja sa tým nevytáhujem.

PETER: A čo si najprv tresol? Čo? Ako ťa chcú. Tak bež za takými. (Obracia sa na dcéru.) A ty tu čo stojíš, okále valíš? Chceš ho brániť? Čím? Nemám pravdu? Hybaj robiť. Keď sa ti mater túla.

MARTINA (mlčí, so sklonenou hlavou vojde dnu a upratuje).

IGNÁC (útočne): To vy, vy sa naparujete. Málim sa vám? Pánkovi. Iste. Ale bývalému. Vyhнали vás, správne, sem, do hôr. (Zarehoce sa.) Panského synáčka. Nedoštudovaného. Už vás svet nepočúva ako keď ste vy vládli. Teraz musíte rúbať stromy a stromky sadiť. A traktorista vám nie je dosť?

PETER: Nie mojou vinou som nedoštudoval. Vyhodili ma takí, ako ty! Kto tu hovorí o zamestnaní? O charaktere. Tu o ňom ide! Ja si dcéru chránim. Od takého. Ale čo sa tu mám škriepiť. (Obráti sa a odíde do domu.)

MARTINA (s utierkou v ruke a v rozpakoch): Nehnevajte sa otecko. Rozčúlenie vám škodí, veď vám to tak lekár povedal.

PETER (prísne): A ja zas hovorím, že som to nečakal. Od teba. Nazdáš sa, že ti povie iné mama? Keby tu bola, dala by ti. Ale kde ju zasa čerti nosia? Donedávna bola domased. (Hodí rukou.) Čitateľka.

IGNÁC (po vstupe otca do domu odišiel, ale po chvíli sa vracia a počúva, čo sa rozprávajú s Martinou, utiahnutý v pozadí, špehuje).

MARTINA (zahovára): Kedy sa vráti? Nuž neviem. Nepovedala. Ocko? Ako to? Čerti. (Nepáči sa jej to.)

PETER (roztrpčene): Nepovedala. Tajnostkárka. Ešte sa do šlamastiky dostane. (Usmeje sa.) Dobre, nie čerta, nuž na kiego anjela? (Prísne.) A ty si daj pozor tiež. Aby som ťa s ním nevidel. Ale asi vieš, kde mama je a prečo to tají. A čo ju to zmenilo? Nebola taká!

MARTINA: (Obzerá sa, hoci nikoho tam iného niet): Aká? Vždy bola! Zbožná. Našla posilu. Ale zaťali hranice. Do Poľska sa nesmie. Šla tou cestou. Za ním. Hovorí, že jej otvoril oči aj dušu.

PETER: Aha. Pašeráckou sa tomu hovorí. Ako bola dávna Via falsa, falošná cesta. Na druhú stranu z Turca do Rajeckej.

MARTINA: Ale ona nešla kupčiť, byť pašeráckou.

PETER: Veď ja rozumiem. Išla sa vystatovať, že je z jeho rodiny? Ale akej. Asi ani ďalej, nie? A vôbec, čo o ňom vie?

MARTINA: Práve preto išla za ním. Chce ho poznať hlbšie. Ale aj ja sa teším, že jej starý otec, môj pradado, bol tiež Vojtyla. I ja by som...

PETER (sa rozosmeje): Ale s jedným V a tu, spoza vrchov, z Rajeckej pochádza, nie? Ech, márnivé ste. (Berie si kabát, ktorý si počas rozhovoru vyzliekol, teraz ho oblieka a odchádza.)

MARTINA (naliehavo): Otec, kde idete? Kde utekáte?

OTEC: Kde nič netaja. I ja môžem odísť ako sa mi zachce, nie?

MARTINA: Zasa vás chytá túha po poháriku? V hneve na týchto, čo vám to urobili. Študent práv a drevorubačom a učiteľku lesnou robotníčkou. Prevracaním poldecákov len rozpaľujete tú zatrpknutosť.

PETER: Mudruješ? Nad vyhnancami z raja slobodných povolání. (Zasekne sa.) A čo si to dovoľuješ, otcovi? Veď ja ti... (Odbieha.)

MARTINA (pozerá za ním, kde zahýňa, zbadá Ignáca, ako sa na druhej strane schováva). Ignác, videla som ťa! Koho špehuješ? Otca, či mňa?

IGNÁC (bez odpovedania, zvrtnie sa a uteká preč).

MARTINA (si sadne k stolu, buchne si hlavu oň). Ja hlupaňa! S takým som si začala. (Rázne vstane.) Aj skončila! (Zafiká, sadne si za stôl a opretá oň si drží hlavu.)

ZVUK – tikanie hodín najprv narastá a v zápätí sa stlmuje do stratena

2. výjav – Návrat

DANA (nakúka okolo domu).

MARTINA (upratovala, chce vytrepať handru a zbadá Danu): Teta Dana, čo hľadáte?

DANA: Koho, Martinka, koho. Tvoju mamu.

MARTINA: Nuž, je preč. (Chvíľu je ticho, váha.) Odcestovaná.

DANA (s falošným úsmevom): Už nie. Potom ešte nie je doma. Neskrýva sa? Tajnostkárka. Videli ju. Aj s nejakými chlapmi. Nevieš s kým to?

MARTINA: Doma ešte nebola. A chlapi? To predsa nemá vo zvyku.

DANA: Tak príde! Počkám. (Trepe sa dnu.)

MARTINA (stojí jej v ceste): Ale, teta...

DANA (útočne): To by si hádam neurobila, že by si ma nevpustila? Veď sme rodina.

MARTINA: Aká? Nie priateľka susedy Dory?

DANA (zasmeje sa): Od Adama a Evy, nie? Veď ja si ju nájdem. (Odchádza vpravo, nezbadala, že prichádza Mária.)

MÁRIA (ide zľava, spolu s Dorou, mlčí, pred kostolom zastane a prežehná sa, vzdychne).

DORA: Čo si taká? Mara, prečo mlčíš? Kde si bola? Kto boli, tí, oní, čo ťa sprevádzali na MNV?

MÁRIA: Veľa otázok na jednu. Ako na ne odpovedať?

DORA (zasmeje sa): Postupne.

MÁRIA (unavene): Ustatá som. Nevidíš?

DORA: Daj sem tú tašku! (Berie ju z rúk Márii.)

MÁRIA: Taška ma neťaží. (Trpko sa usmeje.) A už sme doma.

TEREZA (udýchaná dobieha sprava k obom).

DANA (zbadala prichádzať Máriu s Dorou). Aha! (Beží k nim.)

MARTINA (zazrela matku z domu, beží k nej tiež, predbieha Danu, má lepšie nohy, a objíma Máriu): Vitajte, mamička.

DORA I TEREZA (dobešli odrazu z oboch strán, a tak sa aj dychčiac vypytujú):

- Kde si sa tárala, tuláčka?
- Kde si bola?

MÁRIA (mlčí, podíde k dverám zatvoreného kostola, modlí sa): Bože, daj mi silu zniesť, čo ma čaká. (Vzdychne si, zháči sa). Ach, aká som to? Už aj prosím. A čo poďakovať? Kriste, náš Spasiteľu, ďakujem Ti, ďakujem, že som tam mohla byť a prežiť silu Tvojho námestníka.

DANA (urazene): My ťa čakáme! A ty? Nemáš pre nás slova?

TEREZA (dôrazne): Pýtala som sa. Kde si bola?

DORA (priateľsky): Nechajte ju! Prečo tak? Unavená je.

MÁRIA (dusí tlak v sebe): Nerozumela som, Danko. Kričali ste odrazu. Priateľka moja. Aj ty, švagriná. To sa patrí? (Trpko sa usmeje.)

TEREZA: Nuž ti, pekne, opakujem. (Seká slová po hláskach.) Kde – si – sa – tá-ra-la? Muž tvoj, môj brat, mi čosi, už ožratý, splietal. Že si ho do toho dohnala. Tým... A ja neviem, čím. Tak už hovor!

MÁRIA (mlčí).

MARTINA (plačlivo): Tety, prečo tak? Na maminu?

TEREZA: Lebo sme rodina. Mala by...

MÁRIA (vzbĺkne): Rodina, rodina. Tak prrrrr. To si nedovoľuj! Kričíš ako gestapáčka. Ale veď ty si komunistka, veľká straníčka. Čo sa vypytuješ? Bránila si ma, keď ma vyhodili zo školstva? Prečo teraz? Udala si ma! Tým, tým, no, ako sa... Tajným, či eštebákom. Nie ty? Kto sa okolo nášho domu obšmieta? Nie ty? Kto to mohol vedieť? Nie ty? Čo sa teraz vyzvedáš? Na mňa tlačíš. Už ma dosť vyslychali.

TEREZA (rozplače sa): Čo, čo som mohla udať? Nič som nevedela. Ani teraz neviem. Ani prečo na mňa útočíš! Špiníš. Rodinu by som mohla? Udávať.

MÁRIA: Veď komunisti majú udávanie v straníckej povinnosti. Nie? Aj ty si v tej. Ech. (Hodí rukou.)

TEREZA: Aby som takých, ako je vaša rodina, kryla. To je to.

MÁRIA: Seba hájiš. Svojim podkupuješ. Dobré, keď tak naliehate. (Upokojí sa a hovorí vyrovnane.) V Poľsku som bola. Veď viete. Svätý otec bol po prvý raz doma. U susedov, na návšteve. A akej! Keby ste vedeli, čo sa tam dialo. (Tvár sa jej rozjasní.) Nikdy nezabudnem, čo som tam prežila. To sa nedá ani vypovedať. Čo nám povedal a ako ho prijali. A tu doma, tu ma za to chytajú. Ako zbojníčku. Vyšetrujú. Tí, čo ma domov hnali. Chcú ma zatvoriť a súdiť. Tak je to. Ešteže na MNV im to, zatiaľ, vyhovoriли. Vlastne jeden, ten ich.

TEREZA (vyčítavo): Ty si nám teda narobila! Prečo, prečo to? Čo ťa tak zmenilo?

MÁRIA: Čo som komu narobila? Sebe som. A čo zmenilo? Jasno. Zmysel. Prečo som tu! Na svete! Mala som už po krk toho, toho prázdna. Kolotoča okolo brucha. Len preto žijeme, aby sme zháňali obživu?

TEREZA (obviňujúco): Jasno, jasno. Na rodinu nemyslíš. Do nešťastia donášaš. Ústa otváraš len proti a proti. Nohy do domácnosti nezatvoríš. Veď i v nej máš toľko roboty. A v našej hore ešte viacej. Stromky nám divina vyrýva.

MÁRIA (rozohnene): To hádam vy! Hlad po slobode mám. Ba čo, aj v potravinách, na ktoré stojíme v rade. Čo tu nechýba? Okrem udávania a sledovačiek!

MARTINA: Mamička, prestaňte, prosím! Majte rozum.

TEREZA: Uráža. Mňa, mňa. A všetko. Ako sa to dá zniesť? (Rozplače sa a uteká prečo, ešte zakričí.) Oľutuješ!

DORA (bezradne rozhodí ruky): Marienka, čo sa ti? Prečo? Len ťa varovala.

MÁRIA (ironicky): Veď už, teraz. (Už pokojnejšie, ale rázne.) Priateľka, Dorka. Prosím, bež tiež. Odo mňa len ideologicky zavšivavieš. Chlapca máš vysoko. Zasekneš mu kariéru. Ako sme si spolu sebe. Márne školované. Ty Dana, teba netreba posielat' preč. Pôjdeš sama. Už máš čo po obci roznášať. Len preto si doletela, nie?

DANA (tvrdó): Tak to si nemusela! (Zvrtne sa a beží nahnevaná preč.)

DORA (vyčítavo, ale priateľsky): Čo sa ti porobilo? Veď si bola plná radosti. (Poberá sa tiež, aj s Máriinou taškou.)

MARTINA (ustráchno): Prečo ste? (Zadfhajúc.) Mne sa vidí, že to vysnoril Ignác. Keď ste mi to, len mne, prezradili. Obšmietal sa okolo. No, mňa. Nekarhajte. Otec ma už. Nebudem s ním.

MÁRIA (zdúpné, chce vybuchnúť, tvrdó): Čo? Odkedy?

MARTINA (pokorne skloní hlavu): Už je koniec, prosím, nekričte.

MÁRIA (objíma dcéru): Padlo to na mňa. Všetko. Podmylo tú plnú radosť. Viem, nemala som. Hriešna. Tak. A švagriná Tereza, už viem, v tom udaní nie je. Ľutujem. Pôjdem za ňou. Bože, odpusť. (Vzdychne si.) Dohnali ma k tomu, tí, tí. (Vážne.) Ale ovládať sa musím ja. Dostala som príučku. (Chytí Martinu za ruku a idú domov.)

MARTINA: Veď vy máte prázdne ruky. Kde máte batoh?

MÁRIA: Všetko vzali, tamtí. (Hodí rukou smerom k okresnému mestu.) A taštičku s jedlom odniesla (usmeje sa) urazená Dorka.

PETER (prišiel počas prenia žien, chvíľu sa na nich díval spreď domu, potom hodil rukou a vstúpil doň, sadá si za stôl a kladie si hlavu do dlaní, ako predtým dcéra).

MÁRIA (vstupuje do bytu prvá, vidí smutného muža, zarazí sa, priateľsky sa mu prihovori): Peter, muž môj, nože mi prepáč. Odpusti mi. Nemáš to so mnou ľahké. Viem.

PETER (hlava v rukách, pri oslovení ním trhlo, ale zostáva tak): Slová, slová!

MÁRIA (už vyčítavo): Ani ma neprivítaš? Z ďaleka som prišla. (Rozjasní sa.) Radostné posolstvo nesiem.

PETER (vyskočí a kričí): Zďaleka, zďaleka. Sama si ďaleko! Od nás. Svojmu najbližšiemu. Som ti, ti nič? Čo som? Panák v sadenisku? Čo sa to s tebou?! Eh. (Mávne rukou.)

MÁRIA (pokojne): Povedala som. Prepáč. A či som to mohla púšťať z úst, aby sa to rozchýrilo? Len tu, Matke, som. Aj tak. Dozvedeli sa to.

PETER: Prečo nesediš doma? Pri knihe. Po svete sa táraš. Vždy si radšej čítala. Ech! (Hodí rukou.) Už viem. Tam, no, v krčme to trúsili. Poznali, že to boli tí. Čo ťa? Kde?

MÁRIA: Rovno na hranici. Keď som sa vracala. Našťastie! (Usmeje sa.) Lebo nie predtým, keď som ta šla. Neľutujem!

PETER: Tak si sa tam nepriučila? (Usmeje sa.) Kresťan sa nezdokonaľuje hriechmi, ale ľútosťou, že ich spáchal. (Vážne.) Si školovanejšia ako ja. Mne nedovolili. Tamtí zaťali. Nuž sa priučam. (Usmeje sa znova.) Aj od teba.

MÁRIA (sa zasmeje tiež, objíma muža): Už je dobre. Žartuješ. Ale nepodceňuj sa! Každý vie svoje.

PETER: Dobré je, že si doma. (Až teraz objíma si manželku.) Bez teba by som sa asi stal ožranom. No povedz, dcérka, aké si mala so mnou starosti. Ľutujem. Hanbím sa. Utekať je ľahšie. Ľutujem i ja. To ten Žigo, len pod', pod'. Prepáč. (Pohne sa k dverám.)

MARTINA (vyčítavo): Už vás tam zas ťahá?

MÁRIA: Teraz chceš ísť? Ani nie si zvedavý, čo som zažila?

PETER: Daj už pokoj, dcérka. Idem si zatrénovať. (Zasmeje sa.) Drevo napíliť. Pilčicku kondičku nahonobiť. Natrénovať. (K Márii.) A rozprávanie si necháme na večer, žena moja. Cez deň treba robiť. Vy nie? (Odchádza von.)

MÁRIA i MARTINA (zostanú sedieť pri stole).

ŽIGO (prišiel už skôr a čaká vonku, k prichádzajúcemu Petrovi): Konečne si vypadol. Pod', pod'! Frcneme si.

PETER: Nepoťkaj. Pôtik volá ráno. S kuvikom. Nič dobré. Zlé treba čakať. Aj smrť. A zaveril som sa, že prestanem.

ŽIGO (krúti hlavou): No takô? Čo zostanem sám? Tak mi nechutí! Čo budem robiť?

PETER (smeje sa): Robiť!

ŽIGO: Sekať, píliť. Prečo by sme sa, do páru aj neopili? (Dvíhajú sa mu ruky.)

PETER (zvedavo): Povedz, Žigo, prečo nechodí ku nám aj tvoja žena, Beta?

ŽIGO: Bojí sa tvojej Mary, aby ju neprevrátila na kostolníčku. (Smeje sa.) Viem, je to dobrá žena, nekričí, ako moja. Len ma naháňa, čo som jej dieťa?

PAVOL (s veľkým kufrom, smutno sa vlečie, zastáva pri otcovi a Žigovi): Pozdravujem, vás, ocko, aj vás, ujo Žigo.

PETER (začudovane): Syn môj, Paľko. Čo ty? Tu. Nie sú prázdniny.

PAVOL (ironicky): Ja už mám. Viac, než o tom píše Verne. Vyhodili ma zo školy. (Zadržiava plač.) Nie, nie som ich budúcnosť.

ŽIGO (keď to počuje, zahreší): Ja vášho anciáša pľuhavého! Sotoňa krvavá. Pomsta, len pomsta.

PETER (zarazený aj nahnevaný): Kurvy komunistické! Na deťoch sa pomstia. Za mňa, či za mamu?

PAVOL: Za vás som to mal nahnuté. (Ironicky.) Syn služobníka buržujov. Notára. Mami to dorazila. Rozvracačka socializmu. Napísali. Pašeráčka náboženskej tlače. (Trpký úsmev.)

ŽIGO: Tá sa ich nebojí, ale ja áno. Že ťa na ožranstvo zvädzam. Škoda. Nechceš. Tak pôjdem. (Odchádza.)

PETER (objíma syna): Pod'me domov. Bojím sa o ženu. Mamu. Povedz, že máte karanténu. Ako to len znesie? Videla ťa už kňazom... Ja veru nie.

OBAJA (vstupujú do izby).

MÁRIA a MARTINA (vyskočia a objímajú Pavla, odrazu):

MARTINA: Paľko, vitaj.

MÁRIA (po objatí mlčky usádza Pavla k stolu, beží dozadu a donáša pohár vody): Vysmädol si po ceste. (Zvrtnie sa a odkrajuje z pecňa chleba.) Ani sa nepýtam. Tuším... (Rozplače sa, vybieha z domu a stráca sa.)

OSTATNÍ (stoja ako zamrznutí, dívajú sa za ňou a nevládzu sa pohnúť).

ZVUK – v diaľke zachrčí amplión a vzápätí z neho znie dobová politická pieseň (napr. z filmu Rodná zem: Hej, hej, slnko vychodí)

3. výjav – Pápeža postrelili

MARTINA (vstáva od stola a ide k rozhlasovému prijímaču, ten praská, puká, ozývajú so domáce stanice, hudba i slovo, ale nie tá, ktorú loví ako rybku v potoku, veď sú to tiež vlny): Nie a nie ten Vatikán chytiť. A Slobodná len hučí. Tajomstvo totalít. Namiesto chýrov vysielajú hluk.

ZVUK - rozhlasové škŕkanie.

PAVOL (nepočúva, píše).

MARTINA: Zasa žiadosť o prijatie? Kol'ká?

PAVOL: Mám im dať pokoj? Žiada sa mi byť zaťatý. Keď mne cestu zatínajú. (Ticho. Do seba.) Pane, pomôž stať sa mi tvojím služobníkom...

MÁRIA (dočíta knihu, vstane a pohladí Pavla po hlave): Keď túto dočítam (ukazuje na knihu), nebudem mať čo. Zaťali aj hranice na obe strany. Už sa k duchovnej literatúre nedostaneme. Ešteže náš tatranský turista, Miško F. je neúnavný. Vyhnali ho až do Košíc. Dávno u nás nebol. Čo je s ním? Asi zasa márne posielala návrhy na svätorečenie košických mučeníkov.

MARTINA (rázne!): Mami, veď ste ma učili, mená nie. Nenačím spomínať.

PETER (prišiel počas rozhovoru žien): Nech ani nechodí. Aj toho sledujú. Márne ušiel z Martina, ta na východ. Všade je na očiach. A ty, Maťa, čo toľko škŕkaš s tým aparátom? Ako mne v žalúdku. Elektriku páliš, peniažky rozhadzuješ. Kde nič nie je, čo vykrútiš?

MARTINA (sa smeje): Vlnky. Nehrajte sa na tvrdého. Keď rybku chytím, aj vy si pochutíte. Nepočúvate zahraničný rozhlas? Ten tajný, Hlas Ameriky, Slobodnú Európu, nie?

PAVOL: Počkaj, Maťa. Daj pozor. Tam sa čosi o pápežovi slovom blyšlo. (Uteká k rozhlasovému aparátu a sám krúti rozhlasový gombík.) Gombíkov je tu plno a nie a nie ich rozopnúť. (Smeje sa.) Tie vlny. (Tlačí hlavu na aparát, zarazený, skríkne.) To nemôže byť. To nie! (Buchne dlaňou na rozhlas.) Starký, nehuč! Vydaj, čo vieš!

ZVUK - z rozličných rozhlasových staníc, opakujúcich: „papa“, „morte“ a pod.

MÁRIA i MARTINA (odrazu): - Čo je? – Čo sa deje?

PAVOL (vážne): Pápeža, pápeža zastrelili. Nevie, nerozumel som. Alebo postrelili? Ruština to nie je. A na západné jazyky nás netlačili.

MÁRIA (ešte neveriaco): Nerob si z nás dobrý deň, syn môj. Kto by strieľal do svätého otca?

PAVOL: Tento ním už, hrôza, asi nebude. Počúvajte. Všade je to. (Mení stanicu.)

ZVUK - hlasy z rádia, v rozličných jazykoch sa ozýva meno Jána Pavla a slovo strieľať, v kontextoch s ním.)

MARTINA (rozplače sa): To je hrôza, to je hrôza. Je postrelený. Ranený. Nerozumiete?

MÁRIA: Nemôžem uveriť. Ako? Čo potom? Čo zmôžeme? (Zadrža plač, len zavzdychá.) Bože, Bože. Čo si počať? Pomôž, pomôž mu.

PAVOL (preladí na slovenské stanice, všade hrajú socialistické piesne a rečia o socialistickej súťaži). Nič! Čo je pre tých, vraj našich, smrť pápeža? Radosť, že zmizne ich triedny nepriateľ. Pre čo vás, mamička, vyšetrojú a prenasledujú.

ZVUK - zmes českých a slovenských piesní.

PETER: A teba nie?

MÁRIA (vzbĺka plačom ako plameňom, vyskočí, rozhodí ruky, bezradne sa vrtí, nevie, čo so sebou): Čo robiť, čo robiť? (Výbuch myšlienky sa z nej priam vyrúti.) Dúfať, nezúfať. Modliť. Modliť sa treba. Nezmrie, nezmrie. Za uzdravenie. Nemôže, nesmie. Martinka, Paľko, bežte po našich. Volať. (Vybieha von.) Ľudia, ľudia, pápeža postrelili. Poďme sa...

MARTINA a PAVOL (bežia na obe strany a kričia). Pápeža postrelili. Svätého Otca strelili.

PETER (stojí bezradne v strede bytu ako kôl v plote): Čo je? Čo som tu luft?

ĽUD (schádza sa pred kostolom, počet kľáčiach rastie).

ŽIGO (trocha sa potáca, ide pred byt, v ktorom stojí Peter, díva sa na modliace ženy): Peter, poď. Alebo sa modliť, alebo si družgnúť. Len čosi robme. Lebo ma šľaktrafi. To iste títo naši...

PETER (pochybuj): Čo my, čo my tu? To už len tam v Ríme lekári ho môžu...

ŽIGO: Nepochybuj, ženy to dobre vedia, čo tiež pomáha. Strela jedna. Idem i ja. Poď. (Kľaká si k ženám.)

PETER (trocha v rozpakoch kľaká si k nemu): No, keď pod'káš.

TEREZA a DANA (stoja na ľavom boku, pri vchode ako stĺpy a dívajú sa na modliacich).

PETER (obzrie sa, zbadá Terezu, vstáva a ide k nej): Tereza, prečo tam stojíš? Aj ty, Danko. Sestra je v strane. Ale ty chodíš s mojou na ruženec.

DANA (vyčítavo): Chodíme. To sa dá. Samé. Do kostola. Ale toto je nepovolené, vonku. Z toho môže byť zle. Tu Tereza, povedala.

TEREZA (mlčí).

PETER (zadumane): Zle sa stalo v Ríme a teraz sa zlo strachu kľuje von aj tu, z nás.

TEREZA (rázne): Hybajme, odtiaľto. Ešte nás zaradia k tamtým. (Odchádzajú s Danou.)

ĽUD (spoločne zaspieva pieseň a jednotlivo sa rozchádza, každý so sklonenou hlavou).

ZVUK – duchovné piesne

4. výjav – Napadnutá

MÁRIA (zberá sa von): Idem na nákupy.

PAVOL (číta knihu, vyskočí): Môžem ja ísť, mamička. Mám čas.

MÁRIA (usmeje sa): Ty len študuj, syn môj. Aby si raz mohol dobehnúť skúšky. Táto pliaga tu nemôže byť na veky. Otec šiel skúsiť zatlačiť. Má nejakú známosť. To dnes platí. Čo keď ťa zoberú. Budeš prichystaný. Nezmeškáš nič.

MARTINA (donáša zo zadu domu kýbeľ vody, tá sa jej pred vstupom do bytu vyčľapká von). Pôjdem ja.

PAVOL (smutne): Nechcem klásť Pánu Bohu úlohy, ale rád by som, tak rád mu slúžil. Márne nádeje! (Hodí rukou a sadá si ku knihe.) Bez vzdelania?

MARTINA: Brat môj, veď ty si to tak múdro povedal, (Odchádza vľavo, pred kaplnkou zastane na chvíľu, prežehná sa a ide ďalej.) A čo ja? (Vzdychne.)

IGNÁC (prichádza zľava oproti Martine, zastane, pozoruje, čo robí pri kostole, keď sa pohne ďalej, odskočí späť za ohradu, schováva sa).

MARTINA (si do kroku pospevuje, blíži sa k ohrade).

IGNÁC (vyskakuje, chytí ju a ťahá za ohradu, skríkne): Už ťa mám!

MARTINA (kričí a bráni sa): Pomóóóc, pomóóóc!

ŽIGO (prišiel k domu priateľa zprava, keď je pred ním, zbadá, čo sa robí s jeho dcérou, kričí): Peter, Peter, Ignác sa bujačí. Bež. Dcéru ti chce prevaliť, aby padla na chrbát. (Uteká ku kľbčiacim sa a skáče na Ignáca.)

IGNÁC (zvalí Martinu a leží na nej, keď skáče Žigo na neho, nechá dievča a odsacuje Žiga, obracia sa k Martine a ťahá ju preč).

PETER (pribieha a skríkne): Pusti ju, lebo.
 IGNÁC (pustí Martinu, hodí sa na Petra): Na mňa si trúfaš? (Odhodí ho na zem ako Žiga).
 PETER (ešte zo zeme): Martinka, bež preč, bež!
 IGNÁC (beží za Martinou).
 ŽIGO a PETER (sa dvíhajú zo zeme a vrhajú zozadu na Ignáca, ale ten sa im vytrháva).
 IGNÁC (kričí na Martinu): Nebež, zastaň, aj tak ťa dostanem!
 MARTINA (padá pri behu na zem, ustráchaná sa chytá za hlavu a skrčí do podoby plodu v maternici).
 TEREZA (prichádza od ohrady, beží k Martine a postaví sa pred ňu, voči zúriacemu Ignácovi): Nechaj ju, nechaj! Čo si sa zbesnel?
 MÁRIA a PAVOL (začuli volanie, vidia, čo sa deje, pribehli ku kľbčiacim sa, Mária priskočí k Martine a dvíha ju zo zeme, Pavol sa pridá k zápasiacim mužom).
 ŽIGO, PETER a PAVOL (všetci spolu chytajú Ignáca a držia ho v šachu).
 IGNÁC (trhá sa im, zbadá sa, že je sám proti toľkým): Aha ich, koľkí sa zbehli. Čo si to dovoľujete? Napadnúť príslušníka. (Dychčí.) Som ten taj... (zháči sa). Som tu úradne. V službe. Aha. Doniesol som predvolanie. (Ukazuje papier.) Na pohovor. A vy ste napadli verejného činiteľa. Takí, takí reakcionári, príživníci. Ved' vy uvidíte!
 TEREZA (tiež útočne): Mýliš sa. To ty uvidíš! (Plesne mu facku.) To sa ti neprepečie. Ani príslušník si nemôže robiť u nás čo chce. Pod' Martinka. (Objíma ju za plece a odchádza.)
 VŠETCI (okrem Ignáca, idú vpravo k domu).
 IGNÁC (mizne vľavo, za ohradu).
 ZVUK – v diaľke z ampliónu sa rozlieha dobová tanečná pieseň. (Např. Tanečnice z Lúčnice.)

5. výjav – Vyšetrovanie

RODINA (v byte, bez Pavla, ale s Máriinými priateľkami Dorou a Danou, sedia pri rádiu a hľadajú poľskú stanicu).
 ZVUK - pri hľadaní stanica sa ozýva poľština, ktorú chcú počúvať.
 PETER: Nechaj to. Tam ako u nás, štátny rozhlas o tom veľa nepovie.
 MARTINA: Nemyslím si. Vítajú ho aj štátni predstavitelia. Musia to nejako vysvetliť, že socialisti cúvli pred Kristovou silou.
 PETER (pochybovačne): Tí a cúvnúť?! Trošku povolia a keď sa ukážeš ako zmýšľaš, udrú. A silno.
 MÁRIA: Obávam sa. Pavol by sa už odtiaľ mal vrátiť. Čo keď? Ech, aby som to neuriekla.
 DORA: Neboj sa. Príde.
 MARTINA (naradostene, lebo zbadala prichádzať Pavla): Pozrite, už ide.
 PAVOL (prichádza zľava): Pochválen...
 VŠETCI (sa vrhajú naň a objímajú ho).
 PAVOL (žartom kričí). Pomóóc. Roztrhajú ma. Aj vianočný stromček sa zosype, keď je na ňom toľko ozdôb.
 MÁRIA (robí ukazujúci pohyb, aby si sadol): Tak hovor. Hovor! Ako bolo?
 VŠETCI (si sadajú a počúvajú).
 PAVOL: A či sa to dá naraz? Mamička, ved' to viete. Mám toho toľko ...
 MÁRIA (vstala, zvrtila sa a prináša na stôl šálku vody): Vysmädol si. Čerstvý cmárik. Osvieži ťa.

PAVOL (rýchlo sa napije, hľadá obrúsok, utrie si ústa dlaňou): Keby som tam nebol, nevedel by som pochopiť, čo sa s ním dá prežiť. Ved' on je ako kamarát. Mladým. A tá jeho výzva! Jednoduchá. Lebo pravdivá. (Nadšene cituje.) „Nebojte sa privítať Krista, a prijať jeho moc. Pomáhajte pápežovi a všetkým, čo chcú slúžiť Kristovi. A s Kristovou mocou slúžiť človeku a celému ľudstvu.“ Tak hovorí, ako sa činíte, mamička. I ja by som. (Vzdychne si.) Chcel.

MARTINA (zvedavo): Čo by si?

PAVOL (hodí rukou). Ech, neprijmu ma. A nehodný som.

MÁRIA (sa usmeje): Cítim, čo chceš. Túžim to s tebou, Všetko. Dúfajme.

PETER (nechápavo): O čom to pletiete? Nerozumiem.

MARTINA (vyhrkne): Či tiež netúžim? Za mníšku. (Vzdychne si.)

DANA: A čo vydať sa? Nie si ešte taká, čo by nemohla. (Smeje sa.)

MÁRIA (nahnevane): Čo to tu trepeš, Dana. Pavla počúvame, čo nám priniesol, nie?

PAVOL (vyberá z tašky knihy): To sa nedá naraz. Aha, jeho knihy som doniesol. Poľština je nám blízka. Prečo sa hrdíme, že je Slovan? Porozumieme jej. Aha, krásne to. Skúsím preložiť. „Musíte byť silní, drahí bratia a sestry. Silní silou viery, silnou láskou, silnejšou než smrť.“ Tak je. Tu ďalej je, že nielen slovom modlitby, ale aj ňou, láskou, sa vedie rozhovor s Bohom a blíznymi. A veľa, veľa toho ešte. Ved' z toho budeme čerpať, nie? A žiť i konať!

PETER (zbadá prichádzať v diaľke príslušníkov).

MARTINA (náhle): Ber ich, knihy! A ta preč, do kôlne.

MÁRIA (nahnevane): Prečo? Nechaj ich.

PETER: Pozri sa von. Zase k nám idú. Pre teba. Pozri sa von.

PRÍSLUŠNÍCI (sa vrúti s buchotom do izby a pozerajú sa po prítomných).

MÁRIA (vstáva a myslí si, že idú za ňou, díva sa príslušníkom do očí, nevšímajú si ju).

EŠTEBÁK (prísne): Už si sa, tulák, vrátil? Sledovali sme, sledovali. Poznáme svojich. Už si vyučený, mamou? Kážeš im a kaziš socialistické vedomie? (Posmešne.) Vraj Božím slovom.

PRÍSLUŠNÍČKA (skôr sa hrá na tvrdú): Vy si nedáte pokoj? Varovali sme vás. Tak ako vašu mamu. Onô, márne. Občan Pavol Majerník. Prekročili ste, tajne, hranice. (Akoby sa vyčerpala, miernejšie.) Čaká vás súd a väzenie. (Znova prísne.) Bolo vám to treba? Prišli sme po...

MÁRIA (skočí jej do reči): Pani tajná!

PRÍSLUŠNÍČKA: Oslovujte ma príslušníčka. Už som vám to povedala. Onô. A okúsili ste dôsledky.

MÁRIA (ironicky): Posedela som si, posedela. Odpočinula. A robota mi ušla. Stromky nemá kto sadiť. Málo platíte. Kto na to doplatí?

EŠTEBÁK (tiež ironicky): Srandičky, srandičky. Ved' sa raz polapkáte. A napcháme vám to späť, ale cez chlebaréň. (Nahnevane.) Ktorou stále trepete.

MÁRIA: Vy viete len kričať? Chcela som túto našu náladičku uvoľniť. Pani príslušníčka, vám som. Nedopovedala. Môj syn ma len počúvol. Ja, ja som ho tam poslala. Za mňa bol. Mňa si berte!

EŠTEBÁK (miernejšie): Mňa to nezaujíma.

MÁRIA (neprestáva): Mňa si berte. Tak som povedala. Choď, syn môj, za ním. Mňa sledujú. Vrátili by ma už z hranice. Už viete, kadiaľ chodím. Vidíte, sama sa udávam. To si prajete, od ľudí, nie?

EŠTEBÁK (zvedavo): Vy máte s pápežom kontakt? (Vážne.) To je iné.

MÁRIA (sa usmeje): Aj môj Petrik sa to pýtal. Či ho príjme. Osobne. Ale či by zvládol tie milióny, čo ho čakali a vítali? Toho, toho sa obávajú. Povzbudenie jeho. Prežiť to stretnutie a nieť ho do života. To, to.

PRÍSLUŠNÍČKA (prísne, zbadala, o čo Márii ide): Chápem. Vy si z nás robíte, prepytuje, onô. Len aby sme si aj my z vás, onô. Ste rafinovaná. Odvádzate pozornosť na seba. Provokujete tvrdými rečami, aby sme vás. Chcete ochrániť syna.

EŠTEBÁK (zasa kričí): Spôsobíte, čo nechcete. Odvedieme vás oboch. Vás za priznanú spoluvinu, jeho za jej vykonanie.

PAVOL (rázne): Prečo? Ja som hranice nezatvoril. Ako ste to spravili vy. No, vaši.

MÁRIA (presvedčivo): Pápež povedal: „Základný zmysel štátu ako politické spoločenstvo je v tom, že tí, čo ho tvoria, sami určujú a riadia svoj osud.“

EŠTEBÁK: Veď vám to hovorím, že si to sama... (Zarazí sa.)

MÁRIA: A pápež tiež povedal: „Cirkev bráni ľudské práva, lebo tvoria najdôstojnejšiu súčasť ľudského jedinca.“

PRÍSLUŠNÍČKA: Vzdali ste sa jej. Onô. Modlite sa. „Buď vôľa tvoja.“ My presadzujeme vôľu ľudu.

MÁRIA: Ako sa vyznáte. Ale ako každý bludár, prekrúcate. To ja ju, slobodne, prijímam od svojho Stvoriteľa. Pápež povedal, že Radosná zvesť...

EŠTEBÁK (skrikne a nadsadzuje iróniu): Pápež povedal, pápež povedal. Nekvákajte. Čo nás do toho? My, robotnícka trieda, budujeme budúcnosť. Radosnejšiu. Na večný čas!

MÁRIA: Som robotníčka. Prečo ma tá trieda, do ktorej patrím, za to, čo verím a vyznávam, vyšetruje a zatvára? Som proletárka. A sociálne cítiaca. Milosrdenstvo je kresťanstvu vlastné. V tom duchu sa usilujeme. (Zasmeje sa.) Vy vidíte do večnosti? Nevyhrážajte sa mi! Čo mi môžete vziať? Biedu? Tak si ma berte. A Pavla nechajte na pokoji.

PETER (rozľútostene): Čo bude s nami, žena moja?

EŠTEBÁK (nahnevane k príslušníčke): Daj jej putá! (Ukazuje hlavou na Máriu a obracia sa na Pavla.) Otrč ruky!

PAVOL (nastavuje ruky).

ZVUK - Zosilnené dvojité cvaknutie pút.

PRÍSLUŠNÍCI (odvádzajú Máriu i Pavla).

OSTATNÍ (zostávajú ako stĺpnutí vo väzení izby).

ZVUK – štartovanie a odchádzanie auta do stratená

6. výjav – Pozvanie

MÁRIA (čosi píše, buchne stoličkou o podlahu): Tá dusnota. Dusnota.

PETER (nahnevane): Čo ti zase? Ruplo. Nestačilo ti? Sami sme zostali. Sotva sa vrátiš a už... Neteší ťa, že si na slobode? Nebolo ti dosť za mrežami? Čo chceš znova na nás privolať?

MÁRIA: Nedá sa vydržať. Treba sa nám pohnúť. V Poľsku už dávno. (Vybieha von ku kaplnke, v ruke papiere a s nimi sa modlí.) Bože, čo môžeme? Čo sa dá?

PETER (prichádza za ňou. Kým ona kľáči, on stojí pri nej, obviňujúco): Čo máš proti mne? Veď už do hostinca ma neľahá. Aj keď ma kamarát Žigo - „Pod'koš“ pod'ká. (Na podobu jeho.) Pod', pod'. Nechodím.

MÁRIA (vstane, díva sa mu do očí): A či si to ja nevážim, muž môj? Iné ma trápi. Svätý otec rozhýbal svojich rodákov. Bránia si slobodu. A my? Sme horší kresťania? Zatiaľ asi zahnaní do kúta svedomia každého.

PETER (váhavo): Asi sme dobrí. Neučí cirkev pokore? Všetko znesieme. (Trpký úsmev.) To len ty nie. Potom pohromy na nás privolávaš.

MÁRIA: Slobodná hlásila o podpisoch. Vraj na Morave. A čo my sme horší? Načim nám podpisové hácky. (Ukazuje.) Čo som sama napísala, nie je ono. Nevieť.

PETER (naliehavo): Nechaj to tak.

MÁRIA: Čakám ich. Deti som poslala. Donesú. Buď od Michala, z Košíc, je v Martine. Alebo z vrútockej fary. Možno aj z Petra, od otca Rudka Balá...

PETER (rázne): Ticho buď! Čo si? Mená nespomínaj. Ignác sledí.

MÁRIA (usmeje sa): Toho už od tajných vyhodili. Tvoja komunistická sestra spravila, čo oni žiadajú. Udala ho za pokus o znásilnenie v čase služby. V súkromí si takí mohli robiť, čo chceli. Ale v službe ani oni nie. Tak!

MARTINA a PAVOL (prichádzajú spolu).

PAVOL (vpadne do reči matke, natešene): Tak ich máme!

MARTINA: Môžu sa podpisovať. (Vyťahuje papiere z tašky, ktorú niesol Pavol a podáva matke.)

MÁRIA (rozosmeje sa): Socialistická brigáda práce, do toho!

PAVOL (vojensky so smiechom skočí do pozoru): Vykonám!

PETER: Mňa z toho vynechajte. A vás varujem. Ste nepoučiteľní. (Ide do domu.)

MARTINA a PAVOL (odchodia do obce, jeden na ľavú a druhý na pravú stranu).

SPEVOKOL (prichádza ku kaplnke na nácvik, prirodzene jednotlivo, alebo po dvojiciach a z oboch strán).

MARTINA a PAVOL (počas odchodu stretávajú sa so známymi a ukazujú im papiere, ešte nik nepodpisuje.)

MÁRIA (zostala pred kaplnkou, oslovuje tiež jednotlivcov a v horlivosti sa obracia aj na divákov): Chceme pozvať ku nám pápeža. Do Česko-Slovenska. Nechcete? Prosím, podpíšte.

DORA a DANA (prichádzajú spolu, chvíľu pozorujú, čo sa robí).

MÁRIA (ponúka im mlčky pero a papier).

SPEVOKOL (chystajú sa na nácvik, ladia a niektoré pasáže aj skúšobne zaspievajú).

DORA (keď jej Mária podáva listinu na podpis, berie si hárok a ide ponúkať podpis ďalším spevokolistom).

DANA (keď jej Mária ponúka listinu, bez slova sa odvracia a odchádza preč napravo).

MARTINA (zbadala čo sa stalo i Doru vedľa, pýta sa jej): Teta Dorka, prečo sa priateľíte s takou? No, Danou.

DORA: Akou? Nuž, lebo som sama. Obom nám hora chlapov vzala. Mne muža, jej milého.

ZVUK - motora auta sa blíži, silné zatrúbenie.

MÁRIA (beží k Dore, podáva jej pozbierané hácky a ukazuje, aby bežala preč).

DORA (beží za Danou, keď ju dobehne, tá od nej odskočí, akoby bola hadom uštipnutá, obe sa strácajú za domom).

EŠTEBÁK (beží a fučí, kričí na Máriu): Už aj to zastavte!

SPEVOKOL (prestáva spievať, mení sa v pozorných divákov, ako monolit v zvedavosti i strachu odrazu).

MÁRIA (zastane, nevinne): Veď už prestali. Aha, spievať. Ale ja ich neditigujem.

EŠTEBÁK: Vy, vy nechcete dirigovať? (Kričí.) Vy chcete prevrátiť socializmus. A my vám to nedovolíme!

PRÍSLUŠNÍČKA: Šéfe, nesmieme takto verejne. Pozrite, koľko ich je tu. Môže sa to zvrhnúť. A vzburu tu nepotrebujeme. Tá v tomto kraji vybuchla, keď sa kolektivizovalo. Netreba nám novú Valču. Kde bránili svojho farára.

EŠTEBÁK: (Miernejšie.) To oni, tu verejne. Aha. (Znova krikom.) Už aj vydajte tie hácky!

MÁRIA (natfča ruky, ako keď ju zatvárali): Aké. Mám v rukách niečo? Nemám nič.

EŠTEBÁK (sa až dusí hnevom a reve): Kde ste tie podpisy schránili?! Idete s nami. Hneď. (Príslušníčke). Súdružka príslušníčka, skoč do ich bytu. Hľadaj, kde to schovali.

PRÍSLUŠNÍČKA (skočí do pozoru): Vykonám, súdruh podplukovník.

EŠTEBÁK (priam zasyčí): Netrep tu moju hodnotu!

PRÍSLUŠNÍČKA (skočí do pozoru): Vykonám, súdruh pod... (Zarazí sa.) Príslušník.

MÁRIA (chce žartovať, ale cíti, že je zle): Vraj príslušník. Pry robí, ale slušník nie je. (Trpko sa zasmieje.)

PRÍSLUŠNÍČKA: Nežartujte, ste v srabe.

MÁRIA: Prečo? Lebo máme iné presvedčenie ako vy?

EŠTEBÁK (tvári sa, že chce diskutovať, miernejšie): Vaša viera je proti prírodným zákonom.

MÁRIA (tiež pokojne): Ako sa stali? Vravíte, že príroda sa riadi zákonmi. Iste, tie poznávame. Máte dôkaz ako vznikli?

EŠTEBÁK: A vy ho máte?

MÁRIA: Za čo nás prenasledujete?

EŠTEBÁK: Chcem po dobrom, tak neútoč.

MÁRIA: Veď sa len pýtam. Dá sa vznik overiť? Nesvedčí celá prírodoveda nielen o nedokázateľnosti zrodu vesmíru či nášho sveta. A nepresvedčame sa denne, že kto poruší jej súlad, spôsobí katastrofu? A platí to aj na spoločnosť. Tá sa buď riadi láskou, ktorá dáva do súladu všetkých ľudí, alebo zahynie na sebecko.

EŠTEBÁK (posmešne): Aká múdra! Na náš triedny prístup útočíte. To sa opovážiš? Veď, veď.

MÁRIA: Čo veď, veď. Keď neviete ako odpovedať, nuž sa vyhrádzate. To je dôkaz?

EŠTEBÁK (zreve): Okamžite mlč!

MÁRIA (ironicky): Ďakujem za argument.

EŠTEBÁK: Čo si si navarila, tak si aj zješ! Ideme!

PRÍSLUŠNÍČKA (ide do domu).

EŠTEBÁK (odvádza Máriu).

SPEVOKOL (sa rozchádza naľavo i napravo).

ŽIGO (prebíja sa oproti rozchádzajúcim sa členom spevokolu). Zasa ju berú?

PETER (vychádza spoza domu, sám, už skôr, vidí, čo sa pred kostolom robí, rozbieha sa za odchádzajúcom dvojicou príslušníka s Máriou, ale tí mu miznú za ohradou). Čo sa?

ŽIGO (zastavuje Petra): Zasa ju zatvorili.

PETER (bedáka): Ako ju zastaviť? Čo z takej ženy?

ŽIGO: Dobrá je, láskavá! Čo ty vieš o žene? Mal by si skúsiť tú moju. To je veliteľ. Teba Mara nenaháňa. Chápe, čo ťa omína.

PETER: Veď keby. Keby mala čas na mňa. (Nahnevane.) Už mám toho dosť! Keď sú také, poďme sa im sprotiviť, hrknúť si. Čo ja mám zo života?

ŽIGO (so smiechom): Čo ma podkáš?! Ja som pôtik. Či ako si to? Pod'ko. Ale nechodil si, prestal som, ako ty. Do krčmy ťahať. Žena chorie. Opatru to žiada. To sme dopadli. (Rozosmeje sa.) Ale náladu zato postrácať nemusíme.

OBAJA (trpko sa rozosmejú a objímu, ako to robievali, keď poli tvrdým pod'atí, dvíhaním rúk naznačujú opilcov, čo si v takých stavoch nadobudli to im zostáva.)

ZVUK - silné zatrúbenie auta, potom štart motora a jeho strácanie.

ŽIGO (vytrhne sa z objatia): Hádam, Marku, nenecháme tak. Čo keď? Treba protestovať. Čo urobila? Nech ju prepustia. (Hrozí rukou.) Ja vášho!

PETER: Čo my, samí?

OBAJA (odchodia).

POZNÁMKA – chvíľku je celý priestor prázdny, aj zvuk nastupuje po polminúte ticha. Chýba mu činovnícky duch Márie?

ZVUK - Do ticha narastanie cengania kľúčov. Môže zaznieť aj citácia z diania na mítingoch.(Poprípade aj „atak“ s cenganím kľúčov na divákov.)

7. výjav – Idem!

MARTINA (upravuje matke podhlavník): Lepšie ti, mami?

MÁRIA (leží na posteli): Drahí moji, idem! Idem za ním. Ved' je u nás. Nemusíme cez hranice. Sú otvorené. Aspoň tak sa poďakovať.

PETER (ironicky): Čaká len na to. Vraj idem. Ty už nikdy a nikde. Doskákala si, kuriatko.

ŽIGO (drží v ruke papiere): Ako to môžeš tak? Hovoriť. Žije ti. A moja ma opustila. Nedožila sa, že som dnes niekto. Predseda obecného úradu.

PETER: Dokedy?

MARTINA: Mami, nevydržali by ste to. S takým zdravím.

MÁRIA (namietavo): Ani na vozíku?

PAVOL: Objednali sme. Ešte neprišiel.

MÁRIA: Sám to nevie. (Obviňujúco.) Keď ste na to netlačili!

PETER: Ty ale áno! A doplatila. Hovoril som. Bolo ti to treba? Čo máš z toho? Kto ti vráti zdravie? (Nahnevane.) Ani ich žalovať nechceš! Mohli by sme z toho, ech... (Hodí rukou.)

ŽIGO: Netáraj, Peter. Zlorečíš. Ja by som, keby moja hubatá žila. Na rukách nosil. Len aby... (Zatína zuby, aby sa nerozplakal.)

MARTINA (obviňujúco): Otec, prečo tak na našu... (Rozplače sa.) Čo, čo ľudia nechorejú a nezrážajú sa autami?

TEREZA (vstupuje do bytu): S kým sa lúčite? Prečo rumázgaš, Martinka. Mali by ste tancovať.

MÁRIA (s úsmevom): Plačeme nad priepadom komunizmu. Ďakujeme Bohu a pápežovi za pomoc.

ŽIGO: Aha! (Dvíha papiere.) A mne úrad.

TEREZA (hrdo): Ale odzvonili sme mu my. Aj, že som im hodila tú červenú. Legitimáciu.

MÁRIA (odvrkne): Načo si ju? Ech! Tereza, povedz, Tereza, podpísala, potom odhodila. Chránila rodinu? Aj teraz?

PETER: Vyhováraš sa, prekrúcaš, seba si a svoje...

TEREZA: Či si ma neoslovil, aby som svedčila? (K Márii.) Že ťa autom zrazili, úmyselne. Nevedeli si s tebou ináč rady. Zažalovať ich načim!

MÁRIA (pokojne): Dosvedčiť si mohla, Ignácovo cápanie po Martinke. Tí, čo ma prigniavili autom o múr, mali číslo zamazané. Hoci ľudia ho poznali, kto sa v ňom vozí. Ty iste. Šoféra som však dobre nevidela. A ty? Auto sa nedá zažalovať. (Ticho.) No vidíš. Klamala by si a ja s tebou. Podpísala som, že neviem, kto ma zrazil.

PAVOL: Pod tlakom bolesti, držali ťa. Až potom ťa pustili do nemocnice.

ŽIGO: Aj že sme protestovali, nie?

PETER: Ale ja, ja by som potreboval aspoň súd. Nech sa to prevalí. Prečo trpíš. Mať z toho aspoň niečo.

PAVOL (rázne sa vzoprie): Trhnúť si? Na čo to je, otec?

PETER: Dostal som ponuku. Ísť do politiky. Idem do Bratislavy.

ŽIGO: A mňa tu necháš? Aha, aj ženu, deti. Čo ti ruplo? Zo zeme sa oberá kam dočiahneme. A tu toho je! Jejéj. (Ruky mu vyletia ako v opoji.)

PAVOL (začína opatrne a potom rozhodne): I ja som sa. Rozhodol. Stať sa kňazom. Idem do seminára.

MÁRIA (chytí sa za srdce): Čo sa to s nami deje? Čo?

MARTINA (v rozpakoch): Ja, ja som chcela, chcem ísť za mníšku. Tak by som... (Vzdych.) Ale zostanem. Pri chorej mamičke. Všetci ju necháme? Zostaneme samé! (Plače.)

ŽIGO: A ja som sa tešil na veselie.

TEREZA (presvedčivo): Martinka, neplač. Chod', kde ťa srdce ťahá. Ja švagrínú opatrím. Iste, aj Dorka pomôže. Je priateľka.

PETER (obviňujúco k Pavlovi): Prečo? Kto zachová náš rod? Nech Martinka ide, kde túži. Ty sa musíš oženiť! Mať deti.

PAVOL (kľaká si): Mamička, otecko, chcem ísť do služby Pánovi. Prosím vás o požehnanie.

MÁRIA (sa rozplače): Pod', pod' ku mne, syn môj. Nech ti Milostivý dopraje... (Zadúša sa plačom, nakláňa sa z postele ku kľáčiacemu sa Pavlovi a dáva mu krížik na čelo.) V mene Otca i Syna i Ducha svätého.

PETER (stojí nad Pavlom, bedáka): Čo si si to len vymyslel? Kto sa bude o mater starať? Keď aj sestra ti odíde. Utekáš.

PAVOL (pokorne, ale dôrazne): Veď aj vy chcete!

MÁRIA (pokojne): Aj to je cena slobody. Každý si vyberá čo chce a môže. Ak je to zodpovedné, je to aj správne. Aj ty, muž môj, id', kde ťa to ťahá. Aj teba dlho drhli. Ale Pavlovi požehnaj. Prosím.

ŽIGO (ticho): Priateľ môj. Prosia ťa. No tak!

PETER (zamyslí sa, skloní a dáva Pavlovi krížik na čelo): Nech ti Pán Boh pomáha, veď to bude v službe Jemu. Ale ak sa ti to rozhodnutie znezdá, potom nezabudni, že som ťa otcovsky varoval.

MÁRIA (modlí sa nahlas): Bože, doprial si mi takú radosť. Môj syn bude kňazom.

PETER (zádrapčivo): Ešte ním nie je. Zavčasu d'akuješ.

ŽIGO: Prečo tak štekáš? Nebol si taký. Čo ťa treslo?

MÁRIA (k Petrovi): Ani ty politikom. Ty by si sa mal varovať. Vieš len drevo kálať. K čomu ťa pripustili, tamtí? Myslíš si...

PETER (nahnevane): Uvidíte, čo dokážem. Sedliacky rozum sa nestratí. Žigo, ty môžeš a ja neviem? Priučil som sa od teba. Pani učenejšia. Zbohom. (Zdrapí kufor, uteká preč, pred domom sa zrazí s Dorou a Danou).

ŽIGO: Peter, počkaj! (Beží za ním.) Krk si vylomíš. Aj tu sa dá. Čo vieme.

DORA (po vstupe): Kde sa vybral, keď tak beží?

MÁRIA: Paholka robiť, politikom.

DANA (zadieravo): A neuteká od teba? Nevyhnala si ho ty? Tým...

MARTINA (nahnevaná skočí jej to reči): Teta, Dana! Zasa snoríte? Ako kopov. Aby ste mohli klebetiť? Kto ma po okolí ohovoral, že som mala pomer s Ignácom?! Aký? Kedy? Klamali ste.

MÁRIA (zafiká, ale neplače, ubolene): Dana, to si myslíš, že som? (Zasekne sa jej hlas, dusí plač, odvracia sa od priečiacich sa a plače, trhá je plecami.)

DANA (vykrúca sa): Ja som len, že si voľná. Prečo sa nevydáš?

MARTINA (tvrdo): Pre vás. Len pre vás. Kto by ma bol takú chcel? A teraz čo?
DANA (začína útokom): Pyšná si. S nikým nič. Odplašila si si ich sama. (Prechádza do falošného plaču.) A teraz, teraz ty na mňa takto? Len preto, že som ti chcela pomôcť?
MARTINA (obviňujúco): Kdeže by ste si vy uznali, že to všetko váš jazyk. Všetko skazí. Aj mamičke ste ublížili!
DANA: Ja to nemusím počúvať. (Rázne.) Idem.
MÁRIA (prestala plakať, utiera si vreckovkou oči): Len choď, choď. Všetci ideme... (Po zámlke.) Iste, pôjdeme!(Vzdychne.) Ešte by som chcela. (Zháči sa.) Pánu Bohu rozkazovať? Nech je ako On dá.
ZVUK – znie Rubikovo Oratórium

8. výjav – Prežívanie

MARTINA (víta mlčky prichádzajúcich, ukazuje prstom „pst,“ objímajú sa). Zaspala.
TEREZA (náhlivo, ale šepká): Ako jej je?
MARTINA (nepokojne): Zle. Poďme radšej von. (Spolu s Terezou vychádza pred byt.) Nielen nohy ju bolia. Aj zádoch trápí. Dusí. Neviem, či aj nie srdce. To tuším. Ale ona to znáša. Nefrfe, nenadáva. Nestázuje sa. Nesekíruje, ako to zvyknú ťažko chorí, unavení sebou.
DANA a DORA (prišli počas prehovoru Martiny).
MARTINA: Posad'te sa, prosím. (Usádza ženy na lavičku pred domom.)
MÁRIA (leží na posteli v izbe, zmieta sa v nepokoji, plače a kričí): Nie, nie, nestrieľajte! Nezabíjajte pastiera! Rata. Pomóc! Zachráňte ho!
ŽENY (vyskakujú z lavičky a utekajú dnu k Máriinej posteli).
MARTINA (ustrasene): Mamička, mamička. Čo? Čo sa vám prisnilo?
MÁRIA (vystrašená sa posadí): Zle sa stalo v Ríme. (Zbadá, že to bol sen). A čo ak to nebol sen? Ale videnie. Výcit. Rýchlo. Pustite rozhlas.
DORA (skáče k rozhlasu a zapína ho). Veď, veď je u nás! U nás! Aha!
ZVUK - z rozhlasu tečú pápežove slová: „Keď mám dnes radosť z toho, že môžem tu, v Košiciach na Slovensku sláviť liturgiu svätorečenia vašich mučeníkov, chcem spomenúť všetkých svätých, ktorých vaša milovaná krajina poznala za dvanásť storočí svojich kresťanských dejín. Prví v tomto veľkom zástupe sú apoštoli Slovanov svätí Cyril a Metod, ktorí plnili svoje evanjelizačné poslanie predovšetkým na Veľkej Morave, a tým dali vznik kresťanstva tak na Slovensku, ako aj v Čechách. Presvedčivo to potvrdzuje založenie najstaršieho biskupského sídla v Nitre, na ktoré sa viaže spomienka na svätého biskupa Bystríka. Solúnski bratia mali mnoho žiakov, medzi ktorými bol aj svätý Gorazd, syn slovenskej krajiny.“
MÁRIA (keď počula začiatok prenosu, vzdychne si): Vďaka. Bohu chvála. Žije, žije. Svätorečí našich. Žiaľ, náš páter Miško sa toho nedožil... (Vzdych.)
PAVOL (v klerike, vstúpil počas citovanej homílie pápeža, ženy sú tak zaujaté, že ho nezbadali).
DANA (ako vždy sa vrtí, už jej je dlho mlčať, mrví sa, obzerá a zbadá Paľa, skríkne): Jej, Marka, Paľka tu máš! A aký je pekný v tom...
MÁRIA (leží, pri počúvaní rozhlasového prenosu, nuž ho nevidí): Aj ty máš videnie?
TEREZA: Vitaj, synovec. Môžem ťa objasť? (Objíma ho.)
PAVOL (sa však rýchlo vymaňuje z objatia a hrnie k matke): Tu som. Tu, mamička.
MARTINA: Teta Dorka, vypnite, prosím rozhlas, aby sme sa počuli.
ZVUK – prenosu stiahne.

MÁRIA (posadí sa a objíma syna): Ale prečo nie si tam? (Ukáže na rozhlas.) S ním.
PAVOL (s úsmevom): Vyháňate ma? Bol som. V Nitre. Na stretnutí s mladými. A povedal mi, aby som si v čase voľna, ktorý sme na chvíľu dostali, navštívil matku.

MÁRIA (pochybuje): Naozaj?
PAVOL: On je vždy naozaj. Dá sa s ním stretnúť, počúvať, čo hovorí, aj čítať, čo zverejní. Vlastne prijatím posolstva. To, čo sprostredkúva. On stratil matku ako dieťa. My ťa máme...

DANA (zajačí): Nááá, veď on vie aj múdro kázať.
MÁRIA (dojatá, plače).
TEREZA (utiera si oči): Netrep. Buď ticho. Ten ju ľúbi. Také majú byť deti! (Zafiká.) Nie ako tie moje. Rozprchlí sa do sveta. Za matkou prídu len pýtať. A hádať sa, že ten druhý dostal viac. Z mojej penzie.

DANA (naduto): Čo ma poučáš? Ako si si ich vychovala, také ich máš. Nevedia ani prežehnať sa. Aha, tu Doru by chceli len pri sebe. Aby sa im o deti starala. Či sa tá bála dať ich na náboženstvo?

PAVOL (vzdychne): Čo by som bol bez matky?
DORA: Na otca si zabudol?
MARTINA (pritúli sa k bratovi): A ja som ti, braček, luft?
MÁRIA (spokojne): Len sa znášajte, deti moje. A čo je s otcom? Už dlhšie nebol doma. Ani nepíše.

PAVOL (vážne): Nuž, ani mne nie.
DORA (zbadá Ignáca ako ticho pozoruje čo sa dnu deje): Ignác, čo tu?
IGNÁC (aký bol, taký je, znova načúval vonku, čo sa dnu hovorí, vstupuje dovnútra): Ja viem. Bol si u mňa vyžobrať, no, pôžičku. Ako politik, veď viete, skrachoval. Nezvolili ho. Robí teraz inému poskoka. Hanbí sa prísť domov.

VŠETCI (sú ako stĺpnutí).
TEREZA (rázne): Čo tu chceš? Zasa? Znásilňovať?
DANA (posmešne): Zasa čumáguje! Komu donášaš?
IGNÁC (zasmeje sa): Nebojte sa. Neprišiel som vás vytrepať, že ste ma udali. Viem. Teraz to mám k dobru, že ma z tej, onej, bezpečnosti vyhodili. Ani nesnorím.

TEREZA (útočne): To ty si udával. Ja som ťa zažalovala. Za ublíženie Martinke. Tá nechcela súd. Nuž to tvoji kumpáni vybavili tak. Bolo aj im trápne, čo si v službe porobil.

IGNÁC (v rozpakoch): No, veď... (Zámlka.) Načo spomínať. Áno, robil sprostosti! Mne ide, no, ako to povedať? (Prestupuje z nohy na nohu.) Na starú lásku sa nezabúda.

DANA (celá je v strehu): Veď si ženatý!
IGNÁC (už je vo svojom živle, rozrehoce sa): Slobodný. Vlastne, rozvedený. Už po tretí raz. Fifleny som mal. Neboli ako Martinka. Aj múdra, aj pekná, aj nebažiaca. Vidím, ešte aj teraz. Tie pasú len po peniazoch (Rozrehoce sa.) A mne tečú. Veď ako postihovaný tajnými som sa prebil, ta hore, k majetkom. Neuveríte mi, dnes viem už aj poctivo. Aby som mohol to isté žiadať aj od partnerov.

TEREZA: Nekáž nám tu skazonosnú mafiánsku ekonomiku, ale prac sa odtiaľto a navždy. Vidím, o čo ti ide. Chceš si ju kúpiť? Tá sa nedá!

IGNÁC: Nezdierajte. Vy to nerozhodnete. (Obracia sa na Martinu.) Never jej, Martinka. Naozaj, ver mi... (Zmlkne.)

MARTINA (smutná): Ako si prišiel, tak aj odíď, prosím. Neruš pokoj matky. Vidiš. Už nie som na vydaj. Mníškou by som chcela. Ale, ale. Mamička tu. Nedá sa mi. Samu. Ani by som, aj tak, nešla s tebou. Ako ti dôverovať? Čert sa nepremieňa.

IGNÁC (zadumane): Čakal som. (Zmlkne.) No, čo. Už aj facky znesiem. Tak sa majte. (Hrdo.) Mne netreba nasilu, mne nie. (Odchádza.)

DANA: Skoro som sa od toho smradu zadusila. Musím sa prevetrať. (Beží preč.)

DORA (sa rozosmeje): Tá si vie vynájsť výhovorku. Klebetiť beží. Načo sa ja len s takou?

MÁRIA (s úsmevom): Dcéрка moja, bež si, kde ťa srdce ťahá. Dajte ma do ústavu a budete mať pokoj.

TEREZA (rázne): To nedopustím! Si mi rodina. Bratova žena. Správa sa k tebe zle. Veď ja mu. Tak sa zhovádiť. Mne to patrí odčiniť, čo som vám. Aj sebe. (Vzdychne si.) Ak sa to dá. Veď aj tu Dorka, iste, pomôže. Nie? (Obracia sa na ňu a k Martine.) Ty si len choď, kde túžiš.

DORA (v rozpakoch, postupne sa jej vysvetlenia menia v žalobu): Rada by. Keby, keby ma syn nežiadal. Veď viete. V Amerike je. Darí sa im. Ale deti vychováva ulica. Ani po slovensky nevedia. Tak ma volá, aby som prišla. Veď sú to moje vnúčatá. (Zastóná.) Čo ja len tam? Slovíčka americky neviem. Tam, tam budem nikto.

MÁRIA (s úsmevom): Viem, viem, dávno. Som len na oštaru. Terezka, ďakujem za ponuku. Ale teraz si horlivá. Čo keď z toho vytriezvieš? Ani tebe sila nepribúda, len vek a choroby. Nie?

ŽIGO (najprv vonku skromne zaklopal, keď ho pre reč Márie nepočuli, rovno zabúcha a vstupuje): Pochválen. Nevedel som. Aha, toľko sukien. (Zasmeje sa.) Prepáč, Paľko. To moja papuľa, nie ja. Dana mi po ceste, vraj si prišiel. A otec, môj kamarát? (Zarazí sa.) Mal som. Odpustite, že som vám nie. Vypoklonkovali ho tí noví. Ako mňa tu. Keťasi vždy si prisvoja, čo iní prebojovali. Napísal mi, že sa hanbí vracat' domov. Čo poviete? Marka, môže?

MÁRIA (vážne): Je môj muž. Platí, čo Boh spojil, nech človek nerozlučuje. Nevyhnala som ho. To on, utiekol. Chcel si dokázať, čo mu upreli. (Rozplače sa.) Mala som ho, mám rada. Prečo, prečo by sa nemal (utiera si oči, zafiká) vrátiť?

ŽIGO (skoro zúfalo): Prosím, neplač. Nechcel som. Odpustite. Veď, veď preto som sem nenakukol. (V rozpakoch.) Tu, tu Martinku by som chcel požiadať o ruku.

DORA (sa rozosmeje a padne mu do reči): Neblázni, starigáň. Vdovčisko storočnô. Prečo si nepožiadat' mňa?

ŽIGO (dupne si): Lebo mi nedáš dohovoriť! Požiadať, či by si sa nevydala za môjho syna. Vieš, zomrela mu žena. Doma tri deti. Je to starosť, ale, veď ty máš dobré srdce.

TEREZA (posmešne): A to si už zabudol? Mladuchu žiada mladý zať. A vôbec. Martinka, ty ho poznáš?

MARTINA (chytá sa za hlavu a schováva za posteľ): Poznám.

TEREZA: To by si aj túhu po vydaji napojila. Ktorá ju nemá? Aj mat' neopustila.

MÁRIA: Nuž, Žigo, to si musia oni... Nie? Máme slobodu. To by bolo, nútiť ju! Len si to predumaj, dcérenka. (Vzdychne si.) Už som z tohto frmolu ustatá. Nehnevajte sa. Dobrú noc. Martinka, ale pusti mi rozhlas, možno zasa v ňom bude, veď jeho homílie aj opakujú.

ŽIGO, TEREZA a DORA (odchodia vľavo).

MARTINA (zapne rozhlas a beží na druhú stranu, za dom).

MÁRIA (zatvorí oči a počúva).

ZVUK - (hlas Jána Pavla II. znie z rozhlasu.) Sme generáciou dvadsiateho storočia, ktoré sa chýli ku koncu. Musíme priznať, že pretrvanie viery v tejto krajine treba pripísať aj svedectvu tejto svätyne. O mužoch a ženách súčasnej generácie by sme mohli povedať ešte viac. Nielenže „nevideli, a uverili“, ale zostali pevní vo viere aj napriek tomu, že sa podnikalo všetko, aby ich od nej odvieďli. Táto generácia si pamätá, akými rozličnými, často ponížujúcimi prostriedkami sa pokúšali obráť ľudí o ich vieru, nanútiť im ateizmus, odviesť ich od Cirkvi a od náboženského života.

Môže človek prijať pravdu o jestvovaní neviditeľného Boha? To je stále aktuálna otázka, zvlášť naliehavá v časoch, keď sa ateizmus stal programom verejného života, výchovy a masových komunikačných prostriedkov. Vtedy sa musí človek znova a ešte hlbšie zamyslieť nad otázkou jestvovania Boha. Musí znova prejsť rozumovým uvažovaním, o ktorom hovorí v Novom zákone List svätého apoštola Pavla Rimanom: „Veď to, čo je v ňom (v Bohu) neviditeľné – jeho večnú moc a božstvo – možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí“ (Rím 1, 20). Človek môže dospieť k poznaniu neviditeľného Stvoriteľa pozorovaním viditeľného stvorenia.

MÁRIA (počas počúvania rozhlasu sa mení akoby v sochu).
ZVUK – doznieva Rubikovo Oratórium

9. výjav – Spolutrpiteľka

MÁRIA (leží, chce vstať, vedie rozhovor so sebou, samovravu): Starne. Trpí. Ako mu pomôcť? Len modlitbou sa mi dá. (Mocuje sa, rukami si dvíha nohy, dáva von z postele, sedí a rozhutuje.) Taký rozum a slovo mu trpne. Toľko vôle musí vydávať. Toľké trápenia a v takej zodpovednosti znášať. Viem. Hoci ja len na tie nohy. A dnu dusí. Srdce ako vtáča. Trepe sa. (Skúša si kľaknúť, pridržiava sa pritom postele.) Tak upadá. A predsa sa mocuje. Drží. Ako ja tejto postele. (Keď sa jej púšťa, rozkýva sa a skoro padne, znova ju lapí, drží sa jej pri modlitbe, už kľáčiačky.) Bože môj, pomáhaj svojmu služobníkovi. Odním od neho ten kalich. Nech ešte môže, čo vie, vydať zo seba. Povedať a spraviť. Pre nás. Aby sme videli, vedeli a najmä verili a ľúbili. Prispel, tak prispel. V Tvojom duchu. Vo vývine nás i sveta. Už je len na nás, čo si z neho uchováme. Ako sa i my sami premeníme. Prijatím Teba, Pane, skrze jeho vedenie. (Usmeje sa.) V oboch významoch. A mali podiel na Tvojom... (Zadŕha ju, kašle, púšťa sa postele, chytá sa za hrud', potom skladá ruky k modlitbe, ale neudrží sa kľáčať a padá na zem. Chvíľu je ticho, už sa jej hovorí ťažko, slovo po slovu.) Pane Bože. Ďakujem, ďakujem Ti, že som sa dožila... že som sa dožila tvojho... (Stícha, zostáva ležať, trvá už len mlčanie.)
DIANIE – do priestoru „padá hmla“ (ak sa výjav deje za svetla dňa vonku), buď tma (ak večer, alebo na javisku), a ticho. Do ticha a tmy zvuk.
ZVUK - zvoní umieráčik. Dlhšie, aby v prijímateľoch podania hry vnútorne doznela. Následné ticho vystriedava hudba zo záveru Santo Subito.
KLĽAŇAČKA – nemala by sa konať ihneď a ani náhlivo. Načím s ňou chvíľu do posledku čakať. A až po prvom uklonení sa môže aj veselšie „rozbehať“.

JÁN PAVOL II. V SLUŽBE KATOLÍCKEJ CIRKVI A VŠETKÝM NÁM JOHN PAUL II IN THE SERVICE OF CATHOLIC CHURCH AND TO ALL US³

Ivona Matúšová

Abstrakt

Nechajme sa inšpirovať starostlivosťou, vodcovstvom, zodpovednosťou, rozhodnosťou, zmyslom pre kolegiálnosť, ktoré mal sv. Jánom Pavlom II.

Abstract

Let's inspire by carefulness, leadership, responsibility, determination, sense of collegiality which had John Paul II.

Kľúčové slová

Ján Pavol II., blahoslavený, svätý

Key words

John Paul II, blessed, saint

Na prvú sobotu v mesiaci, vo Veľkonočnej oktáve Zmŕtvychvstania Ježiša Krista, na vigíliu nedele Božieho milosrdenstva, 2. apríla večer o 21 hod. 37 min. SELČ v *Roku Eucharistie* 2005 zomrel Ján Pavol II.,⁴ krátko potom, čo 13. februára 2005 zomrela svedkyňa

³ ZEMKO, P.: *Naším patrónom je svätý Ján Pavol II. Zborník z vedeckej konferencie k tretiemu výročiu povýšenia Jána Pavla II. na oltár Katolíckej cirkvi a prijatie za svojho nebeského patróna, Trnava 22. októbra 2014.* Trnava: Haulikov inštitút, 2014, 44 s. ISBN 978 – 80 – 89413 – 39 – 3.

⁴ „Karol Wojtyła sa narodil vo Wadowiciach v južnom Poľsku ako druhý syn bývalého dôstojníka habsburskej armády Karola Wojtyły st. a Emilie, rodenej Kaczorowskej. Pokrstený bol 20. júna 1920. Rodina Wojtyłovcov žila skromne. Jediným zdrojom príjmu bola mzda jeho otca, ktorý pracoval ako úradník na Okresnom doplnovacom veliteľstve. Matka pracovala príležitostne ako krajčírka. Karolov brat Edmund po ukončení wadowického gymnázia študoval medicínu v Krakove. V detstve Karola najčastejšie volali zdrobnenou formou Lolek. Bol to chlapec veľmi talentovaný a rád športoval. Pravidelne hrával futbal, v zime lyžoval. Často sa vydával na vlastivedné výlety a na prechádzky do okolia Wadowic, na ktorých ho často sprevádzal otec. Matka mu zomrela 13. apríla 1929 vo veku 45 rokov na zápal srdca a obličiek. O tri roky neskôr zomrel vo veku 26 rokov aj jeho brat Edmund, nakazil sa od svojej pacientky v nemocnici v Bielsku. V roku 1930 bol Karol Wojtyła prijatý na Štátne chlapčenské gymnázium Marcina Wadowity vo Wadowiciach. S učením nemal žiadne problémy a podľa jeho katechéty sa už vtedy vyznačoval obrovskou vierou. Počas pobytu na gymnáziu sa Karol Wojtyła začal zaujímať o divadlo - vystupoval v predstaveniach divadelného krúžku, ktorý bol založený poľštinármi z chlapčenského a dievčenského gymnázia. Gymnázium ukončil 14. mája 1938 s maturitným vysvedčením s najlepšimi známami, čo mu dovoľovalo začať študovať na väčšine vysokých škôl bez prijímacích skúšok. Karol Wojtyła si zvolil polonistiku na Filozofickej fakulte Jagelonskej univerzity v Krakove a štúdium začal v októbri 1938. V prvom ročníku sa presťahoval spolu s otcom do matkinho rodného domu na Tynieckej ulici v Krakove. Otec zomrel po zdĺhavej chorobe 18. februára 1941. Druhá svetová vojna odobrala Karolovi možnosť pokračovať v štúdiách, po smrti otca teda nastúpil do zamestnania v chemických závodoch Solvay v Borku Fałęckim. V tomto období sa Karol spojil s podzemnou organizáciou Unia, ktorá bola zviazaná s katolíckym prostredím, a ktorá sa okrem iného snažila chrániť ohrozených Židov. Na jeseň 1941 Karol Wojtyła spolu s priateľmi založil divadlo Teatr Rapsodyczny, ktoré svoje prvé predstavenie uviedlo 1. novembra 1941. Rozchod Wojtyły s divadlom nastal náhle v roku 1943, keď sa rozhodol študovať teológiu a vstúpil do tajného Metropolitného duchovného seminára v Krakove a začal tiež podzemné štúdiá na Teologickej fakulte Jagelonskej univerzity. V období od apríla 1945 do augusta 1946 pracoval Karol Wojtyła na univerzite ako asistent a viedol semináre z histórie dogmy. Mal veľké nadanie na jazyky. Plynule hovoril deviatimi

fatimských zjavení 97 ročná sestra Lucia.⁵ V nedeľu 3. apríla po zádušnej sv. omši, ktorú na Námestí sv. Petra v Ríme slúžil kardinál Angelo Sodano – on pápežovo zomieranie nazval

jazykmi: po poľsky, slovensky, rusky, taliansky, francúzsky, španielsky, portugalsky, nemecky a anglicky, a okrem toho ovládal latinčinu. Karol Wojtyła bol vysvätený za kňaza 1. novembra 1946. Začal učiť etiku na Jagelonskej univerzite v Krakove a následne na Katolíckej univerzite v Lubline. 5. augusta 1958, keď bol na dvojtýždňovom kajakárskom výlete na rieke Lyn v severovýchodnom Poľsku, Karol Wojtyła dostal list, v ktorom stálo, že sa má okamžite hlásiť na arcibiskupstve vo Varšave u poľského primasa Štefana kardinála Wyszyńskiego. Po príchode ho kardinál informoval, že 4. júla ho pápež Pius XII. vymenoval za titulárneho biskupa ombijského a pomocného biskupa arcibiskupa Baziaka, apoštolského administrátora Krakovskej arcidiecézy. Wojtyła nomináciu prijal a odišiel rovno do uršulínskeho kláštora, kde zaklopal na dvere a opýtal sa, či by sa tam mohol pomodliť. Wojtyła prekvapil rádové sestričky tým, že padol tvárou k zemi a pokorne ležiaci modlil sa pred svätostánkom. A tak sa stal Karol Wojtyła vo veku tridsaťosem rokov najmladším poľským biskupom. Bol vysvätený za biskupa arcibiskupom Baziakom na sviatok sv. Václava 28. septembra 1958 vo Wawelskej katedrále v Krakove. Arcibiskup Eugeniusz Baziak zomrel v januári 1962 a 16. júla bol Karol Wojtyła zvolený za kapitulárneho vikára, čiže dočasného správcu arcidiecézy, pokiaľ nebude menovaný nový arcibiskup. 5. októbra 1962 odcestoval biskup Karol Wojtyła do Ríma, aby sa zúčastnil na 2. vatikánskom koncile. Pretože bol mladý a mal relatívne nízke postavenie v cirkevnej hierarchii, sedel Wojtyła až pri dverách Baziliky sv. Petra. Pred koncilom poslal biskup Wojtyła esej zmocnencom, ktorí pripravovali koncil. Naznačoval v nej, že svet chce vedieť, ako bude cirkev reagovať na položenie ľudí v súčasnosti a aká bude reakcia cirkvi na všeobecne rozšírenú beznádej a stratu viery v modernom svete. Prispel tak k vzniku dokumentov Deklarácia o náboženskej slobode (*Dignitatis humanae*) a Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete (*Gaudium et spes*), teda dvoch historicky najvýznamnejších dokumentov koncilu. 30. decembra 1963, teda ešte počas trvania koncilu, ho pápež Pavol VI. vymenoval za krakovského arcibiskupa a o niekoľko rokov neskôr, 29. mája 1967, zakardinála. V auguste 1978, po smrti pápeža Pavla VI., sa Karol Wojtyła zúčastnil na konkláve, ktoré zvolilo Albina kardinála Lucianiho, benátskeho patriarchu, za pápeža Jána Pavla I. 28. septembra 1978, po 33 dňoch vo funkcii pápeža, Ján Pavol I. zomrel. V októbri 1978 sa Wojtyła vrátil do Vatikánu, aby sa zúčastnil na druhom konkláve v rozmedzí menej ako dvoch mesiacov. Podpora na druhom konkláve bola rozdelená medzi dvoch silných kandidátov: Giuseppe kardinála Siriho, janovského arcibiskupa a Giovanni kardinála Benelliho, florentského arcibiskupa a blízkeho priateľa pápeža Jána Pavla I. Karol kardinál Wojtyła bol zvolený ako kompromisný kandidát, čiastočne s podporou Franza kardinála Königa a niektorých ďalších kardinálov, ktorí predtým podporovali Giuseppe kardinála Siriho. Karola Wojtylu zvolili kardináli za pápeža 16. októbra 1978 ako 264. pápeža v dejinách cirkvi, ako prvého netaliana po 455 rokoch od smrti Hadriána VI. z holandského Utrechtu, a zároveň prvého Slovana vôbec. Karol Wojtyła si zvolil meno Ján Pavol II. na počesť svojho predchodcu Jána Pavla I. Jeho heslom bolo: *Totus tuus!*“ In: http://sk.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1n_Pavol_II.

⁵ Bol 264. nástupcom sv. Petra, ktorý vykonal 104. zahraničných apoštolských ciest, okrem toho 146 ciest na území Talianska a vykonal 317 vizitácií rímskych farností z celkového počtu 333. Napísal 14 encyklik –

- *Redemptor Hominis*, 4. marca 1979.
- *Dives in Misericordia*, 30. novembra 1980.
- *Laborem Exercens*, 14. septembra 1981.
- *Slavorum Apostoli*, 2. júna 1985.
- *Domini met Vivificantem*, 18. mája 1981.
- *Redemptoris Mater*, 25. marca 1987.
- *Sollicitudo Rei Socialis*, 30. decembra 1987.
- *Redemptoris Misiio*, 7. decembra 1990.
- *Centesimus Annus*, 1. mája 1990.
- *Veritatis Splendor*, 6. augusta 1993.
- *Evangelium Vitae*, 25. marca 1995.
- *Ut unum sint*, 25. mája 1995.
- *Fides et Ratio*, 14. septembra 1998.
- *Ecclesia de Eucharistia*, 17. apríla 2003.

Ďalej publikoval 15 apoštolských exhortácií, 45 apoštolských listov, vydal 11 apoštolských konštitúcií. Jánovi Pavlovi II. vyšlo 5 kníh: *Prekročiť prah nádeje* (október 1994), *Dar a tajomstvo* (november 1996), *Rímsky triptych* (marec 2003), *Vstaňte, podme!* (máj 2004), *Pamäť a identita* (február 2005). Počas svojho požehnaného 26. ročného pontifikátu zvolal 15 Biskupských synod (6 riadnych – 1980, 1983, 1987, 1990, 1994, 2001, 8 zvláštnych – 1980, 1991, 1994, 1995, 1997, 1998 kedy boli dve a 1999, 1 špeciálnu – 1985. Predsedal 147 slávnostiam, pri ktorých 1338 vyhlásil za blahoslavených a tiež predsedal 51 slávnostiam, pri ktorých 482 svätorečil. Na 9 konzistóriách kreoval 231 kardinálov + 1 „in pectore“, pričom predsedal 6 plenárnym

zomieraním svätého a označil ho za Jána Pavla Veľkého - bolo vystavenie telesných pozostatkov Jána Pavla II. v Klementínskej sále vo Vatikáne, kde sa okrem kardinála Mariána Jaworského, arcibiskupov Stanislaw Dżiwisza – osobného sekretára, Stanislaw Rylka – predsedu Pápežskej rady pre laikov, pátra Tadeusza Stycza, ďalšieho osobného sekretára Mieczysława Mokrzyckého, osobného lekára Renata Buzzonettiho a ďalších dvoch lekárov, dvoch ošetrovateľov a troch sestričiek z Kongregácie Najsvätejšieho Srdca Ježišovho, ktoré mu viedli domácnosť a boli pri smrti Sv. Otca v jeho izbe v Apoštolskom paláci, sa zúčastnili aj kardináli a biskupi vatikánskych dikastérií na čele s kardinálom Angelom Sodanom – štátnym sekretárom, kardinálom Josephom Ratzingerom – dekanom kardinálskeho kolégia a prefektom Kongregácie pre náuku viery, kardinálom - camerlengom Eduardom Martinezom Somalom, substitútom Štátneho sekretariátu arcibiskupom Leonardom Sandrim, arcibiskupom Pierom Marini – maestrom pápežských liturgických slávení, vatikánsky hovorca Joaqim Navarro-Valls, ako i prezident Carlo Azeglio Ciampi premiér Talianskej republiky - Silvio Berlusconi, spolu s diplomatmi akreditovanými pri Svätej stolici. Každý mohol vidieť starobou, chorobou a bolesťou strýznenú tvár *Atléta na Petrovom stolci*, ktorý má zopnuté ruky ovinuté ružencom, s bielou mitrou na hlave a v podpaží ľavej ruky s berlou, odetý v slávnostnom červenom rúchu.⁶ Preto by sme sa mali zamyslieť práve nad pápežovou berlou - akoby na rozlúčku. K tomu si vypočujme slová jeho samého - Jána Pavla II., ktoré máme uverejnené v pápežovej štvrtej knihe *Vstaňte, poďme!* V nej ide akoby o jeho testament pre nás.

*„Berla s krížom, ktorú používam v súčasnosti, je replikou berly pápeža Pavla VI. Vidím v nej symbol troch úloh: starostlivosti, vodcovstva a zodpovednosti. Je to znak nevyhnutnej starostlivosti o potreby ovečiek: **aby mali život a aby ho mali hojnejšie** (porov. Jn 10, 10). Biskup má riadiť a viesť. Veriaci ho však budú počúvať a milovať do takej miery, do akej bude nasledovať Krista, Dobrého pastiera, ktorý **neprišiel dať sa obsluhovať, ale slúžiť a položiť svoj život ako výkupné za mnohých** (Mt 20, 28). Slúžiť! – ako si toto slovo cením! Služobné kňazstvo, aké obdivuhodné označenie...*

K úlohe pastiera nepochybne patrí aj napomínanie. Nazdávam sa, že v tomto smere som robil dosť málo. Vždy existuje problém vzťahu medzi mocou a službou. Azda by som si mal vyčítať, že som sa nepokúšal dostatočne vládnuť. Vyplýva to asi z mojej povahy. Možno to však pripísať aj Kristovej vôli, ktorý apoštolov prosil, aby nemali snahu vládnuť, ale slúžiť. Isteže, moc prislúcha biskupovi, ale mnoho závisí od toho, ako ju bude uplatňovať. Ak biskup kladie prílišný dôraz na moc, ľudia si hneď myslia, že dokáže iba vládnuť. Naopak, ak zaujíma postoj služby, veriaci sa spontánne cítia zmobilizovaní na počúvanie jeho slov a ochotne sa podrobujú jeho moci. Zdá sa, že je v tom rovnováha. Výrečný vzor toho nachádzame v Kristovi: on ustavične slúži, ale tiež v duchu služby Bohu dokázal vyhnúť priekupníkov z chrámu, keď vznikla taká potreba.

*Domnievam sa však, že napriek istým ťažkostiam s napomínaním som urobil všetky potrebné rozhodnutia. Ako krakovský metropolita som sa veľmi snažil rozhodovať kolegiálne, to znamená na základe porady so svojimi pomocnými biskupmi a spolupracovníkmi. Každý týždeň sa konali zasadnutia kúrie, na ktorých sa všetky záležitosti posudzovali v kontexte najväčšieho dobra arcidiecézy. Spolupracovníkom som rád dával dve otázky: **Aká pravda viery osvetľuje tento problém? a Koho môžeme prizvať alebo pripraviť, aby nám pomohol?***

zasadnutiam kardinálskeho kolégia. Oficiálne prijal na 738 audienciách hlavy štátov, ktorí prišli pozdraviť hlavu suverénneho štátu Vatikán. A tiež prijal 246 premiérov vlád a udelil audiencie aj pre 38 oficiálnych návštev. S Jánom Pavlom II. sa stretlo okolo 17. 600. 000 pútnikov.

⁶ Porov. www.vatican.va

Porov. www.tkkbs.sk

Porov. *Katolícke noviny, týždenník pre náboženské a spoločenské otázky*, roč. 120, č. 15, 10. apríla 2005.

Nájdenie náboženského zdôvodnenia konania a osoby zodpovednej za úlohu bolo dobrým začiatkom, ktorý dával nádej na úspech v pastoračných podujatiach.“⁷

Nechajme sa preto inšpirovať dnes už sv. Jánom Pavlom II. a to jeho:

- *starostlivosťou, vodcovstvom a zodpovednosťou*
- *úctou k tým, ktorí slúžia druhým, služobnému kňazstvu*
- *príkladom v ovládaní svojej povahy*
- *potrebnou rozhodnosťou*
- *skutočnou kolegiálnosťou*
- *zvládáním každej úlohy s pomocou náboženského zdôvodnenia,*

lebo len tak budeme môcť v nádeji večného života potvrdiť slová umierajúceho pontifika, ktoré nám zanechal: *Ja sa radujem, tak aj vy sa radujte!*⁸

Štátny smútok z príležitosti úmrtia pápeža Jána Pavla II. vyhlásili v Taliansku, Poľsku, Portugalsku, Monaku, Litve, Kube, Albánsku, Paraguaji, Kostarike a Indii, v Maďarsku vyhlásili na deň pohrebu deň smútku. V deň pohrebu budú stiahnuté vlajky Európskej komisie, v USA, Francúzsku a Nemecku.

Zosnulého pápeža si všimli také osobnosti ako tibetský dalajláma, carihradský patriarcha, moskovský patriarcha Alexej II., srbský pravoslávny patriarcha Pavle, predseda Svetového luteránskeho zväzu ako i generálny tajomník OSN Kofi Annan, predseda Európskej komisie José Manuel Barroso, palestínsky prezident Mahmúd Abbás, izraelský premiér Ariel Šaron, ruský prezident Vladimir Putin a exprezident Michail Gorbačov, anglický premiér Tony Blair a nemecký Gerhard Schröder, francúzsky prezident Jacques Chirac, český Václav Klaus a exprezident Václav Havel, ako i predstavitelia komunistickej Číny, Vietnamu, budhistického Thajska, či atentátnik Mehmet Ali Agča, ktorý ho 13. mája 1981 postrelil na Námestí sv. Petra. Ján Pavol II. odpustil svojmu atentátnikovi a 12. decembra 1983 ho navštívil vo väznici. Ďalej predstavitelia Ligy arabských štátov v Káhire, arabské militantné skupiny Hamas a Hizballáh.

Na pohrebe sa zúčastnilo okolo 200 hláv štátov vrátane Georgea Busha z USA a exprezidentov Busha či Clintona, poľského prezidenta Alexandra Kwasniewského a exprezidenta Lecha Walesu, španielskeho kráľa Juana Carlosa, anglického následníka trónu princa Charlesa, ktorý dokonca o 1 deň odložil svoju druhú svadbu s Camillou Parcerovou Bowlesovou, premiéra Tonyho Blaira, canterburského arcibiskupa Rowana Williamsa, príslušníkov belgickej a jordánskej kráľovskej rodiny; na pohrebe Jána Pavla II. sa zúčastnil aj sýrsky prezident Bašir Assád, izraelský prezident Moše Kacav a turecký premiér Recep Tayyip Erdogan, Nelson Mandela z Juhoafrickej republiky, slovenský prezident Ivan Gašparovič, predseda parlamentu SR Pavol Hrušovský a minister zahraničných vecí SR Eduard Kukan a približne 2 milióny ľudí.

Nástupcom Jána Pavla II. sa stal kardinál Jozef Ratzinger, ktorý prijal meno Benedikt XVI. (2005 – 2013) a 1.mája 2011 ho vyhlásil za blahoslaveného. Jeho spomienku v liturgickom kalendári ustanovil na 22.októbra. Pápež František ho napokon 27.apríla 2014 vyhlásil za svätého.

⁷ JÁN PAVOL II.: *Vstaňte, podme!* SSV, Trnava: 2004, s. 36 – 37.

⁸ Porov. MOSKWA, J.: *Pápež, ktorý zmenil svet.* Ikar, Bratislava: 2005.

Členovia výboru Haulikovho inštitútu si zvolili Jána Pavla II. za svojho patróna v roku 2011, po vyhlásení Jána Pavla II. za blahoslaveného.

Kontaktné údaje

Ivona Matúšová, podpredsedkyňa
Haulikov inštitút
Tehelná 6/ B
917 01 Trnava
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
matusova@haulikovinstitut.sk

**HAULIKOV INŠTITÚT SI UCTÍ TOHO,
PO KTOROM NESIE SVOJE MENO
HAULIK'S INSTITUTE HONORS WHOM NAME IT HAS ⁹**

Ivona Matúšová

Abstrakt

Divadelno – spevácky súbor Jána Palárika v Majcichove vznikol v roku 2014 a pod týmto názvom existoval až do konca roku 2011. V roku 2012 členovia *Výboru* odhlasovali zmenu názvu na *Haulikov inštitút*. Zároveň sa rozšírila pôsobnosť združenia na konferenčnú a vzdelávaciu činnosť v spolupráci s akademickými obcami a ostatnými vedeckými inštitúciami. *Inštitút* má svoj vlastný erb, zorganizoval už dve konferencie – v Budapešti a v Smoleniciach, z ktorých vydal aj zborníky.

Kľúčové slová

Zmena názvu, inštitút, erb, konferencia, zborník

Abstract

The theatre and choir of Jan Palarik was established in Majcichov in 2004 and under this name it existed up to the end of the year 2011. In 2012 members of the Committee voted for the change of the name to Haulik's Institute. At that time working of the organization was also spread to conference and educational activity with cooperation off academic communities and other scientific institutions. The institute has its own arm and it has organized two conferences – in Budapest and Smolenice, anniversary volumes were published.

Key words

Change of the name, institute, arm, conference, anniversary volume.

Člen združenia Životnými cestami Jána Palárika

V roku 1150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, kedy sme na Slovensku slávili *Rok sv. Cyrila a Metoda* 2013, sa Divadelno – spevácky súbor Jána Palárika v Majcichove stal členom občianskeho združenia *Životnými cestami Jána Palárika*, ktorého okrem 12 miest a obcí s palárikovskou tradíciou: Abrahám, Banská Štiavnica, Čadca, Hoste, Hronské Kľačany, Majcichov, Opoj, Palárikovo, Raková, Starý Tekov, Štiavnické Bane, Trnava je členom aj Trnavský samosprávny kraj.

Divadelno – spevácky súbor Jána Palárika v Majcichove

Divadelno – spevácky súbor Jána Palárika (DSSJP) má za sebou biblických sedem rokov (2004-2011). V roku 2012 členovia výboru združenia odhlasovali zmenu názvu na *Haulikov inštitút* s tým, že sa mení len názov. Ján Palárik bol spolupracovníkom

⁹ ZEMKO, P.: *Cyrlometodskí nasledovníci – Haulik, Moyses, Palárik. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Záhreb 14. – 16.mája 2014. Trnava: Haulikov inštitút, 2014, 143 s. ISBN 978 – 80 – 89413 – 34 – 8.*

banskobystrického biskupa Dr. Štefana Moyses, s ktorým sa stal v auguste (4. – 5.8.) 1863, kedy bolo tisíc rokov od príchodu sv. Cyrila a Metoda, spoluzakladateľom Matice Slovenskej. Biskup Moyses bol lídrom miléniových cyrilo-metodských osláv v r. 1863 na Slovensku. Cyrilo-metodskou problematikou nasiakol počas svojho dvadsaťročného pobytu v Chorvátsku, kde bol blízkym spolupracovníkom záhrebského arcibiskupa a kardinála Juraja Haulika - podľa neho sa DSSJP premenoval na Haulikov inštitút, pričom sa zvyšuje názov, ktorý bol doteraz podľa kňaza Jána Palárika a bude nám tak pripomínať najvýznamnejšieho slovenského reprezentanta cyrilo-metodského hnutia, Slováka, Trnavčana, kardinála Juraja Haulika. S príchodom cyrilo-metodského jubilea a v *Roku sv. Cyrila a Metoda* na Slovensku sa už Haulikov inštitút uvádza do života. Zároveň sa rozširuje pôsobnosť bývalého DSSJP, dnes Haulikovho inštitútu, o konferenčnú a vzdelávaciu činnosť v spolupráci s akademickou obcou a ostatnými vedeckými inštitúciami, našej myšlienke otvorenými pracoviskami.

Haulikov inštitút v Trnave

V roku 2012, kedy *Výbor* odsúhlasil zmenu názvu na Haulikov inštitút, zmenilo sa aj sídlo združenia z Majcichova na Trnavu, rozšírila sa činnosť aj na konanie konferencií a združenie prijalo 11.februára 2013 aj nový erb, ktorý vychádza z pôvodného erbu DSSJP ako i z erbu kardinála Haulika, rodáka z Trnavy. Už sa nám podarilo zorganizovať 1. medzinárodnú vedeckú konferenciu v Budapešti 22.októbra 2012 na tému: *Cyrilo - metodská a palárikovská tradícia ako výzva nášho každodenného života*, vydali sme z nej zborník – ako prvú publikáciu Haulikovho inštitútu a to nasledujúceho roku 2013.¹⁰ Druhá vedecká konferencia bola 28.novembra 2013 v Smoleniciach na tému: *V Roku 1.150 výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu* – z ktorej tiež vyšiel zborník ešte toho istého roku.¹¹ Toto je tretia – druhá medzinárodná – vedecká konferencia v Záhrebe. Zároveň tu prebieha *Valné zhromaždenie Haulikovho inštitútu*. Pripomínať ho bude Pamätný list. Sme šťastní, že sa nám podarilo za tak krátku dobu pripraviť aj *Pamätnú tabuľu* kardinálovi Jurajovi Haulikovi, v parku Maksimir, ktorý začal budovať na 316ha jeho predchodca záhrebský biskup Maximilian von Vrhovac (1752 – 1827) a dokončil ho práve arcibiskup Juraj kardinál Haulik (1788 – 1869) – odhalená bola tiež teraz počas našej návštevy v Záhrebe 14. – 16.mája 2014.

Záver

Zapojme sa do akcií usporiadanými Haulikovým inštitútom a budme šíriteľmi haulikovsko – palárikovského odkazu!

Kontaktné údaje

Ivona Matúšová, podpredsedníčka
Haulikov inštitút
Tehelná 6/B
917 01 Trnava
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
matusovai@businessexpert.sk

¹⁰ Porov. ZEMKO, P.: *Cyrilo - metodská a palárikovská tradícia ako výzva nášho každodenného života*, Budapešť 22.októbra 2012, 60 s. Trnava: Haulikov inštitút, 2013. ISBN 978 – 80 – 89413 – 29 – 4.

¹¹ Porov. ZEMKO, P.: *Cyrilometodské rezonancie v minulosti a v súčasnosti*. Zborník z vedeckej konferencie, Smolenice 28.novembra 2013, 56 s. Trnava: Haulikov inštitút, 2013. ISBN 978-80-89413-33-1.

CYRILOMETODSKÁ MISIA POKRAČUJE: OD JUBILEA AŽ K NÁM

Cyril and Methodius Mission Continuing: from the Jubilee to Us ¹²

Abstrakt

Juraja kardinála Haulika, arcibiskupa v Záhrebe; banskobystrického biskupa Štefana Moyses, predtým záhrebského kanonika a profesora; ako i kňaza Jána Palárika, ktorého divadelnou hrou *Drotár* sa otváralo Chorvátske národné divadlo v Záhrebe spája v jedno okrem iného aj: Cyrilometodské miléniové jubileum v roku 1863. Čím sa všetci traja radia k oživovateľom slovanskej, kultúrnej a kresťanskej tradície.

Kľúčové slová

Sv. Cyril a Metod, Juraj kardinál Haulik, biskup Štefan Moyses, kňaz Ján Palárik

Abstract

Juraj, Cardinal Haulik, Archbishop in Zagreb; the Bishop of Banska Bystrica Stefan Moyses, former Canon of Zagreb and the professor; as also the priest Jan Palarik, whose play *Tinker* opened Croatian National Theatre in Zagreb, joins also Cyril and Methodius millennium jubilee in 1863. All three belong to activators of Slovanic, cultural and religious tradition.

Key words

St, Cyril and Methodius, Juraj Cardinal Haulik, Bishop Stefan Moyses, the priest Jan Palarik

Úvod

„Náš slovenský národ patrí iste k národom obdarovaným, duchovnými silami hojne nadeleným. Všetka zášť, veková intriga, utlačovanie shora, záujem z unižovania nášho slovenského ľudu koristiť, snaha vyhášaním jeho svetla svoje svetlo robiť vidným, umele skonštruované pauperizovanie, schválne zanedbávanie a bozná aké ešte nástrahy nemohly zahlušiť zvesť o jeho telesných i duchovných daroch. Ľud náš z nesmiešaného, čisto slavianskeho plemena, autochton a držiteľ pôdy, obyvateľ krajov hornatých a vrškovatých, náklonný k premýšľaniu i fantazovaniu, od vekov produkoval talenty vo všetkých odboroch ľudského vedenia a zamestnania. Dôkazov tohto má prehojne naša literatúra, žurnalistika i každodenný život a reálna skutočnosť“ - konštatuje Svetozár Hurban Vajanský v predslove svojho *Života Štefana Moyses*. ¹³ Z jeho slov je evidentné, že sa nemáme za čo hanbiť, veď skutočne v každom čase a v každom odbore máme talenty a vedúce osobnosti, nádherné príklady a vzory, ¹⁴ ktoré nasledujeme v duchu motta predsedu Trnavského samosprávneho

¹² ZEMKO, P.: *Cyrlometodskí nasledovníci – Haulik, Moyses, Palárik. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Záhreb 14. – 16.mája 2014*. Trnava: Haulikov inštitút, 2014, 143 s. ISBN 978 – 80 – 89413 – 34 – 8.

¹³ VAJANSKÝ, S. H.: *Život Štefana Moyses*, s. 5 - 13. In: *Sobrané diela Svetozára Hurbana Vajanského*, sv. XV. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, 1936, 195 s.

¹⁴ Porov. MIKUŠ, T. a kolektív: *Kultúrno – historický kalendár Trnavského samosprávneho kraja*. Trnava: Trnavský samosprávny kraj, 2012, 3. rozšírené vydanie, 408 s, ISBN 978 – 80 – 9711174 – 4 – 3.

kraja, Dr.h.c. Ing. Tibora Mikuša, PhD: „*Úcta k tradíciám, zodpovednosť za budúcnosť.*“¹⁵ A preto parafrázujúc výrok Svetozára Hurbana Vajanského nasmerovaného na Moysesa, ale rozširujúc ho aj na Haulika a Palárika: „*Bolo treba obživiť bernolákovskú zaspávajúcu éru...*“ lebo „*Boh nám*“ ich „*dal*“¹⁶

1. Slovenská trojica v Chorvátsku: Haulik, Moyses a Palárik

Prví dvaja – Haulik a Moyses prežili v Chorvátsku podstatnú časť svojho života a Haulik ako záhrebský arcibiskup a kardinál napokon tam zanechal aj svoje kosti. Palárik prišiel do Chorvátska virtuálne – prostredníctvom svojich divadelných hier.

1.1. Arcibiskup ThDr. Juraj kardinál Haulik

Narodil sa 20.apríla 1788 v Trnave na Slovensku a zomrel 11.mája 1869 v Záhrebe – hlavnom meste Chorvátska. Tohto roku – v roku 2014 si pripomíname 145.výročie jeho úmrtia; 85.výročie odhalenia *pamätnej tabule* na rodnom dome v Trnave ale i 15.výročie uvedenia do života poštovej známky s vyobrazením jeho tváre a v pozadí so siluetou rodného domu a to jednak v Chorvátsku ale zároveň i na Slovensku.

Elementárne školy absolvoval v Trnave, stredné absolvoval v Ostrihome, filozofiu v Trnave, teológiu na Pázmaneu vo Viedni, ktoré skončil v roku 1807. Na kňazstvo si musel počkať do 18.apríla 1811, prvú sv. omšu slúžil 6.mája 1811 v uršulínskom trnavskom kostole sv.Anny. Kaplánoval v Komárne, odtiaľ bol povolaný do Budína za archivára a tajomníka vikariátu; na univerzite v Pešti si dokončí v roku 1919 doktorát z teológie, kardinál – primas Alexander Rudnay si ho povoláva za svojho tajomníka v roku 1820, pričom mu najviac pomáha na synodách v roku 1822 a 1828; v roku 1824 sa stáva asessorom, 1825 je menovaný ostrihomským kanonikom; v roku 1830 sa stáva poradcom uhorského guvernéra a titulárnym biskupom Prištiny a v roku 1831 sa sťahuje do Viedne ako dvorný radca a referent dvornej kancelárie. A tu ho zastihne menovanie do Záhrebu.

Haulik prežil v Záhrebe zhruba tridsaťsedem rokov zo svojich osemdesiatjedna rokov života. A to tak, že 1.júla 1832 bol síce menovaný za prepošta Katedrálnej kapituly v Záhrebe ale inštalovaný bol 26.augusta 1832 v zastúpení kanonikom Mihičom, nakoľko ešte päť rokov zostal pracovať vo Viedni pri cisárskom dvore. Do Záhrebu prichádzal sporadicky. No keď 18.marca 1837 zomrel záhrebský biskup tiež slovenského pôvodu: Alexander Alagovič (1760 – 1837) z Malženíc pri Trnave, tak rakúsky cisár, kráľ: český, uhorský, ale i kráľ Lombardie a Benátska, Ferdinand V. Habsburský (1835 – 1848) ho už 8.mája 1837 menoval za záhrebského biskupa. Mimochodom 28.septembra 1830 bol v Katedrálnom chráme sv. Martina v Bratislave korunovaný za uhorského kráľa.¹⁷ Haulik 11.mája 1837 zložil prísahu do kráľových rúk a 2.októbra 1837 ho napokon vymenoval aj pápež Gregor XVI. (1831 – 1846). Za biskupa ho 10.decembra 1837 vo Viedni vysvätil arcibiskup Ludovico Altieri, apoštolský nuncius pri cisárskom dvore vo Viedni (1836 – 1845).¹⁸ Do Záhrebu prišiel cez Varaždin 6.januára a nasledujúci deň, 7.januára, mal svoj prvý prejav v katedrále ako nový diecézny biskup a pastier diecézy, v ktorom sa vyznal, aká bola jeho cesta od prepošta

¹⁵ <http://www.trnava-vuc.sk/>

¹⁶ VAJANSKÝ, S. H.: *Život Štefana Moysesa*, s. 5 - 13. In: *Sobrané diela Svetozára Hurbana Vajanského*, sv. XV. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, 1936, 195 s.

¹⁷ [http://sk.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I._\(rak%C3%Basky_cis%C3%A1r\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I._(rak%C3%Basky_cis%C3%A1r))

¹⁸ [http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_apo%C5%A1tolsk%C3%BDch_nunci%C5%AF_u_c%C3%ADsa%C5%99sk%C3%A9ho_dvora_\(1529%E2%80%931916\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_apo%C5%A1tolsk%C3%BDch_nunci%C5%AF_u_c%C3%ADsa%C5%99sk%C3%A9ho_dvora_(1529%E2%80%931916))

k biskupskej stolice, ale i kde je narodený a kam ho postavila Božia prozreteľnosť. Na biskupskú stolicu bol inštalovaný 7.januára 1838. Stal sa aj bánom Chorvátska. Keď pápež bl. Pius IX. (1846 – 1878) povýšil v roku 1852 záhrebské biskupstvo na arcibiskupstvo bulou *Ubi primum placuit*, vyňal ho z právomoci arcibiskupa - metropolitu v Kaloči v Maďarsku a cirkevne ju osamostatnil a podriadil novému arcibiskupstvu šesť chorvátskych a slavonských diecéz vyčlenených aj z ostrihomského arcibiskupstva, čím sa záhrebské arcibiskupstvo stalo metropolitným sídlom. Haulik sa stal prvým záhrebským arcibiskupom, inštalovaný bol 8.mája1853. Napokon ho pápež bl. Pius IX. menoval ho 16.júna 1856 povýšil do hodnosti kardinála - presbytera, a tak sa Haulik stal aj prvým chorvátskym kardinálom. Kardinálsky biret mu bol predaný vo Viedni 23.júla 1856 a sám pápež mu odovzdal kardinálsky prsteň a klobúk 19.marca1857 v Ríme.¹⁹ Pričom si prebral aj svoj titulárny kostol sv. Quirica a Giulitty.²⁰

V roku 1840 bol položený základ pre národné chorvátske divadlo, na ktoré on prvý dal 1.000 zlatých.²¹ Založil *Gospodarskog društva*, prvé chorvátske katolícke noviny *Katolički list zagrebački* (1848), knižnicu s čítárňou dobrých kníh (1858), *Spolok sv. Jeronima* na vydávanie kníh (1867); dokončil park *Maksimír* na ploche 316 ha, ktorý v jeho časoch a jemu na slávu niektorí nazvali *Jurjaves*, no tento názov sa neujal; 6.septembra 1845 uviedol do Záhrebu milosrdné sestry sv. Vincenta de Paul a 25.septembra 1858 zase jezuitov.

Bol obrancom Chorvátov, a chorvátskeho jazyka, školstva,. Zomrel 11.mája 1869 o 7.45 hod. Pochovaný je v krypte katedrálneho kostola v Záhrebe.²²

Zostali po ňom homílie, pastierske listy a *Acta curiae*, zbrané spisy a publikácia dr. Velimira Deželiča, ktoré čakajú na preskúmanie.²³ Ale i ulica v Záhrebe, busta v katedrále pri oltári sv. Ladislava ako i reliéf v zozname záhrebských biskupov a arcibiskupov vo svätyni, či jeho hrob v kryptách katedrály; ale i galéria vo Švajčiarskom dome v parku *Maksimír*, ako i nápis na pyramíde či kaplnka sv. Juraja, ktorú osobne požehnal; v roku 1999 Chorvátska pošta vydala 28.januára 1999 poštovú známku v nominálnej hodnote 5 kuna v spoločnej edícii so Slovenskou poštou – známka nesie podobizeň kardinála Haulika a rodný dom v Trnave v nominálnej hodnote 4 Sk; v parku *Maksimír*, má arcibiskup Juraj kardinál Haulik od 15.mája 2014 aj pamätnú tabuľu a to našou spoločnou zásluhou.

Na Slovensku nám ho pripomína rodný dom na Námestí sv. Mikuláša v Trnave, kde v roku 1929 umiestnil chorvátsky spolok *sv. Jeronima* za osobnej účasti autora publikácie o Haulikovi – dr. Velimira Deželiča pamätnú tabuľu; busta s pamätnou tabuľou je aj na nádvorí *Spolku sv. Vojtecha* v Trnave od roku 1999 – z toho istého roku bola uvedená i vyššie spomínaná spoločná chorvátsko – slovenská edícia známky na 130.výročie smrti kardinála

¹⁹ Porov. DEŽELIČ, V.: *Kardinal Haulik nadbiskup zagrebački 1788 – 1869*, s.5 - 163. Zagreb: Glas Koncila, 2009, 304 s. ISBN 978 – 953 – 241 – 197 – 3.

²⁰ [http://it.wikipedia.org/wiki/Santi_Quirico_e_Giulitta_\(titolo_cardinalizio\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Santi_Quirico_e_Giulitta_(titolo_cardinalizio))

²¹ Porov. PODĎUMBIERSKY, J. G. a spolupracovníci: *Spomínajme otcov a osvecovateľov národa. Životopisy slovenských národných dejateľov, účinkujúcich v úradoch politickej správy*, sväzok I, s. 140 - 145. Bratislava: nákladom vlastným, tlač Unia, 1936, 238 s.

²² Porov. DEŽELIČ, V.: *Kardinal Haulik nadbiskup zagrebački 1788 – 1869*, s. 163 - 230. Zagreb: Glas Koncila, 2009, 304 s. ISBN 978 – 953 – 241 – 197 – 3.

²³ Porov. PODĎUMBIERSKY, J. G. a spolupracovníci: *Spomínajme otcov a osvecovateľov národa. Životopisy slovenských národných dejateľov, účinkujúcich v úradoch politickej správy*, sväzok I, s. 140 - 145. Bratislava: nákladom vlastným, tlač Unia, 1936, 238 s.

Haulika; Trnavčanom pripomína ich rodáka aj ulica, či *Haulikov inštitút*²⁴ od roku 2013, ktorý od roku 2014 udeľuje aj svoje ocenenie - *Cenu arcibiskupa Juraja kardinála Haulika*.

1.2. Profesor a kanonik PhDr. Štefan Moyses

Narodil sa 24.októbra 1797 vo Veselom pri Piešťanoch v Trnavskom kraji a zomrel 5.júla 1869 v letnom sídle banskobystrických biskupov vo vtedajšom Svätom Kríži, dnes je to Žiar nad Hronom. V roku 2014 si rovnako ako u kardinála Haulika pripomínáme 145.výročie jeho smrti, ale i 150.výročie preloženia spomienky sv. Cyrila a Metoda z 15.marca na 5.júla pre banskobystrickú diecézu.

Do gymnázia chodil v Trnave, kde absolvoval i filozofiu, teológiu v Pešti. Osvojil si gréčtinu, chorvátčinu, latinčinu, nemčinu, maďarčinu a francúzštinu. Nakoľko nemal kanonický vek jeden rok vyučoval v gymnaziálnych predmetoch dvoch synov Alexandra Liphaya v Sečiankach vo vtedajšom Honte.

V januári 1821 bol za kňaza vysvätený a ihneď poslaný slúžiť cirkvi ako *kaplán*: Svätý Ondrej pri Pešti (Szent Endre), Bzovík (Bozók), Tesáre (Thazsár), Tölgyes (teraz dedina v Maďarsku) a od 1. júna 1828 do konca októbra 1829 ako slovenský kaplán v chráme sv. Jozefa v Pešti, pre ktorý zostavil jednotný katolícky spevník, aby zjednotil slovenský spev v tomto chráme. V roku 1829 získal na univerzite v Pešti doktorát z filozofie.

Lebo na mládeži stojí svet – hovorí chorvátske porekadlo. Rád ho citoval PhDr. Štefan Moyses, ktorý následne celé dve desaťročia prežil v chorvátskom Záhrebe s trnavským rodákom a svojim biskupom Jurajom Haulikom (1788 – 1869) – a to presne dvadsaťjedna rokov.²⁵ Tu sa stal od 1.januára 1830 do 18.októbra 1847 profesorom Kráľovskej akadémie, kde vyučoval filozofiu a gréčtinu. Okrem toho bol v rokoch 1837 – 1843 štátnym cenzorom a revízorom; 31.mája 1844 bol *excardinovaný* z Ostrihomskej arcidiecézy a stal sa *incardináciou* kňazom Záhrebskej diecézy podliehajúceho pod vtedajšiu právomoc záhrebského biskupa Juraja Haulika. Kráľ ho v roku 1847 menoval za záhrebského kanonika. Inštalovaný bol 19.októbra 1847 a hneď ho ako zástupcu kapituly a Chorvátov vyslali na krajinský snem do Bratislavy (1847 – 1848). Po návrate domov sa stal rektorom Kňazského seminára v Záhrebe, profesorom gréčtiny, biblickej archeológie, úvodu do biblíka, apologetiky a exegetiky na Vysokej škole bohosloveckej v Záhrebe (1848). Okrem toho bol aj predsedom Komisie na posúdenie divadelných hier v Chorvátskom národnom divadle a povereníkom Povereníctva kultu a osvety v Banátskej rade (1848), delegátom bána na rokovaní s viedenskou vládou (1849), kde vymohol povýšenie záhrebského biskupstva na arcibiskupstvo. Ale i členom mnohých školských komisií; assesorom záhrebského, varaždínskeho a križevackého diecézneho súdu; funkcionárom záhrebského hudobného ústavu v akademickom roku 1838/1839; zastupoval prefekta gréckokatolíckeho seminára v akademickom roku 1838/1839. Po založení chorvátskych katolíckych novín: *Katolički list zagrebački* bol jeho prvým redaktorom v rokoch 1848 – 1850. Do chorvátčiny preložil *Hej Slováci – Oj, Hrvati, jošte živi*; Tylovu pieseň *Kde domov můj – Gdje stanak moj?* Zo

²⁴ Porov. ZEMKO, P. – BAZALA, R.: *Divadelno – spevácky súbor Jána Palárika zachováva cyrilometodský odkaz*, s. 129 – 151. In: MIKUŠ, T.: *1.150 výročie príchodu vierozvestcov Cyrila a Metoda. Zborník z programovej konferencie 30.5.2012*. Trnava: Úrad TTSK, 2012, 2.vydanie, 217 s. ISBN 978 – 80 – 971062 – 4 – 9.

²⁵ Porov. PODĎUMBIERSKY, J. G. a spolupracovníci: *Spomínajme otcov a osvecovateľov národa. Životopisy slovenských národných dejateľov, účinkujúcich v úradoch politickej správy*, sväzok I, s. 183 – 224. Bratislava: nákladom vlastným, tlač Unia, 1936, 238 s.

záhrebskej éry po ňom zostali: *Oratio funebris*, Zagrab, 26.XI.1833 a *Sermo funebris...* Ladislao Susich, Zagrab 1835.²⁶

30.augusta 1850 ho panovník František I. vymenoval za banskobystrického biskupa, pričom 13.septembra zložil prisahu do rúk apoštolského nuncia vo Viedni, 19.septembra 1850 do rúk panovníka, ale ešte dokončil svoje úlohy v Záhrebe a opustil ho 15.marca 1851. 25.marca 1851 ho vymenoval pápež bl. Pius IX. a ostrihomský arcibiskup a prímas Ján kardinál Scitovský (1785 – 1866) ho vysvätil za biskupa. Inštalovaný bol 23.júla 1851 vo farskom kostole Nanebovzatej Panny Márie v Banskej Bystrici, no celý čas rezidoval vo Svätom Kríži nad Hronom – lebo biskupská rezidencia bola neobývateľná; zomrel v Svätom Kríži nad Hronom a v krypte Farského kostola Povýšenia sv. kríža bol aj 8.júla 1869 pochovaný.

1.januára 1852 prevzal Moyses po Palárikovi vydávanie časopisu Cyrill a Method, ktorý už potom vychádzal v Banskej Bystrici.²⁷ Redaktorstvom poveril Michala Chrásteka. Časopis pod kuratelou biskupa vychádzal do konca decembra 1856.Podarilo sa mu oživiť cyrilometodskú tradíciu, najskôr len v Banskej Bystrici – od roku 1853 tu zaviedol každoročné oslavy v nedeľu po 14.marci. V roku 1859 sa už konali aj v susednej Radvani. 14.februára 1863 vydal osobitný pastiersky list k oslavám sv. Cyrila a Metoda so zameraním na Štvrtú pôstnu nedeľu - *Laetare* - 15.marca. 4.júna 1863 banskobystrickej mládeži požehnal a daroval cyrilometodskú zástavu. A požiadal rímsku kongregáciu o preloženie spomienky sv. Cyrila a Metoda v banskobystrickom biskupstve na 5.júla, čo sa aj stalo 2.júna 1864, teda pred 150.rokmi – ako sviatok I.triedy bez oktávy. Pápež Lev XIII. encyklikou *Grande munus* ustanovil sviatok sv. Cyrila a Metoda ako *festum duplex primae classis absque octava* pre celú cirkev. A je viac ako symbolické, že biskup Moyses zomrel práve v deň sv. Cyrila a Metoda, 5.júla 1869.

V auguste 1863 biskup Moyses stál pri zrode Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine a stal sa jej prvým predsedom. Matica vznikla v roku milénia – 1.000 výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu.²⁸

1.3. Dramatik a kňaz Ján Palárik²⁹

Moses sa celou svojou osobnosťou zasadil o založenie *Matice slovenskej* ako i obnovenie slovenského ducha na banskobystrickom podgymnáziu. Spolupracovníkom na matičnom i školskom poli mu bol aj rímskokatolícky kňaz Ján Palárik (1822 – 1870), neskorší majcichovský farár v okrese Trnava, známy slovenský dramatik. Moyses sa zjavil „*všetkým ako Ján Krstiteľ, ako predchodca a zvestovateľ konečnej, už blízkej spásy. Všetko na ňom jasalo mocným apoštolstvom*“³⁰ - napísal o ňom Svetozár Hurban Vajanský (1847 – 1916) a pokračuje: „*Bez predchodcu chytil sa do práce, veľkým a mocným pred oči postaviť tri*

²⁶ Porov. PODĎUMBIERSKY, J. G. a spolupracovníci: *Spomínajme otcov a osvecovateľov národa. Životopisy slovenských národných dejateľov, účinkujúcich v úradoch politickej správy*, sväzok I, s. 183 - 224. Bratislava: nákladom vlastným, tlač Unia, 1936, 238 s.

²⁷ Porov. *Život za život. K 100.výročíu smrti Janka Palárika*. Bratislava: Osvetový ústav, 1970, 81 s.

²⁸ Porov. KLIMAN, A.: *Náš nezabudnuteľný dr. Štefan Moyses 1797 – 1869*. Banská Bystrica: Pre biskupský úrad Banská Bystrica vydal Spolok sv. Vojtecha Trnava v Cirkevnon nakladateľstve Bratislava, 1969, 85 s.

²⁹ Porov. ZEMKO, P. – BAZALA, R.: *Štefan Moyses a Ján Palárik – regionálne v národnom a národné v európskom*, s. 54 - 74. In: MIKUŠ, T.: *Kultúra a regionálna identita. Zborník z konferencie 23.5.2012*. Trnava: Úrad TTSK, 2012, 299 s. ISBN 978 – 80 – 971062 – 2 – 5.

³⁰ VAJANSKÝ, S. H.: *Život Štefana Moysesu*, s. 5 - 13. In: *Sobrané diela Svetozára Hurbana Vajanského*, sv. XV. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, 1936, 195 s.

miliony slovenského národa: Ajhľa, tu jestvuje národ, o ktorý dosiaľ nestaral sa nikto, ale vy musíte sa starať, ak nechcete hrešiť proti Bohu a ľuďom! Opravdivý Mojžiš, šiel viesť národ svoj z poroby.“³¹ Moyses nabádal Palárika po jeho trojtýždňovej *afére*, od 12. januára do 1. februára 1851,³² s ostrihomským arcibiskupom Jánom kardinálom Scitovským *k miernosti*. No Palárik sa nechcel vzdať ani svojich názorov ba ani svojich priateľov.³³ Ale napokon sa pre nedostatok financií musel vzdať svojho časopisu *Cyrell a Method*, v ktorom sa venoval pod rúškom cyrilometodskej problematike slovanskej vzájomnosti, upevňovaniu slovenského národného povedomia – o čom napísal v roku 1862 pre časopis *Sokol* literárno – politickú úvahu *O slovanskej vzájomnosti*. Celá úvaha vyšla až v roku 1864 vo Viktorínovom almanachu *Lipa* a vzbudila veľkú pozornosť v českých a juhoslovanských časopisoch. Palárik načrtol slovanskú politiku vychádzajúc z pojmu slovanskej vzájomnosti a zastával zásadu národných federácií slovanských národov a štátov.³⁴

Okrem literárno – politických úvah sa na *Balkán* Palárik dostal aj skrze svoje divadelné hry:

- Kosta Ruvarac preložil do srbštiny v roku 1870 veselohru *Incognito*, ktorá sa pravidelne objavovala v repertoári srbských divadiel.³⁵ No Dr. Oton Berkopec tvrdí, že Kosta Ruvarac ju preložil už v roku 1866 a nie ako uvádza Palárik vo svojej autobiografii v roku 1870. A Berkopec pokračuje vo svojom myšlienkovom prúde, že prvý raz ju dávali už 23. júna 1861 v Budíne a potom v rokoch 1862 – 1867 14 ráz za sebou, ako stály repertoár srbských divadiel.³⁶
- Skender Vapkovič preložil v Karlovcí v roku 1861 jeho veselohru *Drotár*,³⁷ ktorá bola v Národnom divadle v Záhrebe prvý raz uvedená 4. októbra 1863 v *Roku milénia* – 1.000 výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu na meniny cisára Františka Jozefa; podľa Palárikovej autobiografie patrí hra k stálemu repertoáru.³⁸ Andrej Mráz zasa pochybuje o uvádzaní *Drotára* na chorvátskych javiskách, no možno predpokladať, že aspoň na ochotníckych scénach preloženú hru uvádzali.³⁹

³¹ VAJANSKÝ, S. H.: *Život Štefana Moysesu*, s. 5 - 13. In: *Sobrané diela Svetozára Hurbana Vajanského*, sv. XV. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, 1936, 195 s.

³² Porov. VAVROVIČ, J.: *Duchovné cvičenia Jána Palárika*, s. 11 – 88. Martin: Osveta, 2. vydanie, 1990, 117 s. ISBN 80 – 217 – 0228 – 1.

³³ Porov. *Život za život. K 100. výročiu smrti Janka Palárika*. Bratislava: Osvetový ústav, 1970, 81 s.

³⁴ Porov. *Autobiografia Jána Palárika*. In: VAVROVIČ, J.: *Duchovné cvičenia Jána Palárika*, s. 91 – 109. Martin: Osveta, 2. vydanie, 1990, 117 s. ISBN 80 – 217 – 0228 – 1.

³⁵ Porov. *Incognito*. Preveo Kosta Ruvarac. Novi Sad 1870.

³⁶ Porov. *Ján Palárik. Veselohry a divadelné prejavy, zväzok I*, s. 365 - 367. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1955, 379 s.

³⁷ Porov. *Drotar. Vesela igra u tri čina*. Sastavio slovački J. Beskydov. Pohrvatio Skender Vahkovič. Karlovec 1861.

³⁸ Porov. *Autobiografia Jána Palárika*. In: VAVROVIČ, J.: *Duchovné cvičenia Jána Palárika*, s. 91 – 109. Martin: Osveta, 2. vydanie, 1990, 117 s. ISBN 80 – 217 – 0228 – 1.

³⁹ Porov. *Ján Palárik. Veselohry a divadelné prejavy, zväzok I*, s. 365 - 367. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1955, 379 s.

2. Podporovatelia cyrilometodskej tradície ⁴⁰

2.1. Apoštolské breve bl.Pia IX. z 5.decembra 1862

Pápež bl. Pius IX. sa rozhodol osláviť tisícročné cyrilometodské jubileum v Ríme s tým, že okrem iného reaguje aj na žiadosť olomouckého arcibiskupa Bedřicha Fürstenberga (1813 – 1892) ako i brnenského biskupa Antonína Arnošta Schaaffgotsche (1804 – 1870) a potešil sa oslave *jubilea* na Morave k čomu zároveň stanovil pre obe moravské diecézy aj podmienky k získaniu úplných odpustkov. ⁴¹ Vykonávateľom pápežovej vôle v Ríme bol Konštantín kardinál Patrizi (1798 – 1876), ktorý k tomu napísal aj svoj list datovaný 28.decembra 1863. Na základe neho sa rímska fáza jubilea oslavovala v kolegiálnom ilýrskom chráme sv. Hieronyma – S. Girolamo degli Schiavoni – na ulici Via Ripetta, kde už pápeža Sixta IV. (1414 – 1484) postavili Slavónci, ktorí utiekli pred Turkami kostol. Pápež Sixtus V. (1521 – 1590) tam zriadil kolegiálnu kapitolu, ktorej členovia pochádzajú z Chorvátska, Slavónska a Bulharska. Pre pútnikov tam bol zriadený dom. V tomto kostole sú obrazy sv. Cyrila a Metoda a pod nimi latinský nápis: „*Cyriľovi a Metodovi, arcibiskupom, spásonosným patrónom; nebeským, ktorých dobrodením všetky slovanské národy, staré povery zavrhnúvšie kresťanskú múdrosť poznali a v umení ľudskom i božskom sú vzdelané. Illyri v Ríme prebývajúci roka tisícého od šťastného príchodu oboch zo Solúna do panonie vzdávajú slávne vďaky.*“ Na pamiatku *jubilea* bolo v pútnickom dome zriadené cyrilometodské kolégium pre 16 – 20 chovancov na štúdium práva, dogmatiky a liturgiky. Po jednom kňazovi na štúdiá môžu poslať z arcidiecézy Záhreb a z biskupstva diakovského, seňského, križevackého, zaderského a dubrovnického. Tiež tam z príležitosti cyrilometodského *milénia* vznikol Zbor sv. Hieronyma. ⁴²

Kardinál Patrizi žiada, aby 1.januára 1863 bola vystavená Najsv. Sviatosť Oltárna a potom každú nedeľu po spievaní sv. omši, pričom sa majú pridať spievané litánie ku Všetkým svätým a po mene sv. Mikuláša sa majú pridať mená sv. Cyrila a Metoda. Podstatou slávenia má byť vlastný sviatok sv. Cyrila a Metoda s oktávou. ⁴³

2.2. Moravskí, českí, poľskí, slovenskí a slovinskí biskupi

Jubilejný rok *milénia* – 1.000 výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu k našim slovanským predkom jednak žiadali Rím o preloženie sviatku sv. Cyrila a Metoda z 9.marca na 5.júla od roku 1863, ale i pripravili program pre svojich veriacich uverejnených v pastierskych listoch:

- olomoucký arcibiskup Bedřich Fürstenberg, v deň sv. Tomáša 1862; ⁴⁴

⁴⁰ Porov. MEDVECKÝ, K. A.: *Cirkevné pomery katolíckych Slovákov v niekdajšom Uhorsku*. Ružomberok: nákladom vlastným tlačené v Knihtlačiarňi Jána Páříčku, 1920, 199 s.

Porov. KOLÍSEK, A.: *Cyrillo – methodějství u Čechů a Slováků do roku 1931*. Brno: nákladem vlastním tiskl E. Dobrovolný v Kroměříži, 1935, 234 s.

Porov. BAGIN, A.: *Dedičstvo otcov. K 1.100 výročiu smrti sv. Cyrila a 100.výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha. Zborník štúdií*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha v CN Bratislava, 193 s.

⁴¹ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 4, v Skalici, v nedeľu, dňa 1.febr.1863, s. 25 - 26.

⁴² Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 6, v Skalici, v útorok, dňa 17.febr.1863, s. 41 - 44.

⁴³ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 6, v Skalici, v útorok, dňa 17.febr.1863, s. 41 - 44.

⁴⁴ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 4, v Skalici, v nedeľu, dňa 1.febr.1863, s. 26 - 27.

- brnenský biskup Antonín Arnošt Schaaffgotsche, 22. decembra 1862;⁴⁵
- českí biskupi:
Bedřich kardinál Schwarzenberg (1809 – 1885), arcibiskup pražský
Karol Boromejský Hani z Kirchtreu, (1782 – 1874) biskup královohradecký
Augustín Bartolomej Hille (1786 – 1865), biskup litoměřický
Ján Valerián Jirsík (1798 – 1883), biskup českobudějovický, 2. februára 1863;⁴⁶
- hnezdenský a poznaňský arcibiskup Leon Przyłuski (1789 – 1865), prímas Poľska, na Najsv. Trojicu 1863;⁴⁷
- slovenskí biskupi:
Štefan Moyses (1797 – 1869), banskobystrický biskup, 14. februára 1863⁴⁸
Ladislav Zábojský (1793 – 1870), spišský biskup, 18. júna 1863;⁴⁹
- Slovinci chcú sláviť cyrilometodské jubileum so spomienkou na mariborského biskupa bl. Antona Martina Slomšeka (1800 – 1862) od 26. septembra do 4. októbra 1863,⁵⁰ ktorý v roku 1851 založil Spolok sv. Cyrila a Metoda. 19. septembra 1999 ho sv. Ján Pavol II. (1920 - 2005) vyhlásil v Maribore za blahoslaveného;⁵¹

Biskup Moyses začal s oslavami na Slovensku⁵² vo veľmi vysokom cirkevnom i národnom štýle, pričom k oslavám tiež pridal žiadosť k pápežovi o preloženie liturgickej spomienky sv. Cyrila a Metoda z 9. marca na 5. júla. Čo Rím pre banskobystrickú diecézu potvrdil 2. júna 1864.⁵³ K jeho žiadosti sa na Slovensku pridal aktívne spišský biskup Ladislav Zábojský a pasívne i nitriansky biskup Augustín Roškoványi (1807 - 1892).⁵⁴

Okrem toho sa Moyses stal prvým predsedom novozaloženej Matice slovenskej, ktorá vznikla práve v roku *milénia* – v auguste 1863.⁵⁵

K moravským biskupom o preloženie sviatku sv. Cyrila a Metoda z 9. marca na 5. júla dal 21. januára 1863 súhlas cisár.⁵⁶ No pridali sa aj Slovinci⁵⁷

⁴⁵ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 5, v Skalici, v pondelok, dňa 9. febr. 1863, s. 33 - 35.

⁴⁶ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 8, v Skalici, v štvrtok, dňa 5. marc. 1863, s. 58 - 61.

⁴⁷ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 44, v Skalici, v piatok, dňa 18. decembra 1863, s. 355 - 359.

⁴⁸ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 9, v Skalici, v piatok, dňa 13. marca 1863, s. 65 - 66.

⁴⁹ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 23, v Skalici, v piatok, dňa 3. júlia 1863, s. 177 - 182.

⁵⁰ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 4, v Skalici, v nedeľu, dňa 1. febr. 1863, s. 29.

⁵¹ Porov. <http://am.slomsek.net/>

⁵² Porov. ZEMKO, P. – BAZALA, R.: *Divadelno – spevácky súbor Jána Palárika zachováva cyrilometodský odkaz*. In: MIKUŠ, T.: *1150. Výročie príchodu vierozvestcov Cyrila a Metoda 30.5.2012. Zborník z programovej konferencie venovanej 1150. výročiu príchodu vierozvestcov Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu*. Trnava: Úrad TTSK, 2. vydanie, 2012, 217 s.

⁵³ Porov. PODĎUMBIERSKY, J. G. a spolupracovníci: *Spomínajme otcov a osvecovateľov národa. Životopisy slovenských národných dejateľov, účinkujúcich v úradoch politickej správy*, sväzok I, s. 183 - 227. Bratislava: nákladom vlastným, tlač Unia, 1936, 238 s.

⁵⁴ Porov. ZEMKO, P. – BAZALA, R.: *Štefan Moyses a Ján Palárik – regionálne v národnom a národné v európskom*, s. 54 - 74. In: MIKUŠ, T.: *Kultúra a regionálna identita. Zborník z konferencie 23.5.2012*. Trnava: Úrad TTSK, 2012, 299 s. ISBN 978 – 80 – 971062 – 2 – 5.

⁵⁵ Porov. KLIMAN, A.: *Náš nezabudnuteľný dr. Štefan Moyses 1797 – 1869*, s. 66 – 76. Banská Bystrica: Pre biskupský úrad Banská Bystrica vydal Spolok sv. Vojtecha Trnava v Cirkevnon nakladateľstve Bratislava, 1969, 85 s.

Milénium sú povinní sláviť Chorváti, Česi, Moravania, Slováci a Slovinci, tvrdí Davorin Terstenjak, lebo sv. Metod hlásal Božie slovo aj v Korutánsku a v Štajersku, ktoré prináležalo k jeho biskupstvu.⁵⁸ Ján Palárik zorganizoval 15.marca 1863⁵⁹ – na štvrtú pôstnu nedeľu – ako majcichovský administrátor farnosti oslavy sv. Cyrila a Metoda.⁶⁰ Ján Palárik inštalovaný – uvedený do úradu riadneho farára 19.mája 1863. Inštalácia sa konala v národnom *cyrilometodskom duchu* za účasti mnohých národovcov.⁶¹

3. Haulikov pastiersky program na jubilejný miléniový rok

Kardinál Haulik si v roku 1863 pripomínal svoje strieborné – 25.výročie vysviacky za biskupa a to v súčinnosti s cyrilometodskými oslavami milénia. 20.februára 1863 sa konalo prípravné zasadnutie *Družstva pre dejepis a starožitnosti Juhoslovanov* pod vedením J. Kukuljeviča - Sackinského kvôli oslavám v Záhrebe. Aj kardinál Haulik ich stanovil na 5.júla. A žiadal zostaviť komisiu z odborníkov zo všetkých literárnych, zábavných spolkov. Ako i pripraviť slovanský spev ale i spev epištoly a evanjelia v slovanskom jazyku.⁶² Podnet k vyhláseniu osláv v Záhrebe a v celom Chorvátsku dal jednak pápež bl. Pius IX., ale i biskup Josip Juraj Strossmayer (1815 – 1905).

3.1. Podnet biskupa Josipa Juraja Štrosmayera

Ako dakovský biskup predložil Josip Juraj Strossmayer 17.októbra 1862 Jurajovi kardinálovi Haulikovi a ostatným biskupom v Chorvátsku, aby počnúc rokom 1863 bola pamiatka sv. Cyrila a Metoda bola povýšená na „*ritu duplici I. Classis cum Octava*.“ S čím kardinál aj biskupi súhlasili a priklonili sa tak k návrhu moravských a českých biskupov, aby to tak bolo po schválení Rímom každý rok 5.júla. 30.januára 1863 poslali v tomto duchu žiadosť do Ríma s odporúčaním c.k.vyslancovi cirkevných záležitostí rakúskej ríše v Ríme, aby povolenie čím skôr bolo vybavené. No rakúsky jednatel' barón Ottenfels 11.februára 1863 oznámil, že bude potrebné doložiť súhlas c.kr. vlády. V tejto veci sa hneď 20.februára 1863 kardinál Haulik obrátil na vysokú námesnú radu, ktorá žiadosť postúpila kr.dvorskej kancelárii. Odtiaľ konzultovali kardinála, že či ide o požiadavku *festum pro choro*. Kardinál odpovedal, že ide len o povýšenie a preloženie, ale ak to kancelária chápe aj ako žiadosť na zasvätený sviatok v celom Chorvátsku, tak myslím si, odpovedal kardinál, že ani ostatní biskupi nič nebudú mať proti.⁶³

⁵⁶ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 10, v Skalici, v sobotu, dňa 21.marc.1863, s. 77 - 80.

⁵⁷ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 10, v Skalici, v sobotu, dňa 21.marc.1863, s. 76 - 77.

⁵⁸ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 7, v Skalici, vo stredu, dňa 25.febr.1863, s. 52 - 56.

⁵⁹ Porov. TURZONOVÁ, B. – ZEMKO, P. – MARKO, D. – MEŠŤÁNKOVÁ, M. – ĎURIŠOVÁ, D.: *Miléniové oslavy príchodu sv. Cyrila a Metoda v roku 1863 v paralele osláv 1. 150 výročia v Roku sv. Cyrila a Metoda na Slovensku 2012 – 2013 so špecifickým zameraním na TTSK*. In: MIKUŠ, T.: *Historický a kultúrny odkaz cyrilometodskej misie*.

⁶⁰ Porov. PALÁRIK, J.: *Z Majcichova*. In: *Cyrill a Method. Katolícke noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 11, v nedeľu, 29.marc.1863, s. 87 - 88.

⁶¹ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 22, v Skalici, vo štvrtok, dňa 25.juníal863, s. 172 - 174.

⁶² Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 17, v Skalici, v sobotu, dňa 16.mája1863, s. 133 - 136.

⁶³ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 19, v Skalici, s. 147 - 148.

3.2. Haulikov pastiersky list

19.mája 1863 publikoval Juraj kardinál Haulik pastiersky list, v ktorom píše, že je tomu tisíc rokov, čo boli sv. Cyril a Metod poslaní apoštolskou stolicou hlásať evanjelium Moravanom, ale i druhým kmeňom „*slovanského jazyka, medzi ktorých i našich predkov počítujeme*“ a preto sa právom nazývajú apoštolmi Slovanov. Preto, aby čo najlepšie oslávili výročie moravskí biskupi, tak sa obrátili na pápeža, ktorý s ich návrhom súhlasil a ešte im 5.decembra 1862 udelil úplné odpustky. Kardinál Haulik konštatuje vo svojom liste, že preto dal toto apoštolské breve kňazom 26.februára vytlačiť, lebo tieto odpustky sa týkajú aj veriacich **chorvátsko – slovenského** územia s výnimkou toho, čo sa týka len velehradského chrámu na Morave. Tu sa Haulik priznáva k svojim slovenským koreňom. Haulik ďalej dôvodí, že pápež Hadrián II. po smrti sv. Cyrila ustanovil sv. Metoda za metropolitu Panónie so sídlom v Srijeme (Syrmiu), „*teda v oboru hraníc otčinu našu zovierajúcich.*“

Potom kardinál Haulik vysvetľuje, prečo aj chorvátski a slavonski biskupi žiadali preložiť sviatok sv. Cyrila a Metoda z 11.marca (inde to bolo 9.marca alebo možno sa tu stala tlačová chyba) na 6.apríla, deň smrti sv. Metoda. No nakoľko je to v roku 1863 Veľkonočný pondelok alebo v iných rokoch to padá na Veľký týždeň, preto biskupi súhlasili s návrhom na 5.júla. Lebo Svätý Otec 5.decembra 1862 dovolil Moravanom oslávť sv. Cyrila a Metoda 5.júla 1863 s čítaniami cez oktávu a v deň oktávy, s oktaviarom z rímskeho breviára.

Potom nasledujú usmernenia pre záhrebskú arcidiecézu:

- A) V nedeľu pred 5.júlom nech sa vo všetkých kostoloch poučí ľud o slávnosti a napomenie sa, aby čo najpobožnejšie oslávil daný sviatok. Preto sa odporúča aj sv. spoveď a prijatie Najsv. Sv. Oltárnej počas celej oktávy. Ako i modlitba za jednotu biskupov, vykorenenie bludov a povýšenie Cirkvi. Tiež sa odporúča obetovať úplné odpustky aj za zomrelých;
- B) Kardinál dovoľuje určeným spovedníkom rozhrešiť hriechy, ktoré sú rezervované Apoštolskej stolici alebo ordinárovi;
- C) 4.júla zvoniť v katedrále, farských a zborových chrámoch na veľkom zvone štvrtú hodinu, aby sa veriaci pripravili na slávnosť
- D) 5.júla sláviť v kostoloch spievanú sv. omšu s primeranou *kázňou* so zameraním na neoceniteľné dobrodenia, ktoré ľudstvo získalo neúnavnou horlivosťou sv. Cyrila a Metoda, ktorí slovanský národ priviedli k viere. Kardinál výslovne varuje, aby nešlo o zdôrazňovanie témy národnosti ale o posilnenie viery a v prospech rýdzosti mravov
- E) Na slávnosť popoludní sa majú ešte konať *Litánie ku Všetkým svätým* a pred svätými pannami vložiť mená sv. Cyrila a Metoda. Na záver má byť Eucharistické požehnanie a v materinskej reči pieseň: Svätý, svätý.

Kardinál svojou autoritou v prvom rade reagoval na pápežovu výzvu uvedomujúc si, že ako arcibiskup a metropolita nemôže stáť bokom, o to viac, že mal slovanské korene; čo malo vo vtedajšej dobe mimoriadny význam v umocnení jednoty celého slovanského sveta: Bol povolaný a on si svoju úlohu splnil, nesklamal. Nejde mu o rozduchovanie nacionalistických vášní ale o pravé a skutočné cirkevné prežívanie svätcov Katolíckej cirkvi liturgickou formou.⁶⁴

⁶⁴ Porov. *Cyrril a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 25, v Skalici, v nedeľu, dňa 19.julia 1863, s. 193 - 194.

Časopis *Cyrill a Method* z roku 1863 mapuje, ako napokon prebehli oslavy milénia za účasti Juraja kardinála Haulika, chorvátskeho bána, občianskych a vojenských hodnostárov, školská mládež, cechy a s radostnými hymnami zbožného ľudu v divadle, kde bol koncert, ale i v katedrále, kde bola sv. omša. Tiež i v parku Jurjaves, ktorý bol javiskom všeobecnej národnej a ľudskej slávnosti. Na zelenej tráve sa veselili, tancovali, člkovali a jedli zdarma podané jedlo do neskorej noci, pričom hrala vojenská hudba. Aj kardinál ako i bán sa tam zúčastnili, pričom nič nebolo v neporiadku.⁶⁵ Podľa zastupiteľstva mesta Sisek kardinál nariadil bohoslužby 5.júla v slovanskom jazyku vo všetkých diecézach Chorvátska a Slavónska každý rok tak, ako to bolo 5.júla 1863 v Damácii. Žiadosť o to kardinál poslal i biskupovi v päťkostolskej a zaládskej župy v Uhorsku v slovanských okresoch päťkostolskej diecézy a na Medzimurí.⁶⁶

Záver

Veľkolepé to boli časy a preto s vdácnosťou: „*Národ náš postav*“ - vyzýva nás Svetozár Hurban Vajanský „*nerukodielny pomník v duši svojej, vyšší ako Kriváň, trvácnejší ako oceľ a bronz!*“ A pokračujúc s ním v jeho citáte ďalej parafrázujme: Nezapúdajme na prorokov svojich, aby naše oči videli spasenie! Tma a dusno sú okolo nás! Nech osvieti a osvieži nás spomienka na následníkov apoštolských učiteľov, sv. Cyrila a Metoda! „*Pomodli sa, národ,*“ – odporúča Vajanský, „*aby shliadol Hospodin s výšin na tvoje uniženie, a poslal ti vodcov a otcov!*“⁶⁷ Lebo ich obeta mala pre našu súčasnosť veľký význam – bol to náš dobrý a zdravý základ.

„*Neznám Chorváta, ktorýby nepotušil veľkoleposť onej idei, oživujúcej s tajnou mierou všetky temer haluzы veľikého kmenu slovanského.*“⁶⁸

⁶⁵ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 26, v Skalici, v pondelok, dňa 27.julia 1863, s. 207 - 208.

⁶⁶ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 25, v Skalici, v nedeľu, dňa 19.julia 1863, s. 197 - 200.

⁶⁷ VAJANSKÝ, S. H.: *Život Štefana Moysesova*, s. 5 - 13. In: *Sobrané diela Svetozára Hurbana Vajanského*, sv. XV. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, 1936, 195 s.

⁶⁸ Porov. *Cyrill a Method. Katolícke Noviny pre Cirkev a Dom*, roč. XIII, č. 25, v Skalici, v nedeľu, dňa 19.julia 1863, s. 197 - 200.

JÁN PAVOL II. A PANNA MÁRIA Z MARIE BISTRICE

Maria Bistrica, 6. októbra v Roku zasväteného života 2015

Milí ctitelia Panny Márie!

Nikto z nás čo sme tu istotne nepochybuje, že najväčším mariánskym ctiteľom našich čias bol sv. Ján Pavol II.

Podľa jeho svetlého vzoru by sme určite chceli zostať po celý svoj život mariánskymi ctiteľmi aj my.

Nech nás k tomu povzbudzuje príklad sv. Jána Pavla II., ktorý celý svoj život nosil sv. škapuliar, často navštevoval milostivú Jasnú Horu v Čenstochovej. Ako malé dieťa stratil svoju pozemskú matku, potom brata a veľmi rýchlo aj svojho otca. Celú rodinu mu nahradila Nebeská Matka, Panna Mária. Jej zveril nielen svoje kňazstvo, ale i svoju biskupskú službu v Krakove od roku 1958, ale i svoju službu v Petrovom úrade od roku 1978 až do svojej smrti, 2. apríla – na prvú fatimskú sobotu - 2005.⁶⁹ Tesne pred svojou smrťou poslal sv. Ján Pavol II. svoj posledný list na Jasnú Horu, kde je poľská národná svätyňa Czenstochowskej Panny Márie. V ňom naposledy zveril celú Cirkev i seba samého pod jej materinskú ochranu.⁷⁰ A Panna Mária svojho verného ctiteľa istotne predstavila svojmu Božskému Synovi v nebi, preto si pri pohrebných obradoch za Jána Pavla II. mohol dovoliť kardinál Ratzinger povedať: „*Môžeme si byť istí, že náš milovaný pápež stojí teraz pri okne domu Otca, pozerá sa na nás a žehná nám.*“⁷¹ Na čo veriaci spontánne prevolávali: „*Santo subito! Ihned' svätý!*“⁷² K tejto aklamácii nemohol konať nijako inak emeritný pápež Benedikt XVI., keď v deň Panny Márie Fatimskej, 13. mája 2005 na stretnutí s duchovenstvom rímskej diecézy v bazilike sv. Jána Lateránskeho oznámil o začatí kanonizačného procesu;⁷³ na spomienku sv. Jozefa robotníka, meno ktoré ako druhé nosil Ján Pavol II. – Karol Jozef Wojtyła, ho 1. mája 2011 vyhlásil za blahoslaveného a pápež František ho na Nedeľu Božieho milosrdenstva 27. apríla 2014 vyhlásil za svätého.

Za prvý mesiac po sprístupnení hrobu Jána Pavla II. vo vatikánskej bazilike sv. Petra prešlo okolo neho asi milión ľudí. V priebehu tohto mesiaca tam každodenne prichádzal aj arcibiskup neskôr kardinál Stanisław Dziwisz, ktorý mu bol štyridsať rokov najbližším spolupracovníkom. Na dav valiacich sa ľudí k hrobu sv. Jána Pavla II. hovorí: „*Čo ma na tom mieste zarazilo? Povedal: Ľudia tam neprichádzajú ako na hrob zosnulého. Správajú sa, akoby boli na audiencii. Pozdravujú ho kývnutím hlavy, gestom ruky. Ako keby chceli povedať: Ciao Papa!*“⁷⁴ sv. Ján Pavol II. bol aj tu v Marii Bistrici, aby 2. októbra 1998 blahorečil kardinála Alojza Stepinaca.

Bratia a sestry! Nasledujme sv. Jána Pavla II. a buďme ctiteľmi Panny Márie. Amen.

⁶⁹ Porov. JÁN PAVOL II.: *Vstaňte, pod'me!* SSV, Trnava: 2004, s. 38 – 42.

⁷⁰ Porov. *Posledný list Jána Pavla II.* In: servis-zah-bounces@rcc.sk Zahraničný servis – 7. 4. 2005.

⁷¹ MOSKWA, J.: *Pápež, ktorý zmenil svet*, Ikar, Bratislava: 2005, s. 15 – 21.

⁷² *Tamže*, s. 373 – 377.

⁷³ Porov. *Tamže*, s. 373 – 377.

⁷⁴ *Tamže*.

**POŽEHNANIE PAMÄTNEJ TABULE SLOVENSKÉMU TROJHVIEZDIU
V 19.STOROČÍ V ZÁHREBE: ARCIBISKUPOVI JURAJOVI KARDINÁLOVI
HAULIKOVI; PROFESOROVI, KANONIKOVI A NESKORŠIEMU
BANSKOBYSSTRICKÉMU BISKUPOVI ŠTEFANOVI MOYSESOVI
A JAZYKOVEDCOVI KAROLOVI BOHUSLAVOVI ŠULEKOVI AKO
I Z PRÍLEŽITOSTI POŽEHNANIA INSÍGNIÍ HAULIKOVHO INŠTITÚTU – O.C.H.**

Záhreb, Crkva sv. Vinka – 5. októbra v Roku zasväteného života 2015

Vaša excelencia, veľvyslanec SR v Chorvátsku; *sestre milosrdnice iz Provincije Bezgrješnog Začeca BDM* ; ostatní vzácni hostia; spolubratia v kňazskej službe: Bohumil, Peter, Martin a Róbert; Výbor a členovia Haulikovho inštitútu; pani starostka a starostovia z obcí Trstín, Dechtice a Kátlovce; bratia a sestry!

Stretávame sa tu s radosťou z láskavého dovolenia *charitných sestier sv. Vincenta*,

aby sme si pripomenuli slovenské trojhviezdie v 19.storočí v Záhrebe: arcibiskupa Juraja kardinála Haulika; profesora, kanonika a neskoršieho banskobysstrického biskupa Štefana Moysesa a jazykovedca Karola Bohuslava Šuleka.

A to v kostole sv. Vincenta, ktorý dal postaviť náš trnavský rodák a arcibiskup Juraj kardinál Haulik a zveril ho šiestim rehoľným sestrám, ktoré prišli v septembri v roku 1845, t.j. pred 170.rokmi, a pre ktoré dal postaviť kostol a kláštor, z čoho je dnes Provinciálny dom tejto rehole s dvestopäťdesiatimi sestrami, ktoré sem jurisdikčne spadajú - *Kuća Matica, Samostan sv. Vinka Zagreb*.⁷⁵ O čom svedčí erb kardinála a pamätná tabuľa na priečelí kostola ako i vyobrazenie na oltárnom obraze, kde je v strede hore sv. Vincent, sprava dole kardinál Haulik v liturgickom oblečení a prvé rehoľné sestry zľava dole. V refektári kláštora je Haulikov obraz a v kláštornom dvore je tiež pamätná Haulikova busta jeho poprsia s pektorálom a solideom.⁷⁶

Do Záhrebu povolal PhDr. Štefana Moysesa vtedy ešte len biskup Haulik, ktorý tu v roku 1830 prijal nomináciu za profesora filozofie, metafyziky, logiky, etiky a gréčtiny. Preto Moyses v januári 1831 začal vyučovať na vtedajšej Kráľovskej akadémii, kde je dnes na medziposchodí na schodoch umiestnená pamätná tabuľa - po sv. omši tam pôjdeme a položíme veniec. Moyses sa od prvopočiatku snažil prednášať v chorvátčine. Pôsobil aj ako cenzor, v rôznych spolkoch a časopisoch, kde bol redaktorom a vydavateľom, ale aj ako rektor seminára, politik a spoluzakladateľom Matice chorvátskej. Tieto funkcie vykonával až do roku 1847, kedy sa stal záhrebským sídelným kanonikom. 30.augusta 1850, t.j. pred 165.rokmi, ho rakúsko – uhorský cisár František Jozef I. nominoval za banskobysstrického diecézneho biskupa, čo potvrdil aj pápež bl. Pius IX., ktorý ho 25.marca 1851 vymenoval a ostrihomský arcibiskup Ján Scitovszký ho 25.mája 1851 v Ostrihome vysvätil za biskupa. Slávnostnou inštaláciou 23.júla 1851 vo Farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie v Banskej Bystrici sa ujal vedenia biskupstva, hoci sa nenastáhoval do Bystrice, ale býval v kaštieli v Svätom Kríži nad Hronom, dnešnom Žiari nad Hronom. Odtiaľ sa stal spoluzakladateľom a následne prvým predsedom Matice slovenskej v Martine. Tiež sa mimoriadne pričínal o miléniové cyrilometodské oslavy v roku 1863 a o liturgické prenesenie

⁷⁵ Porov. <http://www.milosrdnice-zagreb.hr/o-nama/clanovi-provincije/>

⁷⁶ Porov. DEŽELIČ, V.: *Kardinal Haulik. Nadbiskup zagrebački 1788 – 1869*. Zagreb: Glas koncila 2009, 304 s. ISBN 978 – 953 – 241 – 197 – 3.

sviatku sv. Cyrila a Metoda zo 14.marca na 5.júla. Tiež pokračoval od 1.januára 1852 vo vydávaní časopisu Cyrill a Method.⁷⁷

Dr. Karol Bohuslav Šulek sa narodil 22. apríla 1816 – na budúci rok to bude presne dvesto rokov - v rodine evanjelického farára v Sobotišti. Po skončení evanjelického lýcea v Bratislave sa stal evanjelickým kňazom. Po krátkom pôsobení v Sobotišti odišiel v roku 1838 do Slavónskeho Grobu v Chorvátsku k bratovi a následne do Záhrebu. Tam sa vyučil za sadzača, viedol tlačiareň, redigoval časopisy, vyštudoval na univerzite, napísal učebnice pre gymnáziá a vysoké školy, zostavil chorvátsko – nemecko - taliansky slovník, stal sa významným pri tvorbe chorvátskeho spisovného jazyka, napokon sa stal tajomníkom Juhoslovanskej akadémie vied a umenia, čestným občanom mesta Záhreb. História mu pripísala, že sa stal prvým a najzaslúžitejším chorvátskym spisovateľom. Zomrel 30.novembra 1895, t. j. pred 120.rokmi v Záhrebe.⁷⁸

Všetci traja spomínaní z *trojhviezdia* sa narodili v Trnavskom kraji: kardinál Haulik v Trnave – tam chodil i do školy; biskup Moyses vo Veselom v okrese Piešťany – v Trnave chodil do gymnázia začal tam študovať i teológiu a Šulek v Sobotišti v okrese Senica, kde navštevoval základnú školu. Na všetkých si spomíname a za všetkých našich spolurodákov ďakujeme Pánu Bohu. Slováci a teda s nimi aj my všetci, ako i zväčša *Trnaváci*, ktorí sme tu: Kiežby sme vždy boli prínosom tak tu v Chorvátsku alebo kdekoľvek inde vo svete či hlavne doma na našom milom Slovensku. Amen.

⁷⁷ Porov. ZEMKO, P. a kol.: *Európan Ján Palárik*. Raková: Združenie Životnými cestami Jána Palárika, 2010, 240 s. ISBN 978 – 80 – 970299 – 7 – 5.

Porov. ZEMKO, P. a kol.: *Ján Palárik Beskydov - miláčik slovenského národa*. Raková: Združenie Životnými cestami Jána Palárika, 2013, 184 s. ISBN 978 – 80 – 970449 – 4 – 7.

Porov. ZEMKO, P.: *Ján Nepomuk Palárik a jeho nasledovníci (Majcichovsko – trnavská štúdia)*. Trnava: Ivona Matúšová, 2010, 174 s. ISBN 978 – 80 – 89413 – 30 – 0.

⁷⁸ Porov. <http://www.obecsobotiste.sk/Karol-Bohuslav-Sulek.aspx>

Porov. <http://www.pam.epocha.sk/index.php/zahorie/okres-senica/673-bohuslav-sulek-1815-1895-sobotiste>

MOYSESOVE KÁZNE NA KONCI ROKU⁷⁹

Marta Vaverčáková - Pavol Zemko – Jana Černá - Martin Klement – Ivona Matúšová

Abstrakt

Medzi prvoradé úlohy katolíckeho biskupa patrí hlásanie Božieho slova. Moyses na to využíval jednu z foriem hlásania, ktorá sa volá kázeň.

Kľúčové slová

Moyses, biskup, katolícky, hlásanie, kázeň

Moysesove kázne

Ide o osem kázní banskobystrického biskupa Mons. PhDr. Štefana Moysesu (1797 – 1869), ktoré povedal jednak v Banskej Bystrici ako i v Tekovskom Svätom Kríži, dnes v Žiari nad Hronom v rokoch 1852 – 1862. V Banskej Bystrici mu na to istotne poslužil jeho biskupský Katedrálly chrám sv. Františka Xaverského⁸⁰ a v Žiari nad Hronom, kde bol aj biskupský kaštieľ, v ktorom Moyses býval, použil Farský kostol Povýšenia sv. Kríža, kde je napokon pod ním aj biskupská krypta. Tam napokon spočinuli i telesné pozostatky tohto najvýznamnejšieho banskobystrického biskupa.⁸¹ *Trúchlloreč* o jeho smrti publikoval František Vítázoslav Sasinec,⁸² ktorý napokon aj na storočnicu biskupovho narodenia zostavil publikáciu kázní z jeho rukopisov a vydal ju v Ružomberku v roku 1897, samozrejme už po Moysesovej smrti, Tlačou Kníhtlačiarne Karla Salvu. Publikácia má tridsať štyri strán, neobsahuje žiadny úvod ba ani záver, obsahuje len titulnú stranu a vlastný Moysesov text označený rímskymi číslicami, nadpisom upozorňujúcim na hlavnú tému končiaci slovom: Amen. A napokon je uvedené v zátvorke datovanie kázne so slovom: *povedal*; pri kázňach z roku 1851, 1852, 1853 a 1862 je uvedené, že boli prednesené po nemecky, z čoho vyvodzujeme, že prvé štyri boli teda prednesené po slovensky; okrem toho prvé štyri kázne sú datované *ipsa die* - presne v deň na konci roka, t. j. na spomienku sv. Silvestra – pápeža, 31. decembra; posledné štyri sú datované len všeobecne: na konci roku:

- I. Užitočnosť a potešiteľnosť smrti, Banská Bystrica 31. decembra 1852
- II. Modlitba je užitočná, Banská Bystrica 31. decembra 1853
- III. Čo s časom hyne, nemá dokonalej ceny, Tekovský Svätý Kríž 31. decembra 1855
- IV. Vďačnosť za dobrodenia božie, Banská Bystrica 31. decembra 1862
- V. Duchovné preporodenie ľudskej spoločnosti, Banská Bystrica, na konci roku 1851
- VI. Smrť je neodškriepna a najmä pre zapierateľa nesmrteľnosti duše strašná, Banská Bystrica na konci roku 1852
- VII. Známký hriechu, Banská Bystrica na konci hriechu 1853

⁷⁹ MIKUŠ, T. – ZEMKO, P.: *Moysesovo dielo v prospech Slovanstva. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*, Záhreb 5. októbra 2015. Záhreb: Spoločnosť chorvátsko – slovenského priateľstva, 2015, 128 s. ISBN 978 – 953 – 97153 – 7 – 1.

⁸⁰ Porov. <http://bbdieceza.sk/>

Porov. <http://www.katedralabb.sk/index.php>

⁸¹ Porov. <http://ziar.fara.sk/>

⁸² Porov. SASINEK, F. V.: *Vďačnej pamiatke Jeho excelencie osvieteného a najdôstojnejšieho pána pána Štefana Moysesu*. Banská Bystrica: Rýchlotlačou vdovy F. Macholda, 1869, 9 s.

ZEMKO, P.: *Homiletický prínos F. V. Sasinka na Slovensku*. Martin: Beriss, 1998, ISBN 80 – 85582 – 03 – 1.

Kázeň ako jedna z foriem hlásania Božieho slova

V Katolíckej cirkvi máme dvadsaťjedna foriem hlásania Božieho slova. Jednou z nich je i kázeň alebo presnejšie tématická kázeň. Z čoho by nám už malo byť evidentné odvodenie, že kázeň je tématické hlásanie Božieho slova, pričom tému si zvolí sám hlásateľ, ktorý sa vyčerpávajúcym spôsobom snaží obsahovo zvládnuť celú stanovenú tému. Kázeň má vždy na úvod *oslovenie*, v našom prípade Moyses použil tieto formy oslovenia: *V Kristu milované dietky! V Kristu shromaždené dietky! V Kristu shromaždení poslucháči! V Pánu shromaždení kresťania!* Po oslovení nasleduje rétorický úvod kázne a oznámenie *témy* – hlavnej myšlienky, potom *pojednanie* – vysvetlenie témy, ktoré môže byť i viac bodové. Moyses nepoužíva v pojednaní označenie po prvé, po druhé či po tretie, no v texte skúsený homiletik dané body jasne rozpoznáva. Napríklad hneď prvá kázeň je trojbodová, či štvrtá je zase dvojbodová. Smerujúc k rétorickému záveru nasleduje opäť oslovenie poslucháčov, v ktorom autor zvolí *predsavzatie* a na záver môže byť aj modlitba no vždy s ukončením, a to slovom „*Amen*“!

V rámci základnej homiletiky obsahujú Moysesove kázne náuku Katolíckej cirkvi, po materiálnej stránke kázeň má svoju správne zachovalú formu a po formálnej stránke zachováva všetky rétorické pravidlá, napr. zvolania – *Vzbudzujme, uznajme, cíťme, pomyslime*; oslovenia – *Najmilejší! Ó, milí kresťania!* priamu reč vo forme množstva citácii zo Svätého písma; zdvojenie slov – *prijde, prijde*; príklady, úvod a záver *s bodkou na záver*. Moysesove kázne patria k liturgickým a to do kategórii o svätých.

O Moysesovi – cirkevnom rečníkovi

„Dr. Štefan Moyses bol vynikajúcim cirkevným rečníkom, ktorý svojimi rečami priam očaroval poslucháčov. Vynikal zriedkavým rečníckym talentom a obdarený bol všetkými osobnými prednosťami, ktoré sa od dobrého rečníka vyžadujú. Bol majestátnej postavy a elegantného vystupovania, mal príjemný zvonivý hlas a dobrú výrečnosť, vyznačoval sa uhladenou gestikuláciou, oplýval hlbokými myšlienkami a toto všetko vždy mohutným dojmom zapôsobil na srdcia jeho poslucháčov. Otcovským tónom vedel prehovoriť od srdca k srdcu, a preto sa každé jeho rečnícke vystúpenie vždy stretlo s úspechom. Už ako kaplán bol prvotriednym rečníkom a neskôršie v Záhrebe bol pokladaný za najlepšieho majstra slova. Preto na záhrebskej akadémii na začiatku a na konci školského roku v mene profesorského zboru vždy on mával preslovy k študentom a na pohreboch a oslavách chorvátskych zaslúžilcov obyčajne on býval slávnostným rečníkom. Za tri a pol roka bol i exhortátorom akademickej mládeže a vo farskom kostole sv. Marka v Záhrebe pri väčších slávnostiach na požiadanie mával kázne v reči chorvátskej čo do myšlienok, prednesu a náboženského ducha také vynikajúce, že poslucháči vrele túžievali po nich. Jeho rečnícky talent vzbudzoval všeobecný obdiv aj na Slovensku, kam sa ako biskup vrátil po svojom dlhoročnom pobyte v Chorvátsku. Hneď pri svojom prvom rečníckom vystúpení v Banskej Bystrici 23. júla 1851 svojou inštalačnou latinskou rečou natoľko prekvapil vetkých, že ho po nej pokladali za najlepšieho kazateľa na Slovensku. Preto možno iba ľutovať, že sa nám nezachovali jeho reči.“⁸³

⁸³ KLIMAN, A.: Štefan Moyses z hľadiska cirkevného, s. 122 - 144. In: Štefan Moyses 1869 – 1969. Zborník z vedeckej konferencie. Martin: Matica slovenská, 1971, 173 s.

Záver

Kódex kánonického práva z 25.januára 1983 v súčasne platnej legislatíve pripomína v kánone 756, že úloha hlásania v Katolíckej cirkvi je predovšetkým zverená Rímskemu veľkňazovi – pápežovi ako i kolégiu biskupov. Biskupi sú moderátormi celej služby slova. A podľa kánona 763 biskup má právo všade hlásať Božie slovo, čím sa zaoberá vedná disciplína *homiletika*.

Svojej úlohy si biskup Moyses bol plne vedomý a dobre si ju splnil. Čoho dôkazom sú aj ďalšie bibliografické odkazy v odbornej literatúre na jeho homiletickú službu hlásania Božieho slova okrem inštalačnej kázne⁸⁴ a kázni na konci roku. A to sú v *Cyrillovi a Methodovi*, z 10.januára 1852, keď prináša zvesť o dvoch Moysesových kázňach na Silvestra 1851 a to v nemčine a v slovenčine. O čom píše J. M. Hurban v *Slovenských pohľadoch*, diel III, č. 4, 28.januára 1852, „že by sme si od muža tak bystroumného, tak zkuseného, tak bohatý náhľad na svet a život majúceho, ako pán biskup Moyses v celom obsahu kázne tie čítať.“ Z novších odkazov Moyses ako homiletika - rétor považuje profesor Jozef Mistrik vo svojej *Rétorike* (1978) za vynikajúceho rečníka. Ján Gallo ho zase vo svojej knihe *Rétorika v teórii a praxi* (1996) považuje za vrchol slovenského rečníctva v matičnom období i neskôr a napokon Štefan Holíč vo svojej *Praktickej rétorike* (1999) za kľúčové postavy slovenskej rétoriky považuje Ľudovíta Štúra a Štefana Moysesu. A toto miesto Moysesovi právom patrí.

Použité informačné zdroje

KLIMAN, A.: *Štefan Moyses z hľadiska cirkevného*, s. 122 - 144. In: *Štefan Moyses 1869 – 1969. Zborník z vedeckej konferencie*. Martin: Matica slovenská, 1971, 173 s.

OSVALD, F. R. *Na konci roku. Kázne povedané od Štefana Moysesu, biskupa baňsko – bystrického. V storočný deň jeho narodenia z jeho rukopisov*. Ružomberok: Tlačou Karla Salvu, 1897, 34 s.

SEDLÁK, I.: *Karol Kuzmány a Štefan Moyses v slovenských národných a cirkevných dejinách*. Martin: Matica slovenská, 2007, 241 s. ISBN 978 – 80 – 7090 – 839 – 6.

VAJANSKÝ, S. H.: *Život Štefana Moysesu*. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, druhé vydanie, 1936, 195 s.

ZEMKO, P.: *Homiletický prínos F. V. Sasinka na Slovensku*. Martin: Beriss, 1998, ISBN 80 – 85582 – 03 - 1.

ZEMKO, P.: *Homiletické smernice. Z dejín homiletiky na Morave, v Čechách a na Slovensku*. Trnava: Dobrá kniha, 2007, 117 s. ISBN 978 – 80 - 7141 – 565 – 7.

ZEMKO, P.: *Radlinského hlásanie Božieho slova*. Banská Bystrica: Polygrafia Gutenberg, 2009, 119 s. ISBN 978 – 80 – 969886 – 2 – 4.

ZEMKO, P.: *Základná homiletika a homílie na rok A*. Trnava: Ivona Matúšová, 2012, 228 s. ISBN 978 – 80 – 89413 – 19 – 5.

Kontaktné údaje

doc.PhDr. Marta Vaverčáková, PhD, MPH
Trnavská univerzita
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce
Univerzitné námestie 1
918 43 Trnava

⁸⁴ Porov. *Sermo pastoralis, quem Stephanus Moyses, Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Neosoliensis, occasione, qua regimen Dioeceseos capessebat, ad Cleum dixit die 23 – a Julii Anni 1851*.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA
marta.vavercakova@gmail.com

a
doc. ThLic. Mgr. Pavol Zemko, Th. D.
VŠZaSP sv. Alžbety Bratislava
Detašované pracovisko bl. Ladislava Batthyány – Strattmanna
P.O.Box 58
930 05 Gabčíkovo

a
Haulikov inštitút
Tehelná 6/B
917 01 Trnava
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
zemo@pavolzemko.sk

a
Ing. Jana Černá, PhD
Univerzita sv. Cyrila a Metoda Trnava
Fakulta masmediálnej komunikácie
Námestie Jozefa Herdu 2
917 01 Trnava
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ana.cernal@gmail.com

a
PhDr. Martin Klement
VŠZaSP sv. Alžbety Bratislava
Detašované pracovisko bl. Ladislava Batthyány – Strattmanna
P.O.Box 58
930 05 Gabčíkovo
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
martin.klement@gmail.com

a
Ivona Matúšová
VŠZaSP sv. Alžbety Bratislava
Detašované pracovisko bl. Ladislava Batthyány – Strattmanna
P.O.Box 58
930 05 Gabčíkovo

a
Haulikov inštitút
Tehelná 6/B
917 01 Trnava
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
matusova@businessexpert.sk

Pavol Zemko
Náš patrón sv. Ján Pavol II.

Prvé vydanie

Vydavateľ: Ivona Matúšová, Trnava
© 2016

Text neprešiel jazykovou úpravou

ISBN 978-80-89413-56-0